היינט 24 זייטן מיט אילוסטרירטער בײלאגע

פרייז 25 גראשען

זונטאג ערשיינט נייער פאלקסבלאט אין 10 זייטן נור 10 גראשן

NAJER FOLKSBLAT

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

נייער פאלקסבלאט

№ 208	Łódź, Piątek, 5 września 1930 r.	אכטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, י״ב אלול תר״ץ	№ 208

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

דאס זיכערסטע מיטעל געגען קריזיס

איז צו קויפען

א מעבער=הויז ביי מ. קאפעלושניק קאנסטאנטינער 8

בעמערקונג: כדי אויסצומיידען מיספערשטענדנישען מאך איך בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז מיין פירמע בעזיצט נישט קיין שום פיליעס.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין הערצליכסטען דאנק דעם שול=אינהאבער

ש. זשעלאנקא וושאדניא 68/70

פאר זיין גוט ערציהען און פארבעריימען מיין זוהן אין יודישען גימנאזיום.

מיט אכטונג

S. BUCHWAJC, Piotrkowska 22.

1-טער יודישער וואוינונגס-קאאפ. „אונזער היים"

ביי די מאנאזיו=שניידער אין לאדז

זונטאג, דעם 7 סעפטעמבער 12 אזייגער מיטאג קומט פאר

א פייערליכע

גרונדשטיין=לייגונג

אויפ׳ן אייגענעם פלאץ זשעראמסקא (פיינסקא) 10 פון די הייזער פון ערשטען יודישן וואוינונגס=קאאפ. „אונזער היים"

אלע יודישע אינסטיטוציעס, האנדווערקער פעראיינען, צעכען, מיטגלידער פון וואוינונגס קאאפ. „אונזער היים" שפעציעל פון ציגעל=סייט ווערן איינגעלאדענט אנטייל צו נעמען אין דער פייערליכקייט.

בעמערקונג; די האנדווערקער-פעראיינען און צעכען ווערן געבעטען מיטצוברענגען זייערע פאנער 10 אזייגער פריה זיי צושיקען אויפ׳ן פלאץ פון דער פייערליכקייט.

די מיטגלידער פון וואוינונגס קאאפ. „אונזער היים" ווערן געבעטען צו קומען אויפ׳ן פלאץ זשעראמסקא 10 שבת 11 אזייגער פריה, כדי ארומצורעדען דעם גאנג פון דער פייערל כקייט.

פערוואלטונג פון וואוינונגס=קאאפ. „אונזער היים" אין לאדז

בעקאנטמאכונג!

די חברה „תהלים ונר תמיד" ארדענט איין זונטאג, דעם 7 טען ד. ח. 5 אזייגער נאכמיטאג אין בית הכנסת פון ר׳ יצחק דוד פרושינאווסקי ז״ל, דרעוונאווסקא 11

א 100 יעהריגען יובילעאום

צו וועלכען אלע מיט לידער, ווי אויך אלע קינדער און אייניקלעך פון פערשטארבענע מיטגלידער ווערען געבעטען צו קומען מיט סימפאטיזאנטען צו דער פייערונג. ס׳וועט אויך פארקומען א הזכרה נאך די פערשטארבענע מיטגלידער. סימפאטיקער ווערען אויך העפליך איינגעלאדען

מיט אכטונג די גבאים

Dr. J. Ajzner

Al. Kościuszki 1, tel. 101-62

POWRÓCIŁ.

DR. MED.

S. Heinrich

פאמארסקא 10, טעל. 147-67

צוריקגעקעהרט

ספעצ. פאר קינדער- און אינערליכע קראנקהייטען קווארץ לאמפען, ליכט בעדער, דיאטערמיע עמפפאנגס-שעה׳ן פון 12—2 און פון 4 7 נאכם.

פאר אונבעמיטעלטע ל״ע לעטשניצע-פרייזען.

משה יצחק פעלמאן פייגה שרה שעראקאווסקא

פערלאבט.

לאדז, אין אויגוסט 1930.

צו דער פערלאבונג פון אינזער חבר און פריינד

משה יצחק פעלמאן מיט פרל. פייגה שרה שעראקאווסקא

ווינשען מיר א הערציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט, זאל זייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין.

משה אבאוויטש	אליהו זלאטניצקי אין כלה
יחיאל מאיר בעקאוויטש	אדושא ריוועלסקא
לייבל בערגער	אייזיק ליטמאן
הערשל בערקאוויטש	ישראל לענטשיצקי
שמחה גרינבוים	יצחק שטראוויס

צו דער פערלאבונג פון אונזער חבר שענקען מיר 100 זל. פאר דער אינגא יזאציע.

צו דער חתונה פון אונזער ליבען פריינד און חבר

אבראם גראסבערג

מיט פרל.

סאלא גלאזמאן

שיקען מיר איבער פון דערווייטענס אונזער הארציגסטען מזל טוב

פאריז

יצחק לוקסענבורג

סימעק בערקאוויטש

הזכרה

זונטאג, דעם 7 טען ד. ח. 12 א זייגער בייטאג קומט פאר אויפ׳ן בית-החיים א הזכרה און די ענטהילונג פון דער מצבה נאך אונזער אונפערגעסליכען מאן, זוהן, פאטער און ברודער

מאיר אוניקאווסקי

צו וועלכער אלע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען צאהלרייך און פינקטליך צו ערשיינען.

די פאמיליע.

ישיבת „תורת אליעזר"

ע״ש הרה״ק מראדאשיץ זצ״ל

לאדז, פאדרזשעטשנא 12.

גרויסער ענגלישער זאל

אלעי 1=טער מאי 2.

סיום-הספר

דערמיט זענען מיר מודיע, אז אי״ה זונטאג, א, תבוא דעם 7/9 פינקטליך 6 א זייגער אווענד קומט פאר אין גרויסען ענגלישען זאל אלעי 1=טער מאי (פאסאזש שולץ) 2 א פייערליכער

חינוך הספר=תורה

מיט דעם אנטייל פון הר״הק אדו״מ מראדאשיץ שליט״א מיט דעם אנטייל פון בעריז.מטע חזנים מיט א גוט איינשטודירטע כאר און א ערשטקלאסיגער ארקעסטער.

מיר בעטען אלע אונזערע מיטגלידער און סימפאטיקער אנטייל צו נעהמען אין אונזער גרויסער חגיגה, וואס די גאנצע הכנסה איז בעשטימט לטובת אונזער ישיבה.

בעמערקונג: פאר פרויען צו זייהען פון 4 א זייגער נ״מ.

איינטריט פריי!

ועד הישיבה.

ערשטקלאסיגער הערען־שניידער־אטעליער

פון א. ח. קוטשינסקי פאמארסקא (שרעדניא) 3

מאכט בעקאנט, אז צום ווינטער־סעזאן ווערט אנגענומען אלערליי בעשטעלונגען ווי אויך פעלצען מיט די לעצטע אויסלענדישע מאדע זשורנאלען.

צוגענגליכע פרייזען! גוטע בעהאנדלונג! קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג **A. CH. KUCZYŃSKI, Pomorska 3.**

מלכה שימקעוויטש
יוסף אלטמאן

מאורשים.

לודז, בחודש אלול תר"ץ.

מזל־טוב! מברכים אותנו את חברנו הכי נכבד מר

יוסף אלטמאן

לרגלי ארושיו עם הצלמה מרת

מלכה שימקעוויטש

יהי רצון שמזלכם הטוב תאיר ותופיע

המברכים **מענדל ליפסרי**

ליזר טאלמאן.

גדא טבא! מעומק לבנו אנו שולחים סל מלא ברכות לחברנו היקר מר

יוסף אלטמאן נ"י

לארושיו את בתולת לבו מרת

מלכה שימקעוויטש תחי'

יהי רצון שמזלכם הטוב תאיר ותופיע

שלום בורע, שמואל קלמן, אלטמאן

א הארציגען מזל־טוב ווינש איך מיין חשוב'ן פריינד און קאלעגע

ה' יצחק יוסף אלטמאן

צו זיינע תנאים מיט

פרל' מאניע שימקעוויטש

זאל אייער לעבענס־וועג מיט רויזען בעצירט זיין

יהודה אריה קופערשמידט.

צו דער פארלאבונג פון אונזער קאלעגע

ה' פנחס פינקיס

מיט פרל. **רחשע געלבארד**

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען פיל גליק.

איטשע אלטמאן
פארא מאזעווסקא
משה אלטמאן
אנזשא דאמאנקעוויטש
מרדכי דאמאנקעוויטש
לאלא קופיץ
וואלף דאמאנקעוויטש

סאלא גלאזמאן און
אבראם גראסבערג

פיל גליק אויף אייער נייעם לעבענס וועג

הערש בלומשטיין

א הארציגען פאהר געזונד און א גליקליכע רייזע ווינש איך מיין קוזין **לייב סאבאן** צו זיין אבפאהרען נאך **אמעריקא** זאל ער דארט געפינען א גליקליכע צוקונפט אין זיין נייער היים

פאמיליע מארקאוויטש.

צו דער חתונה פון אונזער ליבען פריינד **אברהם גראסבערג** מיט פרל' **סאלא גלאכמאן**

ווינשען מיר פיל גליק און צופרידנהייט

א. פאיק, י. זאכאריאש און י. וועלנער.

צו דער חתינה פון פרל.

מרים בעקערמאן

מיט ה' **יואב סקאסאווסקי**

ווינשען א הערצליכען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט

חיים שטייער און כלה רוזשא בעקערמאן

אויפפאדערונג.

דערמיט פאדער איך אויף דעם ה'

אלימלך פויזנער

אל. מאשטשושקי 27

אז ער זאל מיר אין משך פון 7 טעג ערלעדיגען די פראטעסטירטע וועקסלען, אין געגנפאל בין איך נישט פעראנטווארטליך פאר די ווייטערדיגע פאלגען.

פ. סאזאס.

ד"ר
ד. ראזענצווייג

נארוטאוויטשא 9

טעל. 128-74

צוריקגעקומען.

Dr. med. J. Lubicz

ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער

אייגענע פראצאוניע פון זעלבסטגעמאכטע אינסטרומענטען, ווי: קלאדיצעס אויף פלאטפוס, קינסטליכע גליעדער. נעמט אן פון 2,30 ביז 4,30 נאכמ. אוסער ש"ק.

Dr. H. Lewitter

AKUSZER-GINEKOLOG

צוריקגעקעהרט

Zielona 8a, telefon 137-25

נעמט אן פון 6 ביז 8 אווענד.

טלתים־פאבריק

אויסארבייטונג פון וואלענע, האלב וואלענע און זיידענע טלתים כמו טערקישע ווי אויך טלית קטנים הירט און דעציל בעקומט מען ביליגער ווי איבעראל ביי יוסף מאזשוד פולנאצנא 12

Dr. med. A. Kryński

הויט און וועגערישע קראנק. רענטגען־הייל גאבינעט

שענטעוויטשא 34, טעלעפאן 146-10

צוריקגעקעהרט

נעמט אן פון 5 ביז 7 נאכמיטאג

Dr. J. Polakow

קינדער־קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

און האט זיך איבערגעצויגען אויף

פיעטריקאווער 109 טעל. 139-75

צווייטער שמאל פראנט

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.

Zastępca S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

יין כשר!!!

הער עס וויל זיך איבערצייגען, אז ווין דארף זיין גוט, כאטש ער קאסט ביליג עמפפעהלען מיר פון דער נייער ערעפענטער וויין און מעהד פאבריק

א פלאש פון א 1/4 ליטער זעהר גוטען ראדזינקען **וויין** צו פאבריקס־פרייזען

נאר 65 גראשען.

מיט אכטונג

וויין־און מהד־פאבריק „פראגרעס,

2 אלטער מארק 2

בעמערקונג: צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום בעקומט מען אין ראיאן גרינעם מארק דעם אויבענדערמאנטען 1/4 ליטער גוטען ראדזינקען־וויין א פלאש צום פרייז 65 גראשען ווי אויך אלע אנדערע סארטען ווינען צו פאבריקס־פרייזען אין וויין־געשעפט פ. ליפעל גרינער מארק 8.

מיט אכטונג

וויין און מעהד־פאבריק „פראגרעס"

אלטער מארק 2

השבת אבדה

ס'איז פארלוירען געווארען א פאפעל מיט פערשידענע דאקומענטען ווי א פאטענט, רעכנונגען א פאס אויפ'ן נאמען יענקעל גאלדשמיד, לאדז פראנציסקאנער 53, צוויי פראטעסטען אויף 270 זל. ווי אויך א גרעסערע צאהל וועקסלען אין בלאנקא, וועלכע האבען פאר קיינעם קיין שום ווערט נישט. אויך א פאראיינס לעגיטימאציע פון קאזשיוואיאזשא רעו זאוואדזקא 5. דאס מזומן געלד 70 זל. שענק איך דעם פינדער, ס'ווערט געבעטען די אלע דאקומענטען און וועקסלען געגען בעלוינונג אפצוגעבען צו י. גאלדשמיד, פראנציסקאנער 53

1988 דיסקרעציע געזיכערט.

אכטונג זאקען־פאבריקאנטען!

איך נעהם אן אויף לוין שקארפעטען 20 און 24 נער קראפט־מאשין אמעריקאנער צו זעהר ביליגע פרייזען

צו ערפאהרען ביי **א. דימאנט**

נאוואמיעיסקא 29 קומט און איבערצייגט אייך.

אין דער 7־קלאסיגער שולע פון
ב. האמער, ווסכאדניא 45

האבען דאס יאהר אויסגעהאלטען די עקזאמענס אין 2־טען קלאס פון יודישען גימנאזיום פאלגענדע שילער:

1) ש. בלום, פיעטרקאווער 24
2) י. פריימאן, שענקעוויטשא 24
3) ל. זילבערשטיין, פיעטרקאווער 17
4) ל. פעפער, ווסכאדניא 42
5) מ.ב. יארכאווסקי, פיעטרקאווער 81
6) י. ה. נאלדשטיין, פאלודניאווא 8

די קאנצעלאריע איז אפען טעגליך פון 10 — 2 און פון 4 — 8 אווענד

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חשוב'ן פרעזעס ה. **פישל רובינשטיין** צוליב'ן טויט פון זיין אונפערגעסליכען ברודער

משה נ"ע

וועלכער איז געשטארבען אין ראדאם, זייט געטרייסט מיט דעם טראדיציאנעלען המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג פון „משמרת החולים"

לאדז אלעקסאנדראווסקא 6

נאך קורצע און שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען אין עלטער פון 73 יאהר אונזער טייערע מוטער, גרויסמוטער און שוויגערמוטער

נ"ע דבורה טעפער

(פון דערהיים מורץ).

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, י"ב אלול, 1 א זייגער בייטאג פון טויער־הויז לאגעווניצקא 8, וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די טיפטרויעריגע הינטערבליבענע

הזכרה.

צו דער 5־טער יאהרצייט נאך מיין ליבען מאן און אונזער טייערען פאטער

אלתר אייזענשלאס ז"ל

ווערען געבעטען צו קומען די משפחה, פריינד און בעקאנטע צו דער הזכרה וועלכע קומט פאר היינט פרייטאג י"ב אלול פונקט 12 א זייגער פארמיטאג אויפ'ן בית עולם

די פאמיליע

זאל פילהארמאניע
נא־וטאוויטשא 20.

די לעצטע גאסטראלען־וואך פון דער
ווילנער טרופע
אנפ. מ. מזאה.
XV יאר — XV יאר

היינט, פרייטאג, דעם 5־טען סעפטעמבער, 8.45 אווענט
א מעשה מיט הערשעלע אסטראפאלער

מארגען, שבת, דעם 6־טען סעפטעמבער, 12 פארמיטאג, פון 50 גר. ביז 2 זל.
„דער זינגער פון זיין טרויער" פון אסיפ דימאוו

4 נאכמיטאג: **שיילאק** פון וו. שעקספיר | 9 אווענט: **קדוש השם** פון שלום אַש

זונטאג, דעם 7־טען סעפטעמבער, 8.45 אווענט
„דער גולם" פון ה. לייוויק.

צענטראלע „בית יעקב" שולע
לאדז, צעגעלניאנא 3, טעל. 170 28
נאר געצעהלטע טעג!
ווערן אנגענומען איינשרייבונגען:
א) אין פאר־ און נאכמיטאג־שולען אין די נידריגערע קלאסען.
ב) אין פאר־ און נאכמיטאג פרעבעל־שולע.
ג) אין אווענד־קורסען פאר יהדות און וועלט־בילדונג.
ביי דער שולע ווערט ה. י. געעפענט א אמבולאטאריום פארזעהן מיט עלעקטרישע קווארציע לאמפען אין צנר. איינריכטונגען, וואס ווערט אנגעפיהרט מיט די ד״ר ספעציאליסטין א. וואלאזינסקא. די פרייזען זענען — מעסיגע.
די קאנצעלאריע איז טעטיג פון 10–1 און פון 5–8.
די לייטונג.

ווענעריש־כירורגישע קליניק „SANATO"
אגראדאווא 10 טעל. 213-57
1־טע און 2־טע קלאס
ערצטליכע אויפזיכט
איבער דער מוטער און קינד.
פרייזען פון געבורט
אין 2־טע קלאס צוזאמען מיט פארהיטונגס־מיטלען.
200 זל.

טליתים־פאבריק
אויסארבייטונג פון וואלענע, האלב וואלענע, זיידענע טליתים כמו טערקישע, קאלאמעיער, ווי אויך טלית קטנים, הארט און דעטייל מיט אויספערטיגונג, אויך גארטלע, שפאניער און ציצית
צו בעקומען ביליגער ווי איבעראל, ביי
א. ח. ציטרינאווסקי, קאמיענא 1
אין 2. טויער פארטער. קומט איבערציינט אייך!
בעמערקונג: ווערען אויך אנגענומען אלטע טליתים צום וואשען.

עלעגאנטע פרויען
נוצען אויס דעם פערקויף פון פארשידענע מאדערנע פאלקעס מיט נאטירליכע
פאריזער שרינדען
בעשטעלונגען ווערען ערשטקלאסיג אויסגעפיהרט
קאנסטאנטינער 15, צוזשער,
מיטדליך פריזערקעס קענען זיך מעלדען.

וויכטיג נייעס!
צוליב דעם הערשענדען קריזיס מאך איך בעקאנט דעם ג׳ פובליקום, אז עס ווערט ארויס געגעבען אין מיין
היגיענישע רעסטאראן
אויף וואסכאדניא 39, פראנט, 2 שטאק
טעגליך פרישע **מיטאגען** געשמאקהאפטיגע
צו גאנץ ביליגע פרייזען, כדי יעדער זאל אויך קענען געניסען פון מיין ערשטקלאסיגער קיך.
ה. לעווינסקי

דאנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אויס דעם צאהן טעכניקער פאני ראזא גרינבערג, זגערזשער 92, ווי אויך דעם גאנצען געבינעט פאר די גוטע אויסארבייטונג פון מיינע ציינער.
מיט אכטונג **לייביש דזשאלאווסקי**
גזשער 46
ציינטונגס־פערקויפער

מאטארען
עלעקטרישע נייע און געניצטע צו פאבריקס־פר יזען.
רעפאראטור־ווערקשטעלען. איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא־מאשינען. עלעקטרישע אינסטאלאציעס פון קראפט, ליכט, סיגנאליזאציעס און בליץ־אבלייטערס פירהט אויס
RZED. INŻYN. ELEKTRO-MECH.
M. RAK Zawadzka 12, tel. 21-411.

Dr. med.
H. Gutstadt
ספעציאל־ארצט
פאר אקושער און פרויען־קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
אכאדניא 62 (צעגעלניאנא 23) טעל. 129-52
נעהמט אן פון 5—7 אווענד.

צאהן־ארצט י. לעוו
ציגעלגאס 36
טעל. 137 44
צוריקגעקעהרט.

דאס לאנג־יעהריגע רעכטס קאנס לענט־ביורא
ש. האכבערג, פאנסקא 1
ערלעדיגט און שרייבט אלערליי ביטעס און קלאגעס, קלאוזולעס, זאבעזפיעטשעניעס, ספעציאליסט אין שטייער־ענינים, סטעמפלאווע און ירושות, אדוואקאניעס אויף פאדאטעק דאכאדאווע.
איך נעהם אויך וועקסלען איינצוקאסירען אויף לאדז און אומגעגנד. בעמ. וועגען פאדאטקאווא ספראוועס נער איך פערזענליך אן פון 4–7 נאכמ.
HOCHBERG, ŻEROMSKIEGO 1
Telefon 136-77.

GIMNAZJUM ŻEŃSKIE
JóZEFA ABA
w ŁODZI, ZIELONA 10, tel. 122-12.
איינשרייבונגען פון קאנדידאטקעס אין אלע קלאסען נעהמט אן דער סעקרעטאריאט טעגליך פון 10—1 בייטאג.
Dyrektor (—) J. AB.
אכטונג! פארשולע (PRZEDSZKOLE)
ביים גימנאזיום אונטער דער לייטונג **p. Felicji Kędrzyny**

א פעהיגער יונגערמאן
זוכט א פאסטען, בעקאנט אין דער בוימוואל און גאַרן־בראַנזשע, עווענטועל אן אנדערען פאסטען. בעסטע רעפערענצען. אפערטען אין אדמינ. אונטער „פעהיג".
9088

א לעהרער
מיט רעגירונגס־רעכט 16 יאהר פראקטיקום, ערטהיילט לעקציעס פאר שילער און דערוואקסענע: פויליש, דייטש, פראנצויזיש, מאטעמאטיק, און בוכהאלטעריע.
שיף, שוו. יאקובא 12
רעכטס אפיציע 1 שטאק ווו 29

א שטוב
אין צענטער שטאט איז אפצוגעבען צו דער ארבייט פאר א פרויליין אדער יונגענמאן. צו ערפארען פעטריקאוער 119 ביים ציייטונגס־פערקויפער ווי אויך א יונגעל אדער א מיידעל באלד געזאלט

א לערן־
יונגע
צו גאלד־ארבייט קען זיך מעלדען ביי וואזא, נארוטאוויטש 1

א צימער
מיט א באזונדערן איינגאנג איז פון זאפארט איבערצוגעבען פאלודניאווא 31 וו. 13.

א גוט געלעגענהייט!
א יונגעל אדער א מיידעל וועלכע ווילען לערנען דאס פאטאגראפישע פאך (קורצע לעהר צייט) קענען זיך מעלדען פאטאגראפיע „סטודיא" לאדז פולנאצנא 29.

ס׳ווערען געבעטן
מיידלעך, וואס זאלען קענען העקלען אויף דער האנד, ווי אויך לערן־מיידלעך ביי פילמאן פולנאצנא 21

וואונש־קארטן
מיט פאטאגראפיום קריינט איהר נאר אין די פאטאגראפיע „סטודיא" לאדז פולנאצנא 29, פארשידענע אריגינעלע טעקסטען און שיינעם סטיל! טוסטערן קען מען זעהן אין די וויטרינעס! אייַלט! די צייט איז קורץ!

Dr. med.
M. Lerner
ספעציאליסט פאר קינדער קראנקהייטען
זאכאדניא 64
טעל. 113-09
נעהמט אן פון 3–5 נאכמ.

א כוואליפיצירטער
לערער־נייהער
ווי אויך א יונגעל אין געשעפט קענען זיך מעלדן אין דער פראצאווניע ביי
א. י. דיאמענשטיין
נאוואמיעסקא 7

פערלאנגט נור
גומי־אבצאסען
מיט דער נייער מארקע
„LUX"
„Lux" - אבצאסען זענען געמאכט פון ערשטקלאסיגע מאטעריאלען, זענען דויערהאפטיג און זעהר ביליג
צו בעקומען ביי
M. WAJNACHT Łódź, Nowomiejska 31.
אכטונג: ביים איינקויף פון גומי־קלעצער „Lux" בעקומט מען ווערטייז א רעקלאמע־בילעט.

בעקאנטמאכונג.
די פערוואלטונג פון דער ווילקער שוהל
מאכט בעקאנט, אז זונטאג פ׳ תצא ד. 31/8 ד. י. הויבט מען אן
צו פערדינגען פלעצער
אויף דעם יאהר תרצ״א הב״על. דעריבער בעטען מיר אלע מתפללים און אלע, וואס ווילען דינגען פלעצער, וואס פריהער זיך צו בעזארגען מיט בילעטען, ווייל אהיים ווערען קיין בילעטען ניט געשיקט ווערען.
בעמערקונג! דער בעוואוסטער חזן ה׳ ליס ווי אויך דער בעקאנטער דיריגענט און קאמפאזיטאר ה׳ סאקאלאווסקי מיט א פערגרעסערטען כאר וועלען דאווענען א גאנץ יאהר יעדען שבת.
אהן בילעטען וועט קיינער נישט אריינגעלאזט ווערען, אזוי מענער און פרויען.
דאס פערדינגען פלעצער קומט פאר זונטאג פון 4–8 און יעדען טאג פון 7–9 אווענד.
8429

די דירעקציע פון דער 8 קלאס. גימנאזיום
„בית אולפנא"
צעגעלניאנא 60
מאכט בעקאנט, אז די לעקציעס האבען זיך אנגעהויבען דעם 3־טען וואשעסיען די קאנצעלאריע נעמט אן אנמעלדונג פון נייע שילער יעדען טאג פון 9 — 2.

דאס איבעראל־בעוואוסטע 7־קל. לעהר־אנשטאלט
„תורה ודרך ארץ"
— עם — גן־ילדים
22 נאוואמיעסקא 22 טעל. 123 82
פון יצחק פטאשניק
איז מודיע, אז צום קומענדיגען שול יאהר 1930–31 ווערט דער פראגראם פון די אלגעמיינע למודים פיל פערגרעסערט און פערברייטערט ס׳ווערט אויך געעפענט א מחלקה גבוהה אונטער דער השגחה פון בעוואוסטע למדים בעלי הוראה.
גלייכצייטיג זענען מיר מודיע, אז די איינשרייבונגען פון תלמידים אין אלע קלאסען און פארבערייטונגס קלאסען (גן ילדים) ד. ה. פון 15 יאהר, קומט פאר טעגליך פון 8–2 פארמיטאג און 3–7 אווענד אין די דערמאהנטע שול־קאנצעלאריע.
בעמערקונג: פאר נישט פערמעגליכע א ספעציעלע הנחה.
די לייטונג.

7־קלאסיגע שולע און פרעבעלשולע — פון — די רענאמירטע ערציהונגס־אנשטאלט
קאצענעלזאן־נאחומאב
8 נאר לודזשא 8 (צווישען נאוואמיעסקא און וואכאדניא)
טעלעפאן 177 01 (פון 11 ביז 2)
קינדער אין שול־צוואנג עלטער ד. ה. פון 7 ביז 15 יאהר ווערען א גענומען אין די קלאסען: A, B, C, I, II, III, IV
אין פארבערייטונגס־קלאס A° ווערען אנגענומען ענטוויקעלטע קינדער פון 7-5½ יאהר. אין די פרעבעל־שולע (שפיל שולע) קינדער פון 3-7 י.

חוץ דעם אלגעמיינעם שול־פראגראם, קענען די ארטאדאקסישע קינדער געניסען פון **נאכמיטאג־חדר** וואו ס׳ווירד געלערנט גרונדליך אלע למודי־קודש, דהיינו: חומש, רש״י, נ״ך, גמרא, ותוספות דורך מלמדים ספעציאליסטען אונטער דער פערזענליכער השגחה און הנהלה פון בעוואוסטען למדן **ר׳ יעקב בנימין קאצענעלזאן**
בעמ.: די צאהל שעה׳ען, ווי אויך מלמדים פאר למודי־קודש זענען היי־יאהר בעדייטענד פערגרעסערט.

פאר פיזיש שוואכע קינדער, ווי אויך פאר אונבעמיטעלטע ענזיסטירט
נאכמיטאג שולע — ביז 50% ביליגער — נאכמיטאג
נאכמיטאג חדר — פעבעלשולע

אנאנסן
אין „נייעם פאלקסבלאט" האבן דעם גרעסטן ערפאלג!

די רעגירונג וועט נים מאכען קיין שוועריגקייטען
ביים צוזאמענרופען די קאנגרעסען פון צענטראלעוו

ווארשא, 4 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

ווי מען דערוויסט זיך וועט די רעגירונג נישט מאכען קיין שוועריגקייטען די צוזאמענפאהר'ען פון צענטראלעוו, וואס דארפען פארקומען דעם 14. ד. ח. לויט'ן מוסטער פון קראקויער קאנגרעס. פערקעהרט ווי מען גיט איבער, וועט די רעגירונג די צוזאמענפאהרען ערלויבען, כדי געוואויר צו ווערען וועגען דער שטימונג, וואס הערשט ביי דער בעפעלקערונג.

די וואהל-אקציע אויף דער יודישער גאס
גרינבוים געגען א בלאק מיט דער אגודה

ווארשא, 4 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

די זיצונג פון ציוניסטישען צ. ק. אונטער גרינבוים'ס פארזיץ, אויף וועלכער עס איז ארומגערעדט געווארען די פראגע וועגען שאפען א יודישען בלאק איז געווען זעהר א שטורמישע. גרינבוים האט זיך ענטשידען ארויסגעזאגט געגען א בלאק מיט דער אגודה און ער דראהט אין פאל, ווען עס זאל געשאפען ווערען אזא בלאק וועט ער נישט ארויסשטעלען זיין קאנדידאטור.

זונטאג וועט פארקומען א זיצונג פון אלע דריי צ. ק.'ס (קאנגרעס פוילען, מזרח און מערב-גאליציען), אויף וועלכער עס וועט אנגענומען ווערען א בעשלוס.

די אגודה האט פון איהר זייט שוין ענערגיש זיך גענומען צו דער וואהל-אקציע. זי פיהרט דורך א גאנצע רייהע קאנפערענצען. זונטאג: זיי אויך פארקומען א קאנפערענץ פון דער אגודה אין די מזרח וואיעוואדשאפטען.

די כאדעקעס געגען יודישע קאנדידאטען
אויף די מלוכה-ליסטעס פון צענטראלעוו

ווארשא, 4 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

ווי מיר האבען שוין מודיע געווען איז שוין אונטערגעשריבען געווארען א פראוויזארישער אפמאך פון די פארטייען, וואס געהערען אריין אין צענטראלעוו וועגען שאפען א געמיינזאמען וואהל-בלאק. איצט דערוויסט מען זיך, אז שבת וועט דער אפמאך שוין בעשטעטיגט ווערען דורך די בעטייליגטע פארטייען, הגם ווי מען שמועסט, זענען נאך נישט אלע שטרייטפראגען בעזייטיגט. אזוי למשל, זענען די פ.פ.ס. געגען דעם, אז דער געוו. מיניסטער טשיכאזשעווסקי זאל פיגורירען אויף דער ליסטע, דאגעגען די פויערן-פארטיי פערלאנגט דאס דורכאויס. די כאדעקעס זענען אויך געגען דעם, אז אויף דער מלוכה-ליסטע פון צענטראלעוו זאלען פיגורירען יודען. די דאזיגע פאדערונג איז געווענדעט דירעקט געגען די יודען פון פ.פ.ס. אבער טראץ די אלע שטרייטפראגען איז זיכער, אז שבת וועט דער אפמאך בעשטעטיגט ווערען.

דעקרעט פון מלוכה-פרעזידענט
וועגען צוגאב-קרעדיטען

ווארשא, 4 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

די טעג וועט פערעפענטליכט ווערען א דעקרעט פון מלוכה-פרעזידענט וועגען צוגאב-קרעדיטען אויף אדורכצופיהרען די וואהלען.

פערטרעטער פון וויזוואלעניע און פ. פ. ס.
אין דער הויפט-וואהל-קאמיסיע

ווארשא, 4 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

אלס פארשטעהער פון „וויזוואלעניע" אין דער הויפט-וואהל-קאמיסיע איז בעשטימט געווארען געוו. רעפ. וואשיניצקי, אלס זיין פערטרעטער רעפ. סמולא.

די פ.פ.ס. האבען דעלעגירט אין דער הויפט-וואהל-קאמיסיע דעם געוו. רעפ. פושאק, אלס זיין פערטרעטער — ליבערמאן.

שרעקליכע לופט-פליהער קאטאסטראפע אין ווארשא
צוויי לופט-פליהער פערברענט געווארען אויף קוידל. — 4 פערזאן שווער-פערוואונדעט. — א הויז פערברענט געווארען

ווארשא, 4 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

היינט ארום 11 א זייגער פארמיטאג איז אין ווארשא פארגעקומען א שרעקליכע לופטפליהער-קאטאסטראפע.

א מיליטערישער עראפלאן איז פון דער הויך פון 200 מעטער אראפגעפאלען אויף די עלעקטרישע דראהטען פון הויכשטראם צווישען די הייזער 7—9 אויף דער לאגיעווסקא גאס. אין עראפלאן האבען זיך געפינען דער פילאט לעאן פענדזיק און דער מעכאניק מאריאן יעגער.

אראפפאלענדיג האט דער עראפלאן זיך פערטשעפעט אין דעם צווייטשטאקיגען הויז אויף דער קאזשענסקא 7 און אויסגעהאקט א לאך אין דער וואנט פון סטאלאר לעווענבאך. דער גאנצער אפאראט איז ארומגענומען געווארען פון פלאמען און אויף די עלעקטרישע דראהטען איז נאר געבליבען הענגען דער אייזערנער סקעלעט.

ביידע פליהער ארומגעכאפט פון די פלאמען זענען אראפגעפאלען אויפ'ן דאך פון דעם הילצערנעם פארטערהויז אויף קאפיענסקא 9, וועלכער איז אויך באלד ארומגענומען געווארען פון די פלאמען. ביידע פליהער זענען פערברענט געווארען אויף קויל.

אין דעם ברענענדיגען הויז איז שווער אפגעברענט געווארען די 41-יעהריגע וואלעריא לאגעלקא. אין א האפנונגסלאזען צושטאנד איז זי אריבערגעפיהרט געווארען אין שפיטאל. עס איז אויך שטארק אפגעבריהט געווארען גענאוועפא באגיצקא, וועלכע איז אויך אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל. א חוץ דעם זענען נאך 4 פערזאן אפגעבריהט געווארען.

צווישען די פערוואונדעטע געפינט זיך א געוויסער הערש גאלדבערג. זיין צושטאנד איז אן ערנסטער.

דער סקעלעט פון עראפלאן איז געבליבען הענגען אויף די דראהטען, צוליב דעם הויכען עלעקטרישען שטראם, וואס געהט אין די דראהטען, האט מען איהם נישט געקענט אראפנעהמען.

דאס האלצערנע פארטערהויז איז פולשטענדיג אפגעברענט געווארען.

דאמבסקי'ס געזונדצושטאנד זיך פערערגערט

ווארשא, 4 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

דער געזונדצושטאנד פון וויצע-סיים-מארשאלעק דאמבסקי האט זיך שטארק פערערגערט. מארגען, פרייטאג, דארף ביי איהם פארקומען א קאנסיליום.

א יודיש מיידעל שמד'ט זיך אין לאדז
ווייל זי האפט צו קריגען א חתן אהן א נדן
טרויעריגער סוף פון א משומדת

אין דער געגענד פון שייבלערס ראיאן וואוינט א יודישער שאכער, א געוויסער יצחק ג. ער האט א 18-יעהריגע טאכטער, וואס איז געווען אנגעשטעלט אלס רינסטמיידעל ביי דער פאבריק ת. אויף דער פיעטריקאווער גאס. דאס מיידעל האט זיך דארט בעקענט מיט א יונגערמאן, מיט וועלכען זי האט א לאנגע צייט ארומגעשפאצירט. ווען איהרע עלטערן פון דעם מיידעל האבען אנגעהויבען צו כאדערען, אז ער זאל מיט איהר חתונה האבען, האט דער בחור ערקלערט, אז יא, ער איז גרייט מיט איהר חתונה צו האבען, נאר ער פערלאנגט א נדן. אויף א נדן האט זיך אבער יצחק ג. נישט געקענט ערלויבען און דער בחור איז מיטאמאל אינגאנצען פערשוואונדען געווארען.

דער דאזיגער פאקט האט אויף דעם 18-יעהריגען מיידעל געמאכט א שרעקליכען איינדרוק. זי איז ארייננגעפאלען אין א מרה-שחורה און גאנצע טעג איז זי ארומגעגאנגען א פערטרויערטע און פערצווייפעלטע. וועהרענד איהר פערצווייפלונג, האט זיך אויף איהר מרחם געווען א קריסטליכע שכנ'טע, וועלכע האט זי געטרייסט, צוגעגעבען האפנונג און מיט גוטע ווערטער רייד, וואס אלעמאל מעהר ארייננגעצויגען דאס מיידעל צו זיך, ערקלערענדיג איהר, אז ביי אונז איז גאר אנ'אנדער לעבען, און ווען מען ווערט דארף מען נישט קיין נדנים חתונה צו האבען. אזוי לאנג אזוי ברייט, געענדיגט האט זיך די געשיכטע דערמיט, אז מיט 4 וואכען צוריק האט זיך דאס מיידעל אפגעשמד'ט, גלויבענדיג אין די גאלדענע גליקען, וואס די קריסטליכע שכנ'טע האט איהר צוגעזאגט.

געענדיגט האט זיך אבער די מעשה נאר טרויעריג, ווי נאר דאס מיידעל האט בעקומען אין האנד דעם טויף-שיין, אזוי האבען זיך באלד איהרע אפוטרופסים פון איהר אפגעקעהרט און אנשטאט גאלדענע גליקען איז ענטשטאנען א שווערע צייט. פון דער היים האט זי געמוזט אוועק, איהר נייער „משפחה" האט איהר אויך שוין נישט געוואלט מעהר קענען און ערשט מיט גרויס מיה און מאטערניש, האט זי בעקומען ערגיץ ארבייט אין א פאבריק. לאנג האלטען זיך דארט האט זי אבער נישט געקענט, די ארבייט איז פאר איהר געווען צו שווער און אפארבייטענדיג צוויי טעג, פאר וועלכע זי האט בעקומען 8 זל., האט זי אוועקגעווארפען די פאבריק און אהיים געלאפען צו איהרע עלטערען מיט א געוויין: זי האט חרטה אויף איהרע מעשים, זי ווייסט שוין זיין טוט און פרום, און זי וויל זיך צוריק מגייר זיין.

די עלטערען זענען אוועק אין ראבינאט, און ווי מיר דערוויסען זיך וועלען שוין אין די נאהענטסטע טעג אדורכגעפיהרט ווערען די פארמאליטעטען פון צוריקקעהרען יצחק ג.'ס טאכטער צום יודענטום.

אכטונג פאפיר-געשעפטען!
די
נייערעפענטע
מעכאנישע
העפטען-
פאבריק
„אסטרא" לאדז, פילנאצנא 8.
Astra
FABRYKA ZESZYTÓW I WYROBÓW PAPIEROWYCH
בעזיצט שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון אלע סארטען העפטען, ברוליאנען, נאטעבכער, א. ז. וו. אלעס צו קאנקורענץ-פרייזען.
סאלידע אויספיהרונג. מיט אכטונג
העפטען-פאבריק „ASTRA"
לאדז, פילנאצנא 8.

א לאנגיעהריגער
געריכטס-סעקרעטאר
שרייבט און ערלעדיגט אלערליי ביטעס און סקערגעס, קלאגעס און צעבעטעטענישען אויף אלע שטעט אין פוילען
א גוטער מיליטער-ספעציאליסט.
מ א ז, לאדז, פיעטריקאווער 10.

Dr. HERSZFINKIEL
Zawadzka 15, tel. 111-87
ספעציאליסט פאר קינדער-קראנקהייטען
צוריקגעקומען
אנן נעמט אן פון 8–9½ און פון 3–5 נאכם.

פערפומעריע, זאוואדזקא 5
די גוט-בעקאנטע
די גוט-בעקאנטע
עמפפעהלט צום איצטיגען סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון די בייסטע
פערפומען
פודערן
טואלעט-זייפען
קעלנישע און בלומען-וואסערן
קאסמעטיק אין און אויסלענדישע
צו קאנקורענץ-פרייזען!
בעמערקונג: ווער עס בעזוכט מיין פערפומעריע, בלייבט אויף שטענדיג מיין קונדע.
פאר אנגראסיסטען — אויסנאהמס-ראבאט.
מיט אכטונג
PERFUMERJA
J. DRUKIER, Zawadzka 5, tel. 175-92

איבערגאנג
פון ווערטער צו מעשים

שוין א פאר יאהר וויקעלט זיך דער קנויל פון ווערטער ארום סיים, פארלאמענטאריזם, דיקטאטור און דעמאקראטיע. עס האט אויסגעזעהן, אז דער קנויל וועט זיך קיינמאל נישט אבוויקלען. עס איז געווען א שווערע לאגע אין וועלכער מיר האבען זיך געפונען. די דעפוטאטען זענען געקומען יעדען חודש, האבען אנגענומען זייערע שכירות פאראויס מיט אנ׳אומזיסטען באהן־בילעט און זענען צוריקגעפאהרען אהיים. אינטערוועגס האט זיי חלילה קיין בייז נישט געקענט געשעהן. זיי זיינען געווען אומבערוהרליך אבער קיין ארבייט האט מען זיי נישט געגעבען, מען האט זייער עצה נישט געהערט, זייער מיינונג נישט געפרעגט.

די לאגע איז געווען אומערטרעגליך, דער פויער האט זיך אפשר געפיהלט גאנץ גוט אין דער ראל פון אנ׳אוכל ואינו עושה. פון איינעם וואס עסט און טוט גאר נישט. פאר די אינטעליגענטען, איז עס געווען בעליידיגענד, אבער מען האט דערצו גאר נישט געקענט העלפען. פון צייט צו צייט האט מען זיך דורכגעשמועסט, ווי דורך א פאראהאנג, מען האט געזאגט דער לאכטער און געמיינט די שנור, אדער מען האט מאקע אריינגעזאגט, גערעדט גלאטע דבורים, ווי דאס איז געשעהן מיט׳ן בעקאנטען אינטערוויא, מען האט אבער נישט געקענט ענטפערען אזוי קלאר און מען האט געמוזט שפילען די ראל פון די נעלבים ואינם עולבים, פון די, וואס זאגען זיי בעליידיגען און שווייגען.

עס האט אויסגעזעהן, אז די לאגע וועט אזוי דויערן ביז משיח וועט קומען. וואס איז די מאכט וואס זאל קענען ענדערען די לאגע? אויב עס האנדעלט זיך נאר וועגן ווערטער, איז דער ארסענאל אומערשעפליך. מען קען אזוי יאהרען לאנג רעדען און פערבייערען. אזוי, דאס איינער ענטפערט נישט אויף דעם צווייטענס טענות. עס איז דערום א גרויסע אבערראשונג דער רעסקריפט וואס שיקט דעם סיים מיט׳ן סענאט אהיים און שרייבט אויס נייע וואהלען.

און פלוצלונג זעהט אויס אז אלץ איז אין ארדנונג, מיר זענען שוין געוואוינט, אז אלץ זאל ביי אונז געשעהן קאנסטיטוציאנעל און אויך דער לעצטער אקט איז אין הסכם מיט דער קאנסטיטוציע, אבער די ענדערונגען אין קאבינעט און די דימיסיע פאר׳ציע מוסר, וואס די דעפוטאטען האבען אויסגעהערט פאר׳ן אוועקגעהען, א מוסר וואס האט אפשר דעם שמאטישען מענשען נישט איבערצייגט, דער אינטעליגענט איז אפשר דערפון נישט געווען בעגייסטערט, דערפאר אבער האט דער מוסר גערעדט צום הארץ פון דער ברייטער בעפעלקערונג. ווי מען פערשטעהט א דער פויער אין דארף, וואס ווערט פערשוואכט פאר׳ן גילדען, וועלכען ער פערדינט מיט׳ן בלוטיגען שווייס, קוקט מיט קנאה אויף זיין שכן דעם דעפוטאט וואס כאפט אריין טויזענדער גילדען אומזיסט. אהן הארעוואניע איז פאהרט ארום און וואגאנען ערשטער קלאס דעם פויער זענען די ווערטער וועגען די דעפוטאטען וואס לעבען אויס דעם מלוכה־זעקעל איז טויף און קאפ און ביי א געלעגענהייט וועט מען עס איהם דערמאנען.

די פאר׳ציע מוסר איז אהן ספק געווען אנ׳איינלייטונג צו דער וואהל־קאמפאניע, די ווערטער וועלען דינען אלס לאזונג, נאטירליך, פאר בוידע צדדים. עס איז אבער נישט אויסגעהאלטען, אויב נאך אלץ וואס מיר האבען געהערט, נאך דעם לאזונג און שארפען ווערטער־דועל זאלען פארקומען וואהלען אויף די אלטע לאנג־אויסגעפרובטע יסודות. עס איז נישט אנצונעהמען, אז ביי דער שטימונג, וואס הערשט איצט אונד און ביי דער נטיה פון דער מאכט בכלל צו ראדיקאליזם, אז עס זאל געוועהלט ווערען אזא סיים וועלכער זאל דורכפיהרען דאס אלץ וואס מען האט ביי די פריהערדיגע סיימען נישט געקענט פועל׳ן. עס איז אויך קיין ספק נישט, אז אין די געהעריגע קרייזען איז מען בעקאנט מיט דער שטימונג אין פאלק. מען שאצט אויך אפ די פסיכאלאגישע זייט פון דער צייט און פון דער ווירטשאפטליכער לאגע, הייסט וואס קען מען ערווארטען פון וואהלען וואס קומען פאר אין אזא אטמאספערע?

מיר שטעהען דערום פאר א רעטעניש, מיר פערשטעהען נישט די כוונה וואס שטעקען הינטער דעם אקט. אין דייטשלאנד איז אויך געווען אנ׳עהנליכע לאגע. ווען די רעגירונג האט נישט געקענט מעהר ארבייטען מיט׳ן פארלאמענט, האט מען די דעפוטאטען געשיקט אהיים און אויסגעשריבען נייע וואהלען. נאר אזוי, ווי עס איז נישט צו ערווארטען, אז נייע וואהלען זאלען געבען דער רעגירונג די געווינשטע מעהרהייט און אזוי ווי די רעגירונג בכלל האט זיך געגעבען א בויג אויף רעכטס, געהט מען ארום מיט א פראיעקט צו ענדערען די וואהל־ארדנונג, מיט דער אויסרעכענונג, אז דעם וועג זיכערען די רעגירונג א מעהרהייט אין קומענדיגען פארלאמענט.

נאטירליך ווערט עס געמאכט שטרענג קאנסטיטוציאנעל, נישט קשה יעדע קאנסטיטוציע האט אזעלכע קנייטשען אין וועלכע עס לאזט זיך אריינלעגען און ארויסלייגען די נויטיגע פרושים און מסקנות. אזוי פרובען די דייטשען ארויסצוגעהען פון א שווערער פארלאמענטארישער סיטואציע. עס זענען נאטירליך דא אנדערע וועגען, נעהנטערע און ווייטערע, אויף וועלכע וועג מיר וועלען געהען, איז דערווייל שווער צו טרעפען. איינס אבער איז קלאר, די תקופה פון ווערטער האט זיך געענדיגט. מיר געהען איבער צו מעשים.

ש. י. סטופניצקי

דער פאליטישער מאמענט
פאן־אייראפע און פאן־אמעריקא

די זומער פעריען זענען שוין פערענדיגט, און ס׳הויבט זיך שוין אן דער הויכער פאליטישער סעזאן: מיטוואך האט זיך אין גענף געעפענט דער אינטערנאציאנאלער קאנגרעס פון די נאציאנאלע מינדערהייטען, דעם 8. און 9. וועלען פארקומען אין די פארמיטאגס די פלענאר־זיצונגען פון ראט פון דער פעלקער־ליגע און אין די זעלבע טעג אין די נאכמיטאגס — די קאנפערענץ וועגען דער שאפונג פון דער אייראפעאישער מלוכות־פעדעראציע, לויט׳ן פלאן פון פראנצויזישען אויסערן־מיניסטער בריאן (פאן־אייראפע!).

די שטעלונג פון די פערשידענע אייראפעאישע מלוכות איז שוין בעקאנט: נאך דעם 15. פון פאריגען חודש האט זיך פערענדיגט דער טערמין ווען זיי האבען געדארפט געבען זייערע תשובות.

אלע מלוכות זענען גרייט צו אונטערהאנדלען וועגען דער פראגע, הגם, כמעט יעדע, האט געוויסע „בעווארענישען" און אפילו פראנקרייכס גרעסטע געגנערין אין איצטיגען מאמענט — איטאליען, וועט אנטייל נעמען אין דער דאזיגער קאנפערענץ און דאס שוין מאקע אפיציעל געמאלדען, אז אין איהר נאמען וועט אויפטרעטען דער אויסערן־מיניסטער גראנדי.

אבער ווי מ׳קען פאראויסזעהן וועט די דאזיגע קאנפערענץ נישט ברענגען צו קיין ממשות׳דיגע רעזולטאטען: אין בעסטען פאל קען זי שאפען א באזיס פאר ווייטערע אונטערהאנדלונגען.

אנדערש איז מיט דער „פאן־בעוועגונג" אין אמעריקע, — דארט האט שוין די בעוועגונג געמאכט ווייטערדיגע שריט, ווי ביי אונז: ביי אונז רעדט מען ערשט וועגען פאן־אייראפע און אמעריקע איז שוין א פאן־אמעריקע פערהאנען, אמת נאך אין א פרימיטיווען צושטאנד, אבער צוגלייך מיט די פעראייניגטע שטאטען פון צפון־אמעריקע, וואס איז אנ׳איינהייטליכע מלוכה, עקזיסטירט נאך א לויזע פאן־אמעריקע־ארגאניזאציע, וואס האלט אפ איהרע פעריאדישע קאנפערענצען וועגען פערשידענע ענינים. דאך קומען פאר קאנפליקטען, און מיט דער אמעריקאנער פאליטיק הויבט אן אנצופיהרען אלס בולטער און אהן צערעמאניעס די פעראייניגטע שטאטען. אויך אין דעם איצטיגען קאנפליקט פערו שטעקט די האנט פון וואשינגטאן. די פעראייניגטע שטאטען, וואס שטרעקען שוין אויס זייער האנט נאך דער העררשאפט איבער דער וועלט, מאכען עס פלאנמעסיג — פריהער בעהערשען אמעריקע — און דער פלאן ווערט אויסגעפיהרט אויף גאר אנ׳אנדער אופן, ווי דאס טוען די אייראפעאישע גרויסע מלוכות. דארט ווערען געמאכט איבערקעהרענישען און די מלוכות דורך זייערע בירגער. אמעריקע שטיצט נאר די אויפשטענדיגע, וואס זענען איהם פאליטיש ליב; ס׳ווערט אפגעהיט דער פרינציפ פון „זעלבסטבעשטימונג", ס׳קומען נישט פאר קיין אינטערווענצען פון פרעמדע מלוכות.

אין דרום־אמעריקע קומט איצט פאר נייעס, די רעוואלוציעס, וואס זענען דארט געווארען א נארמאלע מאדערשיינונג. ביי אונז אין אייראפע קומען פאר פארלאמענט־שלאכטען פארטיי־קאאליציעס, קאבינעט־ענדערונגען. דארט קומט עס פאר פשוטער — א רעוואלוציע, בראש פון דער נייער פארטיי שטעלט זיך א נייער גענעראל און אלץ געהט ווייטער כשורה. אייגענטליך איז די סיבה פון דער איבערקעהרעניש אין א הער צייט אפט די זעלבע, וואס ביי אונז אין אייראפע: קאמף פאר דער מאכט צווישען קלאסען און גרופען. דאס קומט נאר פאר אויף אנ׳אנדער אופן.

אין פערו איז איצט פארגעקומען א רעוואלוציע. אין דרום־פערו איז אויסגעבראכען אנ׳אויפשטאנד, דאס מיליטער אין דער הויפט שטאט האט זיך געשטעלט אויף דער זייט פון די אויפשטענדיגע, האט אראפגעזעצט דעם פרעזידענט און האט אריינגעבראכט אין דער הויפט שטאט דעם נייעם דיקטאטאר. דאס מאל האט פאסירט א פאל, וואס איז דער ערשטער אין דער געשיכטע פון די דרום־אמעריקאנער איבערקערענישען, דער פאל איז אבער זעהר סימפאטיש, און די פייערליכקייטען ביים קבלת פנים פון׳ם נייעם פרעזידענט האבען זיך דאס מאל בעטייליגט אויך די סטודענטען.

מיליטער און סטודענטען! די איבערקערעניש הערט אויף צו זיין א ריין מיליטערישע און אהער טרעט אויף אויך די אינטעליגענץ, וועלכע רעפרעזענטירט א קלאס.

די איצטיגע אויפשטענדיגע אין פערו זיינען געגנער פון די צפון אמעריקאנישע איינפלוסען, דאגעגען איז אנ׳אנהענגער פון די פעראייניגטע שטאטען איז אהער איינפלוס — די בידאיצטיגע רעגירונג פון ארגענטינא, וואס לעבט איצט איבער שווערע טעג, הגם זי ווערט אויפ׳ן אמעריקאנער אופן געשטיצט דורך וואשינגטאן.

בכלל זענען די פערהעלטנישען אין דרום־אמעריקע זעהר אייגנארטיגע און גאר אנדערע, ווי ביי אונז. די לענדער זענען רייך, פריי. אלע דעמאקראטישע לאזונגען זענען פערווירקליכט, קיין קאנסערוואטיסטען זענען דארט נישט פערהאן, ווייל די דארטיגע „טראדיציעס" זענען די אייראפעאישע פרייהייטס־אידעאלען. מלחמות זענען זעלטען: פשוט דערפאר, וואס די מרחקים צווישען די פערשידענע מלוכות זענען אזוי גרויס, אז דער קאמף מיט דער נאטור, בעת א מלחמה, וואלט געמאכט שווערינקייטען נישט קיין קלענערע ווי די מלחמה גופא. אלזא, די נאטור־פערהעלטנישען צווישען די שכנים צו זיין פאציפיסטיש און זיך נישט ענטוואפענען.

במילא זענען דארט נישטא אויך קיין פראגען וועגען „ענטוואפנונג", וואס זאלען ברענגען צו בעוואפענטע צוזאמענשטויסען.

גאנץ אנדערש, ווי — אין אייראפע.

ברבש.

די וואהל־קאמפאניע ווערט געעפענט
ווי זעהט אויס די לאגע אין די אלגעמיינע, און אין די יודישע בירגערליכע און אין די יודישע פראלעטארישע פארטייען

שוין די ערשטע טעג נאכ׳ן פונאנדערלאזען דעם סיים האבען געבראכט א געוויסע אויפקלערונג אין דער לאגע. צו דעם האט מיטגעווירקט דער פאל דאמבסקי.

דאמבסקי, פיהרער פון דער לינקער פויערים־פארטיי א מענש, וואס האט זיך פערשאפט גרויסע פערדינסטען פאר פוילען דורכ׳ן שליסען דעם שלום־טראקטאט מיט סאוויעט־רוסלאנד אין רינא, און וועלכער איז איצט שטארק קראנק, איז בעפאלען געווארען דורך אומבעקאנטע, פון וועלכע איינער איז געווען אין א מיליטערישען מונדיר, און איז שטארק צושלאגען געווארען אזוי אז ער ליגט קראנק צו בעט.

דער דאזיגער פאל האט אויף דער אפאזיציע געמאכט אנ׳ערשיטערנדען איינדרוק, ביים קראנקען בעט פון דאמבסקי זענען זיך צונויפגעקומען די פיהרער פון צענטראלעוו און א. א. שטימונג, וואס האט געשאפען א גינסטיגען פסיכאלאגישען באדען פאר שליסען א וואהל־בלאק און דארט איז טאקע פרינציפיעל בעשלאסען געווארען אזא וואהל־בלאק צו שאפען. ס׳איז שווער פאראויסצוזאגען וואס פון דעם וועט ארויסקומען, ווי ס׳וועלען זיך אויסבילדען די פערהעלטנישען בעת די אונטערהאנדלונגען וועגען פערטיילען די מאנדאטען, וועגען פעסטשטעלען די געמיינזאמע לאזונגען א.א.וו. אבער ס׳איז שוין דא אנ׳אלגעמיינע פארשטעלונג פון דעם, ווי אזוי ס׳וועט זיך אויסקריסטאליזירען דער וואהל־קאמף.

פון איין זייט די סאנאציע, א געאייניגטע און אפשר א געשפאלטענע, (ס׳געהען קלאנגען, אז פארטעל וויל אנגאזשירען זיין גרופע און ארויסטרעטען צו די וואהלען זעלבסטשטענדיג אונטער׳ן לאזונג פון צוזאמענארבייט מיט׳ן סיים) פון דער צווייטער זייט די אפאזיציע: 1) די פערבינדענע ענדעקע, וואס קלייבט זיך צו א רעגירענדער שלאכט און מאביליזירט אלע איהרע כוחות, בראש פון זייער ליסטע זאל געהען ראמאן דמאווסקי; 2) דער „צענטראלעוו" און 3) די נאציאנאלע מינדערהייטען. די לעצטע זענען א בעזונדער קאפיטעל פאר זיך און אויף זיי וועלען מיר זיך בעזונדערס אפשטעלען.

אינ׳ם ערשטען סיים נאכ׳ן קאנסטיטואירענדע, זענען די נאציאנאלע מינדערהייטען אריין אין א געשלאסענער מחנה דורכ׳ן מינדערהייטס־בלאק. דער דאזיגער לויזער בלאק האט נאר געפיהרט ביז צום סיים. אינ׳ם סיים האבען זיך די גרופען פונאנדער געטיילט און זענען צווישען זיך נישט געווען געבונדען, בפרט ווען צווישען די נאציאנאלע מינדערהייטען (א חוץ ביי די יודען) האבען זיך אויך געפונען די סאציאליסטישע גרופירונגען מכל המינים, אינ׳ם צווייטען סיים זענען שוין די סאציאליסטען פון די נאציאנאלע מינדערהייטען געגאנגען בעזונדער און דער מינדערהייטס־בלאק האט פיל פערלוירען אין זיין אנזעהען און קראפט. די יודען, ריכטיגער די גרופע פון נאציאנאל־ראט האט אינ׳ם בלאק געשפילט די דאמינירענדע ראל, אבער אויך צווישען די יודען איז אריינגעקומען א פירוד און ס׳זענען געגאנגען צו די וואהלען, בעזונדער די סאציאליסטען, בעזונדער די אגודה מיט דער פאלקס־פארטיי פון פרילוצקי׳ס גרופע, און בעזונדער די ציוניסטען צו וועלכער ס׳זענען צוגעשלאגען די האגרוועקער, און די פאלקיסטען פון דער שאבאד־גרופע. די לעצטע גרופע איז אויך געשטיצט געווארען דורך די אויגערופענע „אונפארטייאישע" (ארטאדאקסען וואס געהערען נישט צו דער אגודה) די גאליציאנער ציוניסטען זענען געגאנגען און בעזונדער פונ׳ם נאציאנאליסטען בלאק. די רעזולטאטען פון דער וואהל־אקציע זענען נאך ביי אלעמען פריש אין זכרון. די אגודה איז פון די וואהלען ארויס צושמעטערט, איהר איז נישט געלונגען צו בעקומען קיין איין מאנדאט אין גאנצען לאנד, נאר אין וואהלין און אויף דער סאנאציע־ליסטע איז דורך אנ׳אומפילירטער יוד, וועלכער אפשירט זיך פאר א טוער אויפ׳ן ווירטשאפטליכען געביט און אויף דער מלוכה־ליסטע איז דורך אנ׳אגודהניק, דער איניציאטאר פון צוברעכען דעם בלאק מיט דער גרופע פון נאציאנאל־ראט און שאפען דעם רעגירונגס־בלאק אויף דער יודישער גאס. די דאזיגע איינציגע קאנדידאטור אויף דער מלוכה־ליסטע וועלכע איז אגב געשטאנען נישט אין די „פארדערשטע רייהע" פון דער מלוכה־ליסטע האט דער סאנאציע פערשאפט פיל פיינליכע מינוטען, ווי די ענדעקעס און פיאסט האבען דאס אויסגענוצט פאר א דעמאגאגישער אגיטאציע געגען דער „יודישער" רעגירונג.

די פאלקיסטען פון פרילוצקיס גרופע זענען פאקטיש אפגעווישט געווארען פון דער פאליטישער אויבערפלעכע. די ציוניסטען זענען ארויס אלס זיגער אבער פאר׳ן זיג האבען זיי בעצאהלט מיט א זעהר טייערען פרייז: אין סיים זענען געוועהלט געווארען אלס רעפרעזענטאנטען נאר קאנדידאטען פון יודישען נאציאנאל־ראט אבער זייער צאהל איז דערפיהרט געווארען ביז צו א מינימום.

און סיים גופא האט די יודישע רעפרעזענטאנץ קיין גרויסע ראלע נישט געשפילט. איהרע מיטגלידער זענען געווען נישט פיל אין צאהל. און דערצו נאך זענען זיי געווען נישט איינס אין זייער טאקטיק און בעציהונג צו דער רעגירונג.

די ערגענצונגס־וואהלען וואס זענען לעצטענס דורכגעפיהרט געווארען אין עטליכע קרייזען, האבען בעוויזען, אז די שטארקסטע גרופע צווישען די יודען זענען די ציוניסטען. די ערגענצונגס־וואהלען האבען אבער אויך בעוויזען, אז דער מינאריטעטען־בלאק האט זיך איבערגעלעבט: זיין ראל איז געווען פון א טעכנישער זעלבסטשוץ מיטעל געגען דער וואהל־ארדינאציע. אבער ווי ס׳האט זיך ארויסגעשטעלט, האבען די יודען פון איהם פערלוירען מעהר יעדענפאלס נישט ווייניגער ווי זיי האבען געוואונען. און פאר די פיהרענדע טוער פון דער יודישער פאליטיק האט אנגעהויבען קלאר צו ווערען, אז צו די קומענדיגע וואהלען, וועלען די יודען אינ׳ם מינדערהייטס־בלאק שוין נישט געהן. דער דאזיגער געדאנק איז נאך נישט ארויסגעטראגען געווארען, די דאזיגע שטימונגען האבען נאך נישט אלעמען בעהערשט, ווען דער ענין איז געווארען מיטאמאל אקטועל. די פראגע מוז שוין דעצידירט ווערען ווייל ס׳געהען שוין די וואהלען.

ביי אזא לאגע הויבען זיך אן די וואהלען. וואס פאר א שטימונגען און טענדענצען הערשען אויף דער יודישער גאס? די גרופע פון נאציאנאל־ראט וועלכע ווערט אנגעפיהרט דורך די ציוניסטען, שטעלט אין צענטער פון איהר פאליטיק די יודישע אינטערעסען, ווי זיי פאסען עס אויף. מאראליש האבען זיי לעצטענס זיך שטארק בעקרעפטיגט: די גאנצע צייט האבען זיי געפיהרט אנ׳אפאזיציע־טאקטיק. די רעגירונג האט זיי איגנארירט און די סאנאציע האט דורך איהרע וואהל־פיהרער ערקלערט, אז כל־זמן גרינבוים שטעהט בראש פון׳ם קלאב, וועט זיך איהר בעציהונג צום קלאב נישט ענדערען. אבער דא נישט לאנג, מאר׳ן פאר די וואהלען, האט איינער פון די פיהרענדע סאנאטארען, דער לייטער פון דער פאליטיק אויף די קרעסען, מארשאל האלדפקא ערקלערט, אז ווי די ציוניסטען, זענען עס די, מיט וועמען מען קען קומען צו א הסכם, אויב מ׳וויל געווינען די יודען, בפרט אויף די קרעסען. דעריבער קען ביי געוויסע גינסטיגע מאמענטען זיין מיט זיי האבען ערפאלג. מיט׳ן געווינען די ציוניסטען, וואלט די רעגירונג פאר זיך געוואונען דאס גאנצע בירגערליכע יודענטום, די אגודה, וועלכע איז נישט אפאזיציע־פעהיג, וואלט זי דאך אויך דאן נישט פערלוירען.

דער קאמף בעת די וואהלען וועט זיין א שארפער און ס׳וועלען אנגעווענדעט ווערען נישט ווייניג דעמאגאגיע. ס׳איז צווייפעלהאפט, אויב די סאנאציע וועט ביי די אומשטענדען וועלען ליפערען פאר דער ענדעציע און אפילו פאר א טייל פון „צענטראלעוו" דעם יודישען מאמענט געגען זיך; ס׳איז נאך א גרויסער ספק, אויב די סאנאציע וועט זיין דרייסט אויף איהר ליסטע ארויפנעמען יודען. זיכער וועט זי זוכען צו שאפען א שטארקע יודישע פערטרעטונג, וואס זאל זיין גינסטיג צו דער סאנאציע און וועט זי שטיצען. אין אזא פאל וואלט האלדפקא׳ס מיסיע געלונגען, אויב ס׳זאל צושטאנדקומען אנ׳אלגעמיין־יודישער בלאק, וועלכער וואלט פאר קליינע קאנצעסיעס געקענט ווערען אויב נישט א רעגירונגס־פרייע, איז לכל הפחות פון נייטראליטעט. היינטיגע וואך האט דער יודישער נאציאנאל־ראט געלאזען דעם ערשטען פרוב־באלאן. די געוועזענע דעפוטאטען פון יודישען נאציאנאל־ראט האבען זיך געווענדעט צום מלוכה־פרעזידענט, אז ער זאל דורך א דעקרעט אפשאפען אלע אנטי־יודישע בעגרענצונגען פאר יודען, וואס עקזיסטירען אויפ׳ן סמך פון די צארישע געזעצען און פעראדנונגען. זאל אזא דעקרעט ערשיינען — וועלען די אפאזיציע־יודען פערלירען אין זייער געגנערשאפט און די האלדפקא־אקציע וועט געקרוינט ווערען מיט ערפאלג.

די אגודה געדענקט זיכער דעם צוזאגונג פון

(ווייטער זעה 11־טע זייט).

אלול'דיגע פרנסות

(א ירושלים'ער בילדעל)

עס איז געקומען דער חודש אלול, ווען א פיש אין וואסער הויבט אויך אן צו ציטערן, און ווען א ייד איז מהרהר בתשובה און וויל אויסקויפען זיך פון א גאנץ יאהר.

האבען זיך טאקע אין ירושלים איינגעפונען אַזעלכע יודען, וואס זאגען צו דעם ווינדיגע: פאר אַ ביסעל דאלאר אַנ'אמת'ע סליחה וכפרה און ווי עס קומט נאר אן דער חודש אלול זוכען זיי, ווי מיט ליכט אַזעלכע יודען, וואס זוכען אַ תיקון פאר זייער זינדיגער נשמה און האלטען, אַז פאר אַ געוויסע סכום אויף צדקה וועלען זייערע זינד פערגעבען ווע רען. ווייזט אויס, אז די דאזיגע יודען האבען אפגע מאכט אַ קאנטראקט מיטן רבונו של עולם, אַז די אַלע, וואס וועלען זיי ארײנשיקען נדבות, זאל מען מוחל זיין אויף זייערע עבירות. אויב זיי האבען דאס נעכ'פועל'ט איז אַ גרויסע שאלה, נאר זאגען זאגט מען צו, אַז בפשוט זה, וואס ער גיט אַוועק זיין נדבה וועט ער א צדיק גמור און אפשר האבען זיי אויך אריינגענומען די פמליא של מעלה פאר שותפים אין דאזיגען געשעפט... נאר אז, ווי ירושלים של מטה האט דאך עפעס אַ דירעקטע פער בינדונג און שייכות מיט ירושלים של מעלה און ירושלימער יודען זענען דאך גרויסע בריות אויף כלי-ערליי שנאָרעריי-ענינים, האבען עטליכע יודען אין ירושלים זיך אַנגענומען אַ פּאַרריאַד-געשעפט מיט אַמעריקא. עס איז אַ טויש-געשעפט — מען בייט זיך איינע מיט די אַנדערע: ארץ-ישראל שיקט איהר פּראָדוקציע און אמעריקא צאָהלט דערפאר מיט דאָ-לאַרען. מען שיקט די אמת'ע תוצרת הארץ: אַרויין, אַ יאַהרצייטען און אַ יאָרצייט. עס איז אַ גאַנץ גוטער געשעפט, מיט וועלכען עס פערנעהמען זיך איינציגע סוחרים אין ירושלים און עס זענען אפילו פערהאַן ספּעציעלע מוסדות, וואס פערנעהמען זיך מיט'ן דאזיגען מסחר. דאס איז אבער אַ געשעפט, אין וועלכען מען לייגט אריין געלד, אַנ'עסק גלייך צו אַלע אַנדערע עסקים, פון וועלכע עס לאזט זיך אמאל גאַנץ גוט פערדינען. בעסער איז דאך אַבער, אַז מען קען פיהרען אַ געשעפט, וואָרנישט איינליי-גענדיג קיין געלד און אהם איז עס זאל זיין פולו רווח. זענען טאקע אויף דעם דאזיגען איינפאל גע-פאלען עטליכע ירושלימער יודען. דער געשעפט בעשטעהט אין דעם: מען דרוקט קול קורא'ס, אין וועלכע מען בעט הילף פאר אַ ישיבה אדער סתם אַ מוסד און די דאזיגע קול-קורא'ס ווערען פונאנ-דערגעשיקט איבער אַלע עקען וועלט און זאגען בצו, אַז בזכות די געלד, וואס מען וועט זיי שיקען וועלען די מנדבים האבען א כפרה פאר זייערע חטאים און אַ גוטען פרעהליכען יאהר. ווערען טאקע אין חודש אלול אויסער די אלע ישיבות און כוללים, וואס עקזיסטירען אין ירושלים, אויסגעבאַקען און אויסגעוואַקסען איבער נאכט אַ גאַנצע רייה פון נייע נעמען פון פערשידענע מוסדות, וועלכע זענען לא היו ולא נבראו. דאס איז געמאכט געווארען מעהר נישט צו פערדינען דעם חודש אביסעל געלד און אַט אַזעלכע פאבריקלעך, וואו עס ווערען פאבריצירט די קול-קורא'ס און פערשידענע נוסחאות זענען פערהאן עט-ליכע אין ירושלים. אין דער חודש אלול איז טאקע די בעסטע צייט צו מאכען געלד אין אַלע מוסדות — עס איז פאר ימים נוראים און דאן איז דער עסק אין פולען גאנג און מען ארבייט אויף אַלע כלים.

עס נעהמט טאקע אלץ מיט א סדר און ארדנונג, פריהער בעזארגט מען זיך מיט פערשידענע אדרעסען פון אמעריקאנער גבירים, גרויסע פירמעס, נדבנים, און סתם יודען וואס קענען געבען א מטבע, עס ווער-דען געדונגען מענשען אויף צו שרייבען אדרעסען און עס ווערט אָנגענומען א גרויסער שטאב פון ארבייטער. זענען דאך טאקע אין ארץ-ישראל פערהאן אַזעלכע פראפעסיעס, פון וועלכע קיין אומה ולשון ווייס נישט און פון וועלכע קיין מדינה האט קיין אהנונג נישט, אין ירושלים, למשל, זענען פערהאן ספעציעלע אדרעסען-שרייבער, אדער מארקען-פער קויפער — קלעבען מארקעס איז אויך א גאנצבאַ-רער ארטיקעל אין ירושלים און עס זענען טאקע פערהאן אויף דעם געביט פאכלייט, שטעלט זיך פאר. יעדער אַנשטאַלט דאַרף דעם אלולדיגען חודש פו-נאנדערשיקען צעהנדליגער טויזענדער בריף און אויף יעדען בריף דארף מען דאך קלעפען א מאר-קע און קיין מוסדות אין ירושלים בעהאלטען דאך שוין אזוי נישט — אלטע מוסדות און נייע, אנשטאלטען מיט א נאמען אהן א נאמען אדער אפילו מיט עט-ליכע נעמען, אזעלכע ישיבות וואס זענען שוין פון אלטקייט געבליבען אין דרייען און אזעלכע, וואס שטעהען שטאלץ און ווארפען זיך אין די אויגען מיט זייער פרישער פארב. אז די דאזיגע ארבייט פון מאר-קען-קלעפעריי א חזקה פון יאהר צו יאהר, און ווען מען זוכט נייע מארקען-קלעפער, וויל מען, אז זיי זאלען זיין טיכטיגע און פעהיגע ארבייטער — טאקע אזעלכע, וואס האבען שוין געארבייט ביי דער פראנ-קעיש און האבען שוין ערפאהרונג אויף דעם געביט

דער פרייז, וואס בעצאהלט זיך פאר דער ארבייט איז נישט קיין קליינער, און דערגרייכט פון פינף פיאסטער א שעה.

שפאצירענדיג אמאל אין אַ הייסען אלול-טאג איבער א טייל ירושלים, דערהער איך קולות און אויס רופען, וועלכע דערטראגען זיך פון עפעס אנ'אלטען בנין, נישט-ווייט פון דער ר' שמעון בן וזהאי-שוהל, ווען איך האב זיך איינגעבויגען און דורכגעגאנגען די שמאלע פינסטערע געסעלע, וואס האט אנ'אויס-זעהן פון א טונעל, האב איך דערזעהן אז דא געפינט זיך אנ'אנשטאלט, וואס פיהרט געשעפטען מיט אמעריקא, — דא איז אנ'„איספארט-עקספארט“-געוועלשאפט...

מיט אנ'איינגעבויגענעם קאפ בין איך ארייין אין דער פאבריקעל און געפונען א מנין יודען ביי דער ארבייט. א גרויסער „צימער“, און וועלכען עס שטייען א פינף טישען און ביי יעדען טיש זיצען עט-ליכע יודען און ארבייטען — אַט זיצען ביי א טיש צוויי יודען, וועלכע שרייבען אפ מיט גרויס התמדה אדרעסען פון א דיקען ספר, און וועלכען עס געפינען זיך אדרעסען פון די פירמעס, סוחרים און פאבריקען אין אמעריקא און ענגלאנד. עס ווערען דא דורכגעטאן פון א.ע. שטעט און שטעטלעך פון אמעריקא און אלע טיילען פון גרויסען ניו-יארק, ביי דער וואנד שטעהען פולע קאסטענס מיט הארצ-רייסענדיגע קול-קורא'ס און צוויי מענשען זענען פערנומען מיט איינלייגען די דאזיגע קול-קורא'ס אין פיר חלקים און זיי איינלייגען און די קאנווערטען, ווען די דאזיגע שטיקעל ארבייט ווערט שוין ארויס פון זייערע הענט, ווערט עס איבערגעגעבען צום צווייטען טיש, וואו עס שטעהען עטליכע מארקעך קלאפער און מיט א מארגער שנעל קיט קלעפען זיי די מארקעס אויף די קאנווערטען. איך קוק זיך צו צו, און אט דערהערע איך קולות פון די ארבייטער,

די געניטע ארבייטער, ווי עס ווערט אזוי זיי פון זיך אפגעריסען און מארקע נאך דער צווייטער און בלייבט שטעקען אויפ'ן קאנווערט, און געבען אט דער חברה ארבייטער, שטעהט א סארטירער, וועל-כער נאכט פון די טויזענדער אנגעווארפענע בריף גאנ-צע פעק און ווי עס ווערט נאר פערטיג א פעקעל, ווערט עס אויף גיך ארויסגעבאַפט פון די הענד הורך א היטנער יוד, וועלכער פאקט ארײַן די פעק-לעך אין א זאק אריין אזוי, אז זיי זאלען זיין פערטיג צום אפפיהרען אויף פאסט.

אין מיטען צימער געהט א יונג די צוויי באלעבאַ-טים — די פאבריק-אינהאבער, וועלכע אילען זיך אינ-טער מיט דער ארבייט, און קוקען אז אלץ זאל צו-געהן כשורה. עס איז גראד א טאג, ווען עס געהט אפ די פאסט קיין אמעריקא און דערפאר איז די אר-בייט וועהר איילג. עס זענען טאקע אויסער די שטענ-דיגע איינגענער ארבייטער צוגענומען געווארען נאך עטליכע פרעמדע מארקען-קלעפער און אויפ'ן טיש זענען אנגעווארפען מארקע; אין די צעהנדליגער פי-נען, ווערט טאקע גקוקט אויף מיט זיבען אויגען. א טומעל, אז געשריי דערטראגט זיך פון אט דער פאבריקעל.

— גיכער, ארבייט שנעלער — שרייט דער מנהל פון מוסד, א דארער יוד מיט א נגעפאלענע פאקען און א געזיכט אויף וועלכע עס איז אויס-געגאסען תמיד א שרעק.

— עס איז שוין שפעט, שלאפט נישט, היינט דארף דאך אוועקגעהן די פאסט, — העלפט אהם אונטער זיין שותף, א מאנופאקטור-סוחר אין „מאה-שערים“ — א דיקער יוד מיט א ברייטער רויטער בארד און א אנ'אנגעבלאזענעם פנים.

איך פיהל זיך אזוי ווי איך וואלט זיך געפונען אין א מצה-פאבריק, וואו דער משגיח געהט ארום און שרייט צו די העלפערקעס, זיי זאלען גיכער וואלגערען, כדי די טייג זאל נישט פערזייערט ווערען, און אט דערהערע איך זיך קולות פון די ארבייטער,

אז עס פעהלט אויס מארקעס — עס פעהלט טייג אויף צו קנעטען. עס ווערט א מהומה. און דער מנהל לויפט גלייך אוועק אויף פאסט איינקויפען נאך מארקעס. אין דערווייל זיצען משלע — א יונגערמאן מיט א פאר כיטרע פלאמענדע אויגען און א פרייד-ליכען פנים און ליפען, פון וועלכען עס איז תמיד אויסגעגאסען א שמייכעל און שרייבט אדרעסען. — ער איז דער בעוואוסטער אדרעסען-שרייבער אין ירושלים, און ווי ער דערצעהלט, האבען זיך צוליב אהם געקריגט א פאר מוסדות, יעדער האט געוואלט אז ער זאל דארטען ווערען דער אדרעסען-שרייבער, און אט דער דארער יוד איז א לאנגער קאפאטע, פון וועלכער עס זעהען זיך ארויס די נאטסעס, האט עס אלעמען אויסקאנקורירט... ווען מען ברענגט די מארקעס פון פאסט, ווערט די ארבייט ווייטער געפיהרט און פולען ברען: די שרייבערס שרייבען, די קלעפערס קלעפען, און די היטנער יודע פיהלען די זעק און שלעפען זיי אויף פאסט, אט אזוי ווערט עס צוגעגרייט דער גאנצבארער ארטיקעל, וועלכער ווערט הערטאגוג טראנספארטירט קיין אמעריקא און אנד. מלוכות.

3

ארויסגעהענדיג פון דעם דאזיגען „פאבריק“ אין גאס, דערזעה איך טאקע ווי עס לויפען הימנער יודען מיט שווער אנגעפאקטע זעק מיט בריף, וועל-כע דארפען דיהרען די הערצער פון די אמעריקאנער גבירים.

און א.ען זאגט מען, טאקע, אז פאר'ן חודש אלול, פערדינט די ירושלימער פאסט מעהר פון דער ניו-יארקער. דער חשבון איז א גאנץ פשוטער: די הונדערטער טויזענדער בריף (און גזא) פון פער-שידענע מוסדות, ישיבות און כוללים געבען גאנץ גוט צו פערדינען די פאסט. צו די לשנה טובה'ס און גליקוואונשען, וואס יעדער איינער אהן אויס-נאהם שיקט פון א"י צו זיינע קרובים און צו די אתרוגים, וואס ווערען געשיקט כמעט פון יעדען א"י'ער יוד (וועלכער יוד וויל עס נישט מנחה זיין זיינע קרובים מיט אנ'אמת'ען עסרוג, און א"י'ער אתרוג דיינט, ווייזט אויס, די פאסט אויך נישט צו.

אט אזוי שיט זיך אין די פאסט מיט געלד און יודען מאכען א לעבען אין דער אלטער ירושלים.

י. אלימלך

פערדישער כבוד...

דער גראנדיעזער פערד-געיעג אין פאריז

(א בריה פון פאריז)

„גראן-פרי“ — דער גרויסער פריז — אזוי רופט מען דא אין פאריז די פערד-געיעגען, וועלכע קומען פאר איינמאל א יאהר. ס'איז דעמאלט א יום-טוב אין פאריז. אלע פאריזער אינטערעסירען זיך מיט'ן אויס-גאנג פון די געיעג-פערטעסטונגען, מען וועט זיך מישעלט אויף דעם אדער יענעם פערד. ס'איז א ספעציעלער געשעפט אזא מיט אנ'אומזאץ פון מי-ליאנען. אין ס'זענען דא ספעציעלע ביוראס, וועלכע פערהאנדלען נאמאר'ן אלע וועטען. אין פריערן ווערען בעשטימט גרויסע פרייזען, א מיליאן פראנק. א האלבען בעקומט דער, וואס קומט דער ערשטער דער ערשטער איז דער גליקליכער. ווען דא מענשען וועלכע ענען פערפלייגט פעראינטערעסירט אין דער זיי האלטען אויף ספעציעלע שטאלען מיט די מייג-סטע פערד. אראבישע, בעלגישע, מען זאגט זיך נאר די בעסטע רייטער. מען צאהלט די לעגענדארע האנא-ראַרען. און אלץ צוליב דעם גרויסען פריז, די גרויסע סומע.

און דערביי האפט מען עס „גראן-פרי“. און איינ'ם טאג פון געיעג קלאפט נישט איינעם דאס הארץ ביים אנזעהן פון די פערמעסטונגען. די בעמיבער וע-גען א'ן פארגענגען, די נערוועזן פונאנדער-געשרויפט. און קאטאסטראפעס זענען א גאנץ געוועהנליכע דערשיי-נונג. עס שטאפט עמיצער מיט א האריז-טראג. און טראגט מען אהם ארונטער פון זיין פלאץ:

— געשטארבען, בעגראבען. נישטא וויין צייט באר-אזעלכע נארישקייטען, קלייניגקייטען... די פערד הא-בען דאס ווארט!!

א ביסעל געשיכטע פון דעם „גראן-פרי“:

ס'האט שוין הונדערט זיך א פערגאנגענהייט. א גאנצע היסטע. דער „גראן-פרי“ איז איינגעפיהרט גע-ווארען אין 1868 יאהר. אלזא, אנירך זיבעציג יאהר.

ס'איז דער איינפאל פונ'ם הערצאג פון מארנע, א בעריהמטער פראנצויזישער אריסטאקראט.

די גאנצע פראנצויזישע אריסטאקראטיע האט זיך אין דעם אנגעכאפט. זי האט עס געהאלטען פאר איהר פערגעניגען, פאר'ן געגעס פון זייער בעסטען שיכטען. דער פראסטער המון האט אפילו קיין צו-טריט נישט געהאט צו די פערמעסטונגען. אין יענער כמעט פעאדאלער תקופה איז עס געווען א גאנץ מעגליך. די פראנצויזישע רעוואלוציע מיט איהרע ליבעראלע לאזונגען האט עס נישט געקענט אויסוואָרצלען. פאר זיי איז געווען גרינגער צו שטורעמען די באסטיליע...

און אויך די מאסע האט די פערמעסטונגען אונ-טערשטיצט איינגעהענדיג אין דעם א מקור פון הכנסה. דער דעמאלטיגער מיניציפאלער ראט פון פאריז האט אויף דעם אסיגנירט גאנצע 50,000 פראנק, און די אייזענבאהן-קאמפאניעס האבען עם אונטערשטיצט. זיי האט עס געלוינט, וויל פון גאנצען לאנד איז מען געפאהרען צו די פערמעסטונגען אין פאריז.

דער ערשטער „גראן-פרי“ איז פארגעקומען דעם 30-טען מאי 1868. אויך נאפאלעאן דער דריטער איז געווען אנוועזנד. דעם ערשטען פריז האט דעמאלט געוואונען אנ'ענגליש פערד. דאס האט די פראנ-צויזען פערדראסען. עס זענען פערלעצט געווארען זיי-ערע פאטריאטישע געפיהלען. דער אימפעראטאר האט אבער מיט א ציניש'ן שמייכעל אויף זיי געזאגט:

— דאס ענגלישע פערד האט אונז בעזיגט די ענגלענדער גופא וועלען אונז אבער נישט בעזיגען...

און אזוי איז געוואקסען די פאפולאריטעט פון „גראן-פרי“. און אויך די פרייזען האט מען גרעסער געמאכט. פון דריי הונדערט טויזענד טויזענד פראנק — ביז א מיליאן איצט. אויך די פאטריאטישע פראנצויזען זענען געוואוינט בעפרידיגט: עס האבען געווינען צעהנ-דליגער יאהרען נאך דער רייה געזיגט לויטער פראנ-צויזישע פערד, פראנצויזישע זשאקייען. פלעגען טאקע פארקומען אויף די „גראן-פרי“-פלעצער גרויסע פאט-ריאטישע מאניפעסטאציעס.

דער פראנצויזישער כבוד איז געראטעוועט גע-ווארען ג...

איצט איז דער „גראן-פרי“ נישט דאס, וואס אמאל. עס איז א געשעהעניש פון דער ערשטער מדרגה.

אלא „דערבי“ אין ענגלאנד. עס זענען דא נישט ווייניג פראנצויזען, ביי וועמען דער „גראן-פרי“ איז א סך וויכטיגער ראפארין פאלאמענט מיט'ן סענאט צו-זאמען... און אפילו פאר דער פראנצויזישער וויסענ-שאפטליכער אקאדעמיע, וואס יעדער פראנצויז שטאלצירט מיט איהר; און עס זענען דא מענשען, ביי וועמען די היסטאריע „גראן-פרי“-פערד, ווי „דערטער“ און „ספרינטענט“ שטעהען אויף איין מדרגה, ווי הוגא און רענא, און ווער ווייס — אפשר נאך העכער...

אט אזוי בעציהען זיך געוויסע פראנצויזישע קריי-זען צום „גראן-פרי“...

און נאך א זאך.

די צייט פון „גראן-פרי“ איז אויך א פראקלא-מירונג פון נייע פאסאנען און מאדעלען. פרוע — דער פאריזער פריזען-מאדע-קעניג, איז דאמאלס דער העלד פון טאג. ער דעמאנסטרירט זיינע „גרויסע משונעת“ — ווי מען רופט עס אין די באהעמע-קאפעעס איפ'ן מאנפארנאס.

מיט'ן „גראן-פרי“ הויבט זיך אן דער נייער מאדע-סעזאן פאר די פאריזער פרוי'ען. פאר מענער — ווע-ניגער. די מאסע ווארט-געשפאנט שטעהען אויס פערמעסטונגס-פלאץ דאס בעסטע, וואס זיי האבען די שענסטע, טייערסטע קליידער.

און די צעהנדליגער טויזענדער אויסלענדער קומען ספעציעל צום „גראן-פרי“ פון דער גאנצער וועלט. אבער דער עיקר פון ענגלאנד און אמעריקא. מען קען דא זעהען כינעזען, אפגאנען, מאליירע, אראבער, אינדיער, אלזשירער. און נאך און נאך... א געמיש פון שפראכען, פון אלע פעלקער און ראסען.

אויף דעם היי-יעהריגען „גראן-פרי“ זענען גע-לאפען 91 פערד. די בעקאנטסטע צווישען זיי — „זיג-לוקריעס“ און „גאדיש“, צוויי פאוואריטען פון אויס-טאקראטישען פאריזער פובליקום. זיי געהערען צו ראט-שילד'ן, צום פאריזער ראטשילד'ן. און זיי שטאל זע-נען זיי ספעציעל געהאדעוועט געווארען פאר'ן „גראן-פרי“.

אבער היי-יאהר האבען זיי ענטוישט. זיי האבען נישט דערפילט די האפנונגען, וואס מען האט זיי ארויפגעלייגט, פאר טויזענדער מענשען, וואס האבען אויף זיי געשטעלט גרויסע געלד-סומעס, איז עס גע-ווען א „שווארצער טאג“.

די פאר פערד זענען געלאפען. געפלויגען. האט זיך איינער פערשעפט אן צווייטען. אנדערע פארגעפאלען אויף דער ערד. געלעגען א פאר סעקונדען — פאר'ן „גראן-פרי“ איז עס אנ'איבערקייט — און דערווייל האבען די אנדערע אריבערגעיאגט. עס האט פאסירט אנ'אומגליק.

אבער א פרייז האט ראטשילד'א בעקומען — דעם דריטען. דעם דריטען ארט.

פאר ראטשילד'ן איז דאס דיין געגעג...

דער לאנשאַמפער איפאדראם איז פול-געפאקט. הונדערטער טויזענדער מענשען. אויך דער הערבי-ליגענדיגער פרעכטיגער בולאנער וואלד איז פעפילצט מיט פובליקום. די אלטע פאריזער גערענקען נישט א א צופלוס פון מענשען. אומגעצעלבע שורות פון אויטאס, אויטאבוסען, טראמוואי'ען. ספעציעלע מעטראס קאר-סירען צום פלאץ. אפילו אין דעם אימפעראטארס צייטען פלעגען נישט קומען אזויפיל מענשען.

אויף דער טריבונע-אויסשטעלונגען פון דאמען-טואלעטען, אומעטום שפאצירען ארום לעבעדיגע מא-דעלען פון פרויען-מאדעס — רעקלאמעס. אפטמאל גיט א גלאנץ אניעקשנות'דיגע „רעוואלוציאנערע“ — א פרוי מיט א קורץ קליידעל. א פאר שעהנע פיסלעך. דאס איז איהר ארגומענט...

אבער — דאס רוב טראגען לאנגע קליידער, וועל-כע שלעפען זיך אויף דער ערד און הויבען אויף א שטויב. די קאלירען פון די קליידער און די שיך זע-נען די מיטהגהדיגסטע. רויט, געל, גרין, בלוי, ברוין... פרויען-הוט מיט ברייטע ראנדען, מענער און סמאקינגען, א ים צילינדערס. עס איז שוין האלב פיר א זייגער ביינאכט. דער פראנצויזישער פרעזידענט קומט אן. די מערע רעדט. דאס נעלט הויבט זיך אן. די מענשען פאלגען גאר מיט אלע זייערע אברים די פערמעסטונג. עס איז א יום-טוב אין פאריז און צולעצט איז געקומען דער ספורט: געוואונען האט עפעס אנ'אומבעקאנט פערד. נישט קיין פאווארוט. „קא-מאנדיר“ — ביז איצט אנ'אומבעקאנטער נאמען — אזוי הייסט ער.

א פערד האט געמאכט א קאריערע...

עס איז דיין צייט — עס איז דער „גראן-פרי“...

י. מאססאוויסקי

לאָדז, 5 סעפּטעמבער 1930

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 5 סעפּטעמבער 1930

עקאָנאָמישע קריזיסען

פון — דר. ל. זשיטניצקי

עס איז בעוואוסט, אַז די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג אין משך פון גאַנצען ניינצעטן און אָנהויב צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט האָט נישט געטראָגען אַ רעגולער-פּראָגרעסיווען כאַראַקטער. נאָר אַ רייהע קריזיסען האָבען געשטערט איהר גאַנג אין לויף. די עקאָנאָמיסטען ווייזען אָן, אַז די קריזיסען טראָגען אַ פּעריאָדישען כאַראַקטער און חזרן זיך איבער כמעט אַלע אַכט יאָהר — אַמאָל מעהר, אַמאָל ווייניגער פּינקטליך, אין דער בעשטימטער צייט-פּעריאָדישקייט.

נאָך דער מלחמה בעת דאָס פינאַנציעלע סיסטעם פון כמעט אַלע מלוכות האָט איבערגעלעבט אַ קריזיס, וועלכע פון אינפלאַציע, וועלכע פון דעפלאַציע, האָט מען נישט געקענט אַזוי שטאַרק בעמערקען די ווירקונג פון די פּעריאָדישע קריזיסען, ווייל זייער בולטקייט איז פערשלונגען געוואָרען אין'ם ענדערען זיך פון די וואַלוטעס. ענגלאַנד און די טשעכאָסלאָוואַקיי האָבען זיך פינאַנציעל רעוואַלאָריזירט. פוילען, בעלגיען און איטאַליען — סטאַביליזירט און עסטרייך און דייטשלאַנד האָבען בכלל נײַענדערט זייער וואַלוטע, און איצט, ווען די פינאַנציעלע שטערונגען זענען אַראָפּ, שטייט מען ווידער פאַר דער פראַגע: וועלען די עקאָנאָמישע און קאָמערציעלע קריזיסען לויפען זייערע ווייטערע ריטמישע ריכטיגקייט ווי פאַר דער מלחמה, מיט די זעלבע אינטערוואַלען. עס איז פאַראַן אַ יש-אומרים צווישען די עקאָנאָמיסטען, אַז אין דער דערשיינונג וועט פאָרקומען אַ שינוי, ווייל אין געוויסע הינזיכטען האָבען זיך געענדערט די ווירטשאַפטליכע בעדינגונגען.

אַלע אינדוסטריעלע און קאָמערציעלע קריזיסען דריקען זיך אויס אין דעם, וואָס מיטאַמאָל הויבט זיך אָן אַ פּלוצימדיגער און שטאַרקער פאַלן פון די פּרייזען אויף אַלע אויסאַרבייטונגען. מערקווירדיג איז, וואָס אַזעלכע עקאָנאָמישע קריזיסען קומען גראָדע נאָך אַ זאַפטיגער צייט אין דער ווירטשאַפט. דאָס הויכקייט און דער וואוקס פון די פּרייזען אויף פערשידענע אינדוסטריעלע אויסאַרבייטונגען איז על פּי רוב אַ סימן, אַז סיי דער האַנדעל, סיי די אינדוסטריע אינטענסיווירען זיך און אָט ווען דער וואוקס פון די פּרייזען דערגרייכט אַן אַזשיאַטאַזש-צושטאַנד הויבט זיך אָן אַ מיטאַמאָליגע ירידה, און עס בעווייזען זיך פערקערטע ווירקונגען.

אָבער אַזאַ ירידה איז נישט אַ פּאַטאַליום-זאַך, נייערט אַ פּשוט'ער רעזולטאַט פון בעשטימטע עקאָנאָמישע אויסווירקונגען. דער וואוקס פון די פּרייזען ווירקט אויף דער אינטענסיווקייט פון דער אינדוסטריע און דער אַזשיאַטאַזש שפּיל פון דער קאָמערציעלער צולאָזענקייט ברענגט צו אַ פערמערטען פּראָדוצירען די אויסאַרבייטונגען — הויבט זיך אָן אַן איבערפּראָדוקציע, וואו די צאָהל פאַבריקאַנטען און פּראָדוקטען שטייגען איבער דעם ווירקליכען געברויך, דער אָנבאָט ווערט גרעסער פון דער נאָכפראַגע און אָט אין דער דיסטאַנץ הויבט זיך אָן די קאָנקורענץ צווישען די אָנבאָטער אין זין פון ליקווידירען זייערע אָנגעזאַמעלטע ווערטען. די פאַבריקען געבויט אויפ'ן סיסטעם פון אַ מאַקסימאַל-פּראָגרעסיווען פּראָדוצירען מוזען אָנהויבען איינשרומפּען, אָדער גאָר אָפּשטעלען זייער טעטיגקייט, ווייל די קאָמערציעלע קאָנקורענץ, אָדער דער אָנבאָט, וואָס שטייגט איבער די נאָכפראַגע פּאַראַליזירט יעדע עקאָנאָמישע אַקטיווקייט, — דאַן הויבט זיך אָן אַ ווירטשאַפטליכע דעפּרעסיע, דערפיהרט ביז אַ קריטישען צושטאַנד.

אין משך פון ניינצעטן און צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט האָט די געשיכטע פון דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג פערצייכענט פאָלגענדע קריזיסען: אין 1857 יאָהר, אין 1865, 1873–1874, 1881, 1891, 1900 און אין די יאָהרען 1913–1914 און 1920. פיהרט מען דורך אַ פערגלייך צווישען די אינטערוואַלען, זעהט מען אַז דער משך דריקט זיך אויס צווישען זיבען און צעהן יאָהר. אָבער ווען מ'נעמט דאָס מיטל-אַריטמעטישע וועט זיך בעקומען, אַז נאָכ'ן אָפּלויף פון אַכט ווירטשאַפטליכע יאָהרען קומט אָן אַן עקאָנאָמישער קריזיס, און דערביי איז זיין ווירקונג אַ גענעראַליזירנדיגע: מיט אַ שפּעטערען אָדער פריהערדיגען טערמין חזרט ער זיך איבער אין אַלע אָהן אויסנאַהם ווירטשאַפטליכע לענדער, ווייל אין דער עקאָנאָמיק עקזיסטירט אַ פערבינדענקייט און מין ערבות אין אָרט און צייט.

אויב די קריזיסען חזרן זיך איבער מיט אַ בעשטימטער פּעריאָדישקייט, זענען אָבער נישט גלייך די עקאָנאָמישע ווירקונגען פון יעדען קריזיס. עס זענען פאַראַן קריזיסען גרינגערע און שווערערע — יעדער פון די קריזיסען פערנעמט זיך זיין אָרט אין דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג און לאָזט זייערע שטאַרקערע אָדער שוואַכערע שפּורען. די שווערסטע קריזיסען זענען געווען די פון 1857-טען, 1873-טען און 1900-טען יאָהרען — די אָנגעוויזענע קריזיסען האָבען איהר גרעסטער מאָס צושטערט דאָס עקאָנאָמישע גלייכגעוויכט און פּשוט רואינירט און צושטערט די ווירטשאַפט.

דעם אַזוי צו זאָגען ריטמישען פערלויף און דאָס דרייהען זיך פון די קריזיסן פּרובט מען אויסטייטשען אויף פערשידענע אופנים. עס איז קלאָר, אַז די איינציגע סבה איז די פּלאַנלאָזיגקייט פון דער קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפט, אָבער דאָך זענען אינטערעסאַנט אויך די אַנדערע פּרושים צו דער דערשיינונג, כאָטש זייער בעגרינדונג טראָגט אַ מין אַסטראָנאָמיש-מעטאַפיזישען כאַראַקטער. צו איינעם פון אַזעלכע פּרושים געהער די מיינונג פונ'ם בעריהמטען ענגלישען עקאָנאָמיסט סטענלי דזשיוואָנס.

עס איז בעקאַנט, אַז בעת מען אָבסערווירט די זון דורך אַ פערטונקעלטען גלאָז, בעמערקט מען אויף איהר פלעקען, וועלכע גייען פון מזרח צו מערב אין איינינע צייטען פערשוואונדען די פלעקען. נאָכדעם אין אַ דריי-פיר יאָהר אַרום פערמערט זיך זייער צאָהל. אַ פּאָר יאָהר בלייבען זיי פעסט און דאַן נאָך אַן אָפּלויף פון זעקס יאָהר הויבען זיך אָן די ווייטערע ענדערונגען, וואָס געדויערען עלף יאָהר מיט אַ חודש. דער עקאָנאָמיסט סטענלי דזשיוואָנס שטעלט די פראַגע, צי איז אַמאָל נישט פאַראַן אַ פערבינדונג צווישען דער פּעריאָדישקייט פון די פלעקען אויף דער זון מיט דער פּעריאָדישקייט פון די עקאָנאָמישע קריזיסען?

אַזאַ מיינונג האָט מעהר אַ שייכות צו פילאָזאָפישע השערות און פּלפּול, און דאָך האָט זי געפונען אָרט ביי פיל געלערנטע און עקאָנאָמיסטען.

דער אַמעריקאַנער וויסענשאַפטלער לודוויג מור איז זיך משער, אַז די עקאָנאָמישע קריזיסען האָבען אַ שייכות מיט דער בעוועגונג פון די מזלות; איבערהויפּט זענען די קריזיסען פערבונדען מיט דער בעוועגונג פונ'ם ווענוס, ווען ער געפינט זיך צווישען דער ערד און דער זון. און פאַרוואָס? ווייל איינגע קאָסמישע סבות האָבען אַ ווירקונג אויף די רעגענס, און די לעצטע פעראורזאַכען אַ בעסערע אָדער ערגערע ערנטע (שניט), און מור געפינט אַז אַזעלכע שינוים אין דער בעוועגונג פון די פּלאַנעטען קומען פאָר יעדע אַכט יאָהר.

סיי דזשיוואָנסעס מיינונג, סיי מור'ס האָבען זיך זייער ריטמישען און שיינעם בוי, ווי די שיין פון דער זון, אָדער דער לויף פון די פּלאַנעטען, זיי פערכאַפּען אַפילו מיט זייער ראָמאַנטיש-פאַנטאַסטישער אינטערעסאַנטקייט, אָבער דאָך דאַרף מען די ריכטיגע סבות פון די עקאָנאָמישע קריזיסען זוכען אין די בעדינגונגען פון דער מאָדערנער אינדוסטריע און אין די, וואַריאַציעס פונ'ם קאַפּיטאַליזם.

אַן אינטערעסאַנטע און אומפאַסענדיגע פאָרשונג אויף דעם געביט האָט געמאַכט דער פראַנצויזישער עקאָנאָמיסט מ. אַפטאַליאָן אין זיין ווערק „די פּעריאָדישע קריזיסען פון דער איבער-פּראָדוקציע" האָבען אין דעם זין פערגרונטעוועט דאָס פּראָבלעם ביז די ענטגילטיגסטע טיפקייט. לויט אַפטאַליאָנס פאָרשונג זענען די עקאָנאָמישע קריזיסען אַ פּועל-יוצא פון „אַ צו-אויסגעצויגענעם פּראָדוקציע-פּראָצעס" אינ'ם קאַפּיטאַליסטישען רעזשים, און דהיינו: צווישען דעם אויסאַרבייטען אַ פּראָדוקט ביז'ן פערקויפען איהם צום קאָנסומענט לויפט אָפּ אַ לענגערע צייט, ווייל מ'מוז זיך בענוצען מיט דער מאַשין און איידער מ'פאַבריצירט דעם פּראָדוקט מוז מען פריהער קאָנסטרואירען די מאַשין. אָט דער „אויסגעצויגענער פּראָדוקציע-פּראָצעס" האָט געבראַכט, אַז מ'זאָל פערקויפען פּראָדוקטען נאָך איידער זיי ווערען פאַבריצירט — קומט פאָר סיי דאָס קויפען, סיי דאָס פערקויפען אָהן אַ סיסטעם און נישט פּלאַנירט. אָבער אין אַזאַ אילוזיע ווייזט זיך אויס, אַז די אינדוסטריע פּראָגרעסירט, וואַקסט, — בויט מען נייע פאַבריקען, מען קאָנסטרואירט נייע מאַשינען און מ'האַלט אין טרייבען אַ גרויסע פאַבריקאַציע, ווייל די מאַשינען און פאַבריקען זענען לכתחילה אויסגערעכענט אויף געשווינדיגען פּראָדוקציע-פּראָצעס, און דאָ הויבט זיך אָן דער כאַאָטיזם אין דער אינדוסטריע, אינ'ם פערקויף, וואָס דריקט זיך אויס אין אַן איבעריאָגענדיגער קאָנקורענץ און עס לויפט אַזוי לאַנג ביז מ'קומט צו אַ טעמפּען ווינקעל — דאַן הויבט זיך אָן אַן עקאָנאָמישער קריזיס.

די עקאָנאָמישע קריזיסען זענען אַ רעזולטאַט פון אַ נישט-ראַציאָנעלער, נישט צענטראַליזירטער ווירטשאַפטליכער אָרגאַניזאַציע. אין דער אָרגאַניזאַציע פערבונדען זיך איבערפּראָדוקציע, קאָנקורענץ און שפּעקולאַציע. די איבערפּראָדוקציע איז דאָס פּסיכאָלאָגיש-כאַראַקטעריסטישע פון דער בורזשואַזער עקאָנאָמיק, די קאָנקורענץ איז אַ פּועל-יוצא פונ'ם האַנדעלס-קאַפּיטאַל, וואָס מוז זיך געפינען אין אַ שטענדיגען „פּערפּעטואום מאָבילע" און די שפּעקולאַציע איז דער צופּאַסונגס-פּונקט פונ'ם פינאַנציעלען קאַפּיטאַל. די דריי דערשיינונגען פונ'ם מאָדערנעם ווירטשאַפטליכען פּראָצעס זענען ענג צווישען זיך פערבונדען, אָבער זייער יניקה ציהען זיי פון די אייגענע סתירות און אָט פון די סתירות וואַקסען אויך אַרויס די עקאָנאָמישע קריזיסען.

סינאַגאָגאַלע מוזיק אַמאָל און היינט

פון דיריגענט לעאָן זעלמאַן

געווידמעט ה. דאַרנוזשאַנסקי

עס דערמאָהנען זיך די ימים-נוראים און אויפ'ן זכרון שווימען אַרויף בילדער פון אַמאָל, ווען מען איז נאָך געווען זעהר גאָר יונג און געגאַנגען אין דער סינאַגאָגע אַלס כאָריסט. די פאַרפלייצונגען, די פּראָבען און אויך די קאָמפּאָזיציעס זענען געווען גאַנץ אַנדערש, ווי אין די היינטיגע צייטען. אַמאָל פלעגען די דיריגענטען פערשטעהן, אַז אויב אַ כאָר זאָל שעהן זינגען איז נישט גענוג, אַז מען זאָל צוזאַמענשטעלען אַ כאָר „על רגל אחת", נאָר ער מוז קודם-כל בעשטעהן פון אַלטע זינגערס מיט טראַדיציע, אָדער בעסער געזאָגט: דער כאָר מוז איינשטודירט ווערען, ווי ס'דאַרף זיין אַ לענגערע צייט פּראָבירען און זיך צוזאַמענזינגען, כדי ער זאָל שטעהן אויף אַ געהעריגע מוזיקאַלישער ניוואָ.

ביים היינטיגען טאָג געפינען זיך אין לאָדז „דיריגענטען" און פּסעוודאָ-דיריגענטען, וואָס לייענען קוים צוויי טאַקטען נאָטען און האָבען בכלל נישט קיין שום עלעמענטאַרע פערשטענדניש ווי אַזוי מען שטודירט איין אַ כאָר. נישט זייענדיג מוזיקאַליש דערצויגען, ווייל זיי האָבען פּשוט קיינמאָל און ערגיץ נישט געלערנט, קענען זיי אַפילו דעם קאַמערטאָן נישט אָנשטעלען. עס מאַכט זיי נישט אויס, ווען די יונגלעך דעטאָנירען מיט אַ האַלבען טאָן און די מענער-שטימע — מיט אַ האַלבען טאָן העכער. מען רעאַגירט אַפילו נישט אויף אַזעלכע קלייניגקייטען... ווייל דאָס אויער הערט ביי זיי נישט... פון ניואַנסען און פיינקייטען איז דאָך שוין אַוודאי אָפּגערעדט, בעת די קאָמפּאָזיציעס ווערען געשאַפען און פאַבריצירט אויף אייגענער אחריות. עס פעלט קיינעם נישט איין, צו נעהמען אַזעלכע קאָמפּאָזיציעס, וואָס זענען פאַר דעם אויער אָנגעפּאַסט, זענען טראַדיציאָנעל און עכט, וואָס זענען ספּעציעל געשריבען געוואָרען פון אַזעלכע קינסטלער, ווי זולצער, לעוואַנדאָווסקי, גערשאָוויטש, נאָוואַקאָווסקי, וויינטרויב, נאַמבורג. מען מאַכט עס אין די היימישע וואַרשטאַטען און מען טראָגט עס דאַן צו פאַר'ן עולם. מען „מאַכט" אַזעלכע קאָמפּאָזיציעס, וואָס האָבען בכלל נישט אין זיך ימים-נוראים'דיגעס. עס פעהלט אין זיי דער נוסח און דער סטיל. זיי זענען אַפילו פון ריין-מוזיקאַלישען שטאַנדפּונקט כאַאָטיש, געשמאַקלאָז, און נישט האַרמאָניש, ווי פּאַראַלעלע קווינטען, אָפענע קוואַנטעס א.א.וו. איהר וועט פון זיי קיינמאָל נישט האָבען אַזעלכע פּרעכטיגע קאָמפּאָזיציעס, ווי: „אנא תבוא" פון נאַמבורג, „כי כשמך" פון לעוואַנדאָווסקי, „אתה נגלית" פון גערשאָוויטש'ן. אין טאָמער זינגט מען שוין אַמאָל יאָ אַ הללויה פון לעוואַנדאָווסקי, מוזט איהר זיך די אויערען פערשטאָפּען, כדי נישט צו הערען דאָס גרילצעריי אין די געשרייען.

ווען אַ דיריגענט האָט אַמאָל אויפגעשריבען אַ קאָמפּאָזיציע פאַר סאָלאָ-כאָר, איז עס געווען אַ יום-טוב אין דער מוזיקאַלישער וועלט.

איך וועל קיינמאָל נישט פערגעסען דעם איינדרוק, וואָס עס האָט אויף מיר געמאַכט, ווען איך האָב דערהערט צום ערשטען מאָל ה' ה' פון דאַווידאָווסקין. די טאָנאַציע פ'ס-מאָל האָט שוין דערהאַלטען אַן עכטע ימים-נוראים'דיגע שטימונג. די ערשטע סאָלאָ, וועלכע איז אויסגעפיהרט געוואָרען דורך דעם פערבמינען זינגער ה' האַרטשטיין מיט זיין הייכן סאָפּ טענאָר באַריטאָן — איז געווען וואונדערבאַר. די פּ-מע כאַלאַ, וואָס איז געזונגען געוואָרען דורך דעם פערשטאָרבענעם טענאָר בערענשטיין, אָדער קרישען טענאָר ה' צעסנאָן, וואו די הערליכע מעלאָדיע האָט זיך ווידערהאָלט אין געזעצט פון די יונגעלישע שטימען אויך ער קאָנטר-אַלט — האָט עס געזונגען, ווי דורך אַ נעפעל, דורך די אויבערשטע שטימען. פון די יונגעלישע קולות האָט זיך ממש געבילדעט אַ הימלער ענגעל-געזאַנג. די קאָמפּאָזיציע, הגם נישט קיין גרויסע, איז געווען געשריבען, אָדער בעסער געזאָגט, געדיכטעט מיט אַ פּאָעטישען געדאַנק. דער לייט-מאָטיוו וועבט זיך פון דער התחלה אָן ביז'ן סוף. עס איז זעהר גוט געווען צונויפקאָמפּאָנירט. מען קען זאָגען, אַז עס איז ממש אַ מייסטערווערק. און אין געוויסע שטעלען קען מען עס פערגלייכען צו „בי מציון" — כ„שיר" פון זולצער. עס איז ווירקליך אַ פּערל, וואָס איז ווערט מען זאָל עס פעראייביגען אין דעם הערליכען אוצר פון דער שעהנער סינאַגאָגאַלער מוזיק. אָט די דאָזיגע קאָמפּאָזיציע דאַרף זיין אַ מוסטער, ווי אַזוי צו שאַפען עכטע, יודישע, סינאַגאָגאַלע ליטעראַטור.

ביים היינטיגען טאָג הערשט אַ כאַאָס: וואָס מען וויל שרייבט מען, און וואָס מען וויל — זינגט מען. צי עס פּאַסט אָדער נישט, איז אַלץ איינס. אַבי מען זינגט און דאָס טאַקע ווערט אָנגערופען רעליגיעזער געזאַנג. אויף פּשוט יודיש, הייסט דאָס, מאַכען קולות אויף וואָס די וועלט שטעהט (נאָמאַ-בענע). ווייל עס איז פּשוט נישטאָ, ווער ס'זאָל אויפמערקזאַם מאַכען דערויף. אַ פּשיטא שוין — פון שטופּ-בילדונג, דאָס איז שוין היינט לדאבון נישטאָ פערהאַן.

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט מען נאָך געפלעגט זינגען אַ בכן יתקדש און צע-מאָל — אַנ'עכטע יודישע קאָמפּאָזיציע. „היום הרת עולם" אין צעמאָל ביי סאַכאַלאָווסקי און דער ווילנער שודל. היינט האָט מען דאָס אויך בעזייטיגט. ווער דאַרף היינט אַזעלכע שווערע קאָמפּאָזיציעס, ווער האָט צייט צו שטודירען. די כאָריסטען קומען נישט צו די פּראָבען און מען זינגט זיך בלויז וועגען די פּאָר גראָשען פערדינסט. מען לויפט פון איין שוהל אין דער אַנדערער. עס זענען געווען צייטען, ווען זינגערס פלעגען בעצאָהלען און סתם האָנאָראַרע זינגען דאָרט, וואו ס'איז געווען אַן ערשטקלאַסיגער קאָמפּאָזיטאָר. פאַרהערט ביי אַ היינטיגען זינגער, ער זאָל אייך אָפּזינגען מיר טאַקטען פּרימאַ-וויסטאַ (מ'מיין ערשטען מאָל זינגען) וועט עס אייך אַפילו נישט אימשטאַנד זיין צו טאָן, אַבי נאָר אַדורכצושטופּען דעם ראש השנה מיט'ן יום כפור. די זינגער בלייבען אויפ'ן גאַנצען לעבען כאַליקעס, אָבער זיי אַליין זענען אין דעם אויך גאָר די נשמה שולדיג. מען דאַרף מיט זיי נישט שטודירען — און דאָס איז אַלעס. דעם דיריגענט לוינט עס בכלל נישט.

די לאָדזער סינאַגאָגע האָט אַרויסגעגעבען עטליכע דורות זינגערס, וואָס פערנעהמען ביים היינטיגען טאָג אַ זעהר חשוב'ן אָרט אין דער מוזיקאַליש-יודישער וועלט, ווייל אַזעלכע דיריגענטען, ווי בצלאל ב"ת, הראַגאַנסקי, דאַרנוזשאַנסקי א. אנד. האָבען תמיד געהאַלטען הויך די פאָהן פון אמת'ער סינאַגאָגאַלער ליטורגיע מיט אַ ריינעם מוזיקאַלישען געשמאַק, ריטמיק און ניואַנסירונג. דאָס איז געווען אַנ'עכטע מוזיקאַלישע דערציהונג. וואו'ס אַ טאַלאַנטפול יונגעל בלייבט דאָך דאָס איינגעוואָרצעלט אין איהם אַלס די ערשטע עלעמענטאַרע מוזיקאַלישע בילדונג אויף לדורות. איך האָב עס געזעהן ביי אַלע מיינע חברים, וועלכע זענען דערצויגען געוואָרען אויפ'ן דאָזיגען וועג. די סינאַגאָגע האָט געהאַט די גרעסטע ווירקונג, אַז נישט איין כאָריסט האָט געמאַכט דורך איהר, אַ פיינע מוזיקאַלישע קאַריערע.

חברים זינגער! זענט איהר מסכים מיט מיר אָדער נישט?

עס געפינען זיך נאָך ביים היינטיגען טאָג יונגעלעך פון דעם אַמאָליגען סינאַגאָגען-כאָר, וואָס לעבען נאָך אַנ'עכטע יודישע קאָמפּאָזיציע און שעהנער געזאַנג. די צייטען זענען אָבער מעהר נישט די זעלבע און אויך די ווערטען זענען פערפאַלען געוואָרען...

די שלעכטע עקאָנאָמישע לאַגע, דער ביטערער קאַמף פאַר פּרנסה, האָט אַרויסגעריסען פון אונזערע הערצער יעדען געשמאַק, יעדעם געפיהל פאַר אַ בעסערען כאָר-געזאַנג. די ליידונג פון די כאָראַלע געזאַנגען זענען אַריינגעפאַלען אין נישט-קאָמפּעטענטע און יונגעלישע הענד, וואָס זענען הונדערט-פּראָצענטיגע עמי-הארצ'ים אויף דעם דאָזיגען געביט. מען האָט געהאָפט, אַז ס'וועט אַמאָל קומען אַ צייט, ווען יעדער מענש וועט געהערען צו זיין כאָר-פערבאַנד און דאָס ביסעל מוזיק וועט לינדערען אונזערע געמיטער. — מיר האָבען זיך אָבער געוואַלדיג ענטוישט. די סינאַגאָגאַלע מוזיק איז אין אַ טייל סינאַגאָגען צוריקגעגאַנגען מיט 10 יאָהר צוריק. די רעליגיעזע תפילות, וועלכע איז דער פונדאַמענט פון דער אַלגעמיינער מוזיק, שטעהט ביי אונז [illegible] זעהר נידריג און ס'איז נישטאָ, ווער ס'זאָל זי דערווייל פערבעסערען.

ווערט עס זיין גוט פאר יודען? / פון צביון

איך האב די טעג דורכגעלייענט אַן ערקלערונג פון אַ דאקטאר, אַן אַמעריקאנער דאקטאר, וואס זיין נאמען איז פאל וו. ווינסלאו, און איך ווייס נישט, צי איך זאל מיט זיין ערקלערונג זיין צופרידען אדער נישט. איבערהויפט איז מיר שווער צו זאגען, אויב עס וועט זיין גוט פאר יודען אדער נישט.

די ערקלערונג פון ד״ר ווינסלאו באַשטעהט אין דעם, אַז די ענטוויקלונג פון אונזער ציוויליזאַציע פיהרט דערצו, אַז די צוקונפטיגע מענשען וועלען זיין בלינד און טויב. ער באַגרינדעט זיין ערקלערונג דערמיט, וואס די ציוויליזאַציע אונזערע מיט אַלע איהרע פערשידענע ערפינדונגען האט געשאַפען אַזעלכע גרויסע און שווערע אַנשטרענגונגען פאר די מענשליכע אויגען און אויערען, אַז די מוזען מיט דער צייט אַזוי שטאַרק אָפּגענוצט ווערען ביז זיי וועלען אין גאַנצען אָפּשטאַרבען. אדער אַטראָפירט ווערען, ווי מען זאגט עס אויפ׳ן וויסענשאַפטליכען לשון.

ווען גאָט האט באַשאַפען אויגען פאר אַ מענשען, האט ער נישט געהאַט אין זינען, אַז ער וועט זיי דאַרפען אַזוי פיל נוצען, אַזוי פיל אַנשטרענגען און אַזוי פיל בלענדען זיי פאר דער שטאַרקער עלעקטרישער ליכט און פאר די העלע, שניידענדע ליכט־עפעקטען אין די קינאס און אין די טעאַטערס. און ווען גאָט האט באַשאַפען אויערען פאר אַ מענשען, איז איהם נישט איינגעפאַלען זיי צוצופאַסען צו דעם געוואַלדיגען טומעל און געפילדער פון דער שטאָט און צו די פערטויבענדע בלעכענע שטימען פון די קלאַנג־פילמען. די מענשליכע אויגען און די מענשליכע אויערען קענען דעריבער לאַנג נישט אַריבערטראָגען דעם שטענדיגען האַקסענדען שטאַרקען אָנגריף אויף זיי פון דער ציוויליזאַציע. זיי מוזען רעאַגירען. דער צוקונפטיגער מענש וועט דעריבער האָבען טויבע אויערען און בלינדע אויגען. און מיט דער צייט וועט אויך דאס פערשווינדען, פּונקט ווי עס איז פערשוואונדען זיין אַמאָליגער עק און זיין פעלצענעם פעל.

אייגענטליך איז ד״ר ווינסלאוס ערקלערונג נישט אין גאַנצען וויסענשאַפטליך. איך פערשטעה, אַז דער עק ביים מענשען איז פערשוואונדען נישט צוליב דעם, וואס ער האט איהם צופיל באַנוצט, נאר ווייל ער האט איהם אויפגעהערט באַנוצען. איך ווייס אייגענטליך נישט גענוי, וואס פאר א נוצען דער מענש האט געהאַט פון זיין עק, ווען ער האט נאך געלעבט אין וואַלד און האט זיך געוויגט אויף די צווייגען פון די בוימער צוזאַמען מיט זיינע שוועסטער־קינדער די מאַלפּעס. נאר איך שטעל זיך פאר, אַז ער האט איהם אָפט געקענט באַנוצען זיך אָנצוהאַלטען פעסטער פאר אַ צווייג, אָפּצוטרייבען זלידנע פליגען, אַדער אַנצושמייסען מיט איהם די קינדער אין חדר.

ווען דער מענש ,אדער, איז אַרויס פון וואַלד און האט אויפגעהערט קלעטערען אויף בוימער און האט זיך איינגעשאַפט קלעפּיגע פּאַפּיר פאר די זלידנע פליגען און לעדערנע קאַנטשיקעס פאר די חדר־קינדער, איז איהם דער עק געוואָרען אַ גאַנץ איבעריגע זאַך און ער האט איהם אויפגעהערט באַנוצען. און ווען אַ גליד ווערט נישט באַנוצט, האט נישט קיין איבונג, שטאַרבט עס פּיסלעכווייז אָפּ. און אויף אַזאַ אופן איז דער מענשליכער עק געשטאָרבען און איז פערשוואונדען. עס איז בלויז פון איהם אַ שפור געבליבען אין מענשליכען סקעלעט, עפּעס ווי איהם צו דערמאָהנען, אַז ער זאל נישט זיין צו שטאָלץ ביי זיך און אַז אויך, ער איז אַמאָל געווען נישט מעהר ווי אַן עקעריגע בעשעפעניש ווי אַלע אַנדערע וואַלד־חיות. אבער פון דער טעאָריע איז עס גאַרנישט געדרונגען, אַז דער צוקונפטיגער מענש וועט פערלירען זיינע אויגען און זיינע אויערען. אין געגענטייל,: זיי דאַרפען ביי איהם נאך פערשטאַרקט ווערען דורך דעם, וואס ער נוצט זיי אַזוי פיל און גיט זיי אַזוי פיל „טרענינג“.

איך פערשטעה די פאַראויסזאָגונג פון דאָקטוירים, אַז דער צוקונפטיגער מענש וועט נישט האָבען קיין ציינער, ווייל פאר די איצטיגע גוט געקאָכטע און גוט צוגעגרייטע שפּייזען דאַרף מען די ציינער ווייניג אַנשטרענגען און ווייניג באַנוצען. אמאָל, ווען דער מענש האט אין וואַלד געגראַבט קנאָכען מיט די ציינער, האט מיט זיי געראַפּט בייסען רויהע נישט געקאָכטע פלייש, או ער קייען האַר־ פּערהאַרטע וואָרצלען, איז געווען גאַנץ אַנדערש. דאַן האָבען די ציינער געמוזט אַרבייטען שווער און פון דער שטענדיגער שווערער גימנאַסטיק, וואס זיי האָבען געדאַרפט מאַכען, האָבען זיי זיך גאַנץ שטאַרק ענטוויקעלט. איצט אבער, ווען די ציינער האָבען אַזוי ווייניג אַרבייט און דאַרפען זיך אַזוי ווייניג אַנשטרענגען, וועלען זיי מיט דער צייט מוזען פּונקט אַזוי פערשווינדען, ווי דער אַמאָליגער מענשליכער עק.

די זעלביגע זאַך איז מיט די מענשליכע פיס, די צוקונפטיגע מענשען וועלען זיין פיסלאָז. שוין איצט ווערען די מענשליכע פיס גאַנץ ווייניג גענוצט. אַמאָל פלעגט אַ מענש דאַרפען זעהר פיל נוצען זיינע פיס. שניידער, למשל, פלעגען נישט נאר געהן מיט זייערע פיס, נאר פלעגען אויך טרייבען די ניי־מאַשינען מיט זייערע פיס. בעקערס פלעגען קנעטען ברויט מיט זייערע פיס און ווייבער פלעגען וויגען די קינדער־וויגעלעך מיט זייערע פיס. איצט אבער ווערען די פיס גאַנץ ווייניג גענוצט. און וואס ווייטער וועלען זיי אַלץ ווייניגער גענוצט ווערען. דער אויטאָמאָביל האט שוין איצט פאר א גאַנץ גרויסער צאָהל מענשען געמאַכט די פיס פאר גאַנץ איבעריגע גלידער. און דער אַעראָפּלאַן וועט עס מאַכען נאך איבעריגער. די פיס וועלען דעריבער מיט דער צייט פּונקט אַזוי פערשווינדען ביים מענש, ווי זיין אַמאָליגער עק, די מענשהייט וועט זיין פּונקט אַזוי פיסלאָז, ווי זי איז עקלאָז.

דאס אַלץ פערשטעה איך, אַז עס מוז אַזוי זיין, און עס קען זיין, אַז עס וועט טאַקע אויך זיין בעסער. אַז מען וועט נישט האָבען קיין ציינער, וועט מען נישט האָבען קיין ציינער־ווערטאָג. פון ציינער האט מען אַ סך צרות. מען האט פון זיי יסורים ווען זיי שניידען זיך אַרויס פון די יאַסלעס און מען האט פון זיי נאך גרעסערע יסורים, ווען זיי וואַקסען אויס און פאַנגען אָן פוילען. ציינער זענען בלויז גוט פאַר דענטיסטען, זיי מאַכען פון זיי א לעבען.

עס איז אמת, אַז אויף די דענטיסטען וועט זיין אַ גרויסער רחמנות, ווען עס וועט זיין אַ ציינלאָזע מענשהייט. צו דער גרויסער צאָהל אַרבייטסלאָזע וועלען אויך צוקומען די דענטיסטען. אבער די ענטוויקלונג פון דער מענשליכער ציוויליזאַציע ווייס נישט פון קיין רחמנות. און זאל זיך די דענטיסטען טרייסטען, אַז מען האט עפּעס ערפונדען אַזא מין מאַשין, וואס קען צורעכט מאַכען ציינער און רייסען ציינער אָהן דער הילף פון אַ דענטיסט. אָט למשל, ווי די ציגאַרעטען־מאַשין אדער פאַפּיראָסען־מאַשין אַרבייט אָהן דער הילף פון אַ ציגאַרעטען־מאַכער, אדער אַ פאַפּיראָסען־מאַכער. די דענטיסטען וועלען זיך מוזען לערנען אַן אַנדער מלאכה — אויסשניידען אַפּענדיקעס, אדער פלאַנצען האָר אויף פּליכעס.

און דאס זעלביגע איז מיט די פיס. מען וועט פּטור ווערען פון הינער־אויגען און פון איינגעפאַלענע געלענקען. איז אַ סך וועלען טאַקע אויסקוקען אַ סך שענער אָהנע פיס, איך האב בעמערקט, אַז די צאָהל פון מיאוסע פיס איז זעהר גרויס. אמאָל פלעגט מען בלויז ווייסען, אַז עס זענען פערהאַן א סך מאַנסבילען וואס האָבען מיאוסע פיס, אבער ווען מען האט איינגעפיהרט די קורצע ווייבערישע קליידלעך האט מען זיך דערוואוסט, אַז די צאָהל מיאוסע ווייבערשע פיס איז נאך גרעסער ווי די מאַנסבילשע. און וואס אין שייך צו די שוסטערס זענען זיי שוין במילא אַרבייטסלאָז און זיי האָבען מעהר נישט וואס צו פערלירען.

אבער אויב עס איז ריכטיג, אַז די צוקונפטיגע מענשען וועלען נישט האָבען קיין ציינער און פיס, ווייל זיי וועלען פיסלעכווייז פערשווינדען צוליב דעם וואס מען באַנוצט זיי ווייניג, קען דאָך נישט זיין, אַז זיי זאָלען פערלירען זייערע אויגען און אויערען צוליב דעם, וואס זיי ווערען צופיל באַנוצט און צופיל אַנגעשטרענגט, עפּעס מוז דא די וויסענשאַפט ביי ד״ר ווינסלאו אונטערהינקען.

נאר ווען אַ דאָקטאָר זאגט, און די צייטונגען דרוקען וואס ער זאגט מיט גרויסע אותיות, מוז מען גלויבען. מיך אינטערעסירט בלויז די פראַגע אויב עס וועט זיין בעסער אדער ערגער, אָהן אויגען און אָהן אויערען צום שלאָפען, גלויב איך, וועט עס געוויס זיין בעסער, אבער שלאָפען איז דאָך בלויז א טייל פון מענשענס לעבען, אויסער ביי די וואס שלאָפען אָפּ זייער גאַנצען לעבען.

אייגענטליך איז זיך מיר שווער פאָרצושטעלען אַ מענשהייט אָהן אויגען און אָהן אויערען. ווי וועלען, למשל, די אויטאָמאָביל־פאָהרער וויסען ווי אָפּצושטעלען זיך און נישט אַריינפאָהרען איינע אין די אַנדערע. און וואס פאַר א זין וועלען האָבען די קינאס? און ווי וועט מען קענען רעדען אפילו רכילות און לשון הרע? און ווי אַזוי וועט מען וויסען ווער עס איז אַ יוד אדער אַ גוי? און וואס וועט זיין מיט ריפּאָ־עטען, ווי וועט מען זיי דערקענען?

ד״ר ווינסלאו האט געמאַכט זיין ערקלערונג און ער האט זיך אפילו די מיה נישט גענומען אונז צו געבען א פאָרשטעלונג ווי־אַזוי א מענשהייט אָהן אויגען און אָהן אויערען וועט אויסזעהן. דאס איז אַן אומרעכט פון זיין זייט. און וואס שייך צו מיר פערזענליך וואלט איך וועלען וויסען ווי אַזוי מען וועט קאָנען לייענען, וואס איך שרייב. און ווי אַזוי מען וועט קענען הערען מיינע לעקציעס. איך שטעל מיר פאָר, אַז עס וועט זיין א מענשהייט אָהן צייטונגען און אָהן לעקציעס. איז דאס בעסער אדער ערגער? און וויכטיגער ווי אַלץ איז די פראַגע: וועט עס זיין גוט פאר יודען אדער שלעכט?

די וויסענשאַפט האט מיר לאַנג דער לעצטער צייט אָנגעפאַנגען שרעקען. עפּעס זאגט זי מיר אַזעלכע נביאות׳ן וואס וואַרפען אַ, א מורא, און די וויסענשאַפט מוז מען דאך גלויבען. וואָרום ווי קען מען אַזוי בעליידיגען און נישט גלויבען?

און ווען מען פאַנגט נאר אָן טראַכטען וועגען די גלידער, וואס וועלען ביים מענשען דורך דער ענטוויקלונג פון דער ציוויליזאַציע אַטראָפירט ווערען, איז דעם איינפאַך קיין סוף נישטא, מיט דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון דער וויסענשאַפט און פון דער טעכניק וועט דאך זיך דער מענש מעהר קיינעם פון זיינע גלידער נישט נויטיג האָבען, עס וועט זיין א גלידערלאָזע מענשהייט, און ווען אויף אַלץ וועט מען האָבען מאַשינען, וועט אויך דאָן דער מאָרך ווערען א איבעריגע זאך, ער וועט מעהר נישט דאַרפען טראַכטען און אויסטראַכטען. ביי מאַנכע מענשען איז שוין היינט דער מאָרך איבריג, ווייל זיי באַנוצען איהם נישט.

וועט עס זיין גוט פאר יודען?

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפּילערין עמיליע אדלער

געשריבען ספּעציעל פאַרן „נייעם פאָלקסבלאַט“ פון זלמן זילבערצווייג

געקומען אין לאָנדאָן בין איך מיט דעם מיין נעם געהמען מיין ברודער און מיט איהם פאָהרען קיין אַמעריקע. געלד האב איך ביי זיך געהאט נאר אויף די אויסגאַבען ביז לאָנדאָן און דאָ האט יאָליס געזאָלט צושיקען פון אמעריקע געלד אויף דער ווייטערדיגער רייזע. יאָליס האט טאַקע געשריבען, אַז ער שיקט אַרויס 15 דאָלאַר. א סומע, וועלכע איז דאַמאָלס, צוליב דער קאָנקורענץ צווישען די שיפס־געזעלשאַפטען, געווען גענוג אויף די רייזע־קאָסטען. מיר האָבען אויף די 15 דאָלאַר געוואַרט אפשר צעהן טעג, אבער דאס געלד איז נישט געקומען. דורך דער צייט האב איך דערווייל בעשלאָסען צו פאָהרען נישט אַנדערש, ווי מיט דער צווייטער קלאַס. די סיבה איז געווען די שיף־דערמאַהנטע „פּאָסיזיע“ אויף דער שיף פון האַמבורג.(. הייסט עס, אַז די 15 דאָלאַר, ווען זיי זאָלען אפילו אַנקומען, וועלען זיי שוין מעהר נישט גענוג זיין. איך בין דעריבער אַוועק אין לאָמבאַרד, און אויף שטום־לשון האב איך פאר 126 דאָלאַר פערזעצט מיינס א רינגעל מיט צוויי בריליאַנטען און א קייטעלע מיט א מעדאַליאָן, וואס איך האב אָפּגעקויפט ביי ראַפעל. פערזעצט האב איך עס מיט׳ן בעדינג, אַז מען זאל מיר די אַלע זאַכען שיקען קיין פילאַדעלפיע, וואו כ׳וועל זיי אויסקויפען.

און ווי בין איך פאַר׳ן געבאַרטסטאָג געלד אָפּגעפאָהרען קיין אַמעריקע אויף דער שיף „קאָמפּאַניא“ מיט מיין ברודער און עמיליע פייער, א טאָכטער פון מיין שטיף־שוועסטער אין בופאַלאָ, א מיידעל פון דרייצעהן יאָהר. די רייזע איז פאָרגעקומען אין דעצעמבער 1904 און איז געווען זעהר א שלעכטע. נישט נאר די פּאַסאַזשירען, נאר אפילו די מאַנשאַפט איז געלעגען קראַנק. אַנ׳אָנזאָהם זענען נאר געווען איך און מיין ברודער. איינמאל האט זיך אויפ׳ן דעם שיף אויפגעקריגען אַזא כוואַליע, אַז זי האט אונז אַלע צושיטעט און מיר האָבען פּשוט אָנגעהויבען שווימען.

ווען כ׳בין געקומען צו זיך, האב איך מיך געפונען אין דער מאַשינעריי. כ׳בין געווען בעוואוסטלאָז. מיין שוועסטער־טאָכטער האב איך געזעהן ערשט אין עטליכע שעה אַרום און מיין ברודער ערשט צומאָרגענס. איניגע פּאַסאַזשירען זענען פון דער כוואַליע פערוואונדעט געוואָרען, אַנדערע האָבען זיך פערריבען. דערינטער אויך מיין שוועסטער־טאָכטער.

צוליב דעם, וואס איך האב מיטגעפיהרט נאך א פּאַסאַזשיר און צוליב דעם, וואס כ׳האב געמוזט איבערלאָזען 10 דאָלאַר, כדי מיין ברודער זאל האָבען אויפצוווייזען אין האַפען אין ניו־יאָרק, זענען מיר סוף כל סוף געפאָהרען דריטע קלאַס.

אין עליס־איילאַנד האט מען צעטיילט יודען און אַנ׳אַנדערע גרופּע. שפּעטער האט מען מיך מיט מיין ברודער אָפּגעפיהרט צו דער טרעין (באַהן) קיין פילאַדעלפיע. אויפ׳ן וואָקזאַל, וואו כ׳האב דערוואַרט צו זעהן מיין מאַן, איז ער נישט געווען. נאר עפּעס אַנ׳אַנבעקאַנטער איז אַרויסגעקומען און געזאָגט מיין נאָמען. כאָטש איך האב אין לאָנדאָן שוין געהאט אַ יעפּאַרטיטע, וועלכע האט זיך געענדיגט געפעהרליך, די כ׳האב געמיינט, האב איך פערגעסען ווידער בעקומען מורא: מאַמעשי וויל מען מיר עפּעס שלעכטס מאַכען און איך האב זיך גאַנץ אָנגעשטויסען. דער מאַן, וועלכער האט גערופען מיין נאָמען איז א היימישער און געזאָגט יאָליס׳ן אַז כ׳בין נישט געקומען. מיין מאַן האט אבער געמיינט, אַז כ׳בין נישט מגיע, ווייל איך האב טעלעגראַפירט. ער האט דאַן איהם געשיקט צום וואָקזאַל וואו איך בין אַרויס בעוועסען, דעם אמת׳ן — כ׳פעלה, איך האב איהם געקענט פון אייראָפּע און אַזוי ווי איך האב איהם דערזעהן, בין איך איהם אַנטקעגענגעלאָפען. ער האט מיך אויפגעקלערט, אַז מיין מאַן שפּילט און האט נישט געקאָנט געהן צום וואָקזאַל מיך אָפּצונעהמען און האט דעריבער געשיקט איינעם פון פּובליקום, אַנאָנגעשטעלטען, וועלכער האט גערופען מיין נאָמען. אבער קיינער האט זיך נישט אָפּגערופען.

מיט דער סטריט־קאַר (טראַמוויי) זענען מיר אַלע דריי צוגעפאָהרען צום קאָלומביא־טעאַטער אויף דער דריטער סטריט. וואס מען האט געשפּילט געדענק איך נישט, נאר כ׳האב געהערט, אַז דער קאָמעדיאַנט און בערטע קאַליש וואַרטען שוין באַלד נאָך דער פאָרשטעלונג צו מאַכען פּראָבע אויף „קרייצער־סאָנאַטע“.

מיין מאַן האט זיך מיט מיר געפרייט, אויך די אַנדערע אַקטאָרען האָבען אויסגעדריקט צופרידענהייט מיט מיין קומען און קעסלער האט געפרעגט יאָליס׳ן:

— אייער ווייב איז אַן אַקטריסע?

יאָליס האט איהם געענטפערט, אַז כ׳בין א באַגאַבטע אַקטריסע און האט איהם אויסגערעכענט ראָלען, וועלכע כ׳האב שוין געשפּילט, ווי „אַבשלום“, „שולמית“, „לוחה“ און „יוסף מיט די ברידער“ און „המכשף“ און „ראובן ירושלים“.

— אוי — זאגט קעסלער — זי האט געשפּילט „המכשף“ — וועט זי שפּילען „חוה“ אין „קרייצער־סאָנאַטע“.

די פאָרשטעלונג האט זיך געענדיגט און מען איז צוגעטראָטען מאַכען פּראָבע. מען האט מיר געגעבען א געשריבענע ראָלע. איך בין באַרוהיגט: נאר וואס געקומען, האב זיך נאך נים געפרייט מיט מאַן און אָט גיט מען מיר שוין א ראָל אין דער הענט און א פּיעסע, וועלכע כ׳קען אפילו נישט. לעבעדיג דערקלערט מיר דעם סוזשעט פון דער פּיעסע. איך זאָג נאך די ראָל. מיקלמעט ווי ס׳איז אויפגעפיהרט. און שפּעטער האט מיך יאָליס צוגעלערנט און צוזאַמענגענומען, וועגען נאַכמיטאג, האָבען מיר געשפּילט אין ניו־יאָרק. וועגען ביינאַכט האָבען מיר געדאַרפט שפּילען אין ניו־יאָרק, דא האט טאָמאַס טאַרקיט געלעגט דעם „השגה“ (פערלאַנגט דעם פּאַטענט) אלס „יוניאָן־מיטגליד“ און די יוניאָן האט אין ניו־יאָרק שוין נישט געלאָזט שפּילען.

מיט 25 יאָהר שפּעטער, ווען איך בין געווען אין דער ניו־יאָרקער קאַסע „ראַיאַל“, איז אַרום 5 א זייגער אַריינגעקומען דעם אַקטאָר קעסלער׳ס זוהן, א קאַסירער פון טעאַטער „ראָלאַנד“ מיט דער ביטע, אַז כ׳זאל אויסהעלפען אין א נויט און געהן שפּילען נאך אין זעלבען אָוונט מיט מאַדאַם קאַליש די ראָלע „חוה“ אין „קרייצער סאָנאַטע“.

דאס איז געווען דאס צווייטע מאל אין מיין לעבען, וואס כ׳האב געשפּילט מיט מאַדאַם קאַליש, אויך גראַד אין דער זעלבער ראָל און ביי ענליכע בעדינגונגען. איך האב דעמאָלט באַנוצט די זעלבע באַמערקונגען, וועלכע קעסלער האט מיר אָנגעוויזען מיט 25 יאָהר צוריק און בערטא קאַליש האט געקליבען נחת.

(ווייטער קומט).

ארום י. מ. ווייסענבערג'ן!

— פון —
י. י. סיגאל

ניט קיין אפשאצונג איבער ווייסענבערג'ן וויל איך איצט געבען. דאס איז א צו ברייטע און ערנסטע טעמע פאר איין ארטיקעל. איך וויל איצט רעדען וועגען דער טעמע ווייסענבערג און פערבינדונג מיט א לאנג־ציהענדיגער פאלעמיק ארום דעם־דאזיגען וויכטיגען ליטעראַרישען נאמען. עס איז אנגעוועהטאגטער פונקט, וואס רעגט צו — שטארקען שווייגען, געדולד און ווארטען ביז... נאר — שווער צו אנהאלטען און איינהאלטען דאסדאזיגע שווייגען. צופיל ווערט עס געריצט פון ארומיגע אלץ מעהר ביזוויליגע, אינצידענטען און דאס שווייגען רירט זיך, קען נישט זיין מעהר „גוט און פרום" און סטאטעטשנע, מעג אפילו די קאנווענציע. די עטיק קעט, וואס הערשט אין די זאלען און פאליצען אין „הי פען" פון דער ליטעראַטור זיך קרומען. נישט וועלען פערליירען די „חוצפה" איינמאל פאר אלעמאל זאל דעם הפקר, וואס האט זיך אזוי שטארק אפגעגורט די לענדען מיט אלע פלי־זיין און פל־בייז... פון „קולטור" גענאנט ווערען אפען און פנים, וואס אין ווער ער איז און זאל ער זיך אזוי שטארק נישט איבערנעמען און זיך גרויסען מיט דער אלף־בית־תורה פון זיין אינטעליגענטישקייט, וועלכע ער האט לעצטענס אזוי געוואלדיג צופרידיגט אויף דער יודישער גאס און פאר די יודישע „מאסען". אט די אינטעליגענטישקייט האט זיך שוין אביסעל צופיל אנגעוועצט אויפ'ן ארימען יודישען לייענער, וועלכען מ'וויל איביג מדריך זיין און הורה'דיגען דרך ארץ און — אויך דעם יודישען שרייבער צו וועלכען מען טרעט צו מיט יענער מיאוסער חוצפה פון סטודענטישע פראווינציאנעלע בחורים, וועמען גאט האט מופת געווען צו קאנען איבערלייענען עטליכע ביכלעך פון ליטעראַרישער טעאריע און נאכדעם זיך צושרייבען דערמיט אויף טיש און אויף בענק און מבינות'ן און פ'ן באנאלען שטייגער מיט וועלכען אזעלכע „חכמים" קאנען זיך נאר פערגינען. ווייל, ווי זיי מיינען, איז נישטא פאר וועמען מורא צו האבען און וועמען א חשבון אפגעבען; דעם חשבון פיהרען זיי אין דער ליטעראַטור, שרייבער זענען ביי זיי טויטע ציפערען און וואס און ווי אזוי זיי ווילען קאנען זיי די דאזיגע ציפערען צונויפשטעלען און ציהען א סך־הכל אויך אזעלכען ווי זיי ווילען וועלען.

פונוואנען די דאזיגע ליטעראַרישע בוך־האלטערלעך יאווען זיך אויף דער ליטעראַרישער גאס, ווייסט מען נישט גענוי. אט, איינמיטען א מיטוואך דאנערשטאג גיבען זיי א שפרונג ארויס פון דער ערד אין — זענען דא — מיר זענען דא און — טוט אונז עפעס. קליין און נישטיג זענען זיי, און מען זעהט זיי קוים ארויס, נו, גיבען זיי זיך אן עצה — זיי הויבען זיך דיר אן פלאנטערען פאר די פיס, שפרינגען דיר אנטקעגען און מאכען מאדנע גרימאסען און תנועות, או די מוזט זיך אויף זיי אומקוקען; און דאס פלאנטערען זיך העלפט נישט, האבען זיי אנדערע מיטלען: זיי פערוואנדלען זיך אין אזעלכע ליטעראַרישען מייז און, ווען אין שטוב איז שטיל, רוהיג, הערסטו עפעס גריזשען, שארכען פון דער שטילקייט ארויס. הערסט זיך שארפער אין אין דעם שארכען און גריזשען און — דו דערקענסט. דאס זענען מייז, ליטעראַרישע מייז, וואס קומען צו „חלום" דער ליטעראַטור" און לייענען איהר ארום אויפ'ן עכטען מייזישען אופן. הויבסטו זיך אויף פון ארט, קלאפסט אן און די וואנד פון ביכער־שאנק און פערטרייבסט זיי, די דאזיגע קריכענדיגע לעזער, האסט מיינען אסור נישט די טובה פון דער ליטעראַטור נאר פשוט, זיי ווילען מען זאל זיי הערען, מ'זאל וויסען, אז זיי זענען דא אויף דער וועלט און טוען זייער א „נוצליכע" ארבייט, אהן וועלכער מ'קען זיך משמשות נישט בעגעהן.

איהר קענט דאך די יונגלעך, וואס בעקומען פלוצלונג דעם גרויסען חשק צו לייענען „ליטעראַטור". כאפען זיך צו א ביכעל און שלינגען עס איין אין איין כהרף־עין און בעקומען באלד נאך א גרעסערען חשק צו לויפען און צופויקען זייער גרויסען וויסען, וועלכען זיי האבען בעקומען פון דער בראשית איבערן גאנצען שטאט. אט דער געוואלדיגער לייענער, וואס האט דאס ערשטע ביכעל איינגעשלונגען און געמיינט, אז חוץ איהם האט נאך קיין בן־אדם דעמדאזיגען מאכל נישט פערזוכט. ווייל באלד מוכה זיין ידער וועלט דערמיט, און איבערהויפט א'ז זיין געדאנק דערביי זיך ארויסצושטעלען און זיך ארויסצעהייען פאר קהל, אט וואס פאר א ווייסער אין ירען איך בין, אט וואס איך האב אייך צו זאגען און צו לערנען און גיבען אייך צו פערשטעהן.

די דאזיגע פערדעכטיגע למדנים מעהרען זיך ביי אונז קיין עין הרע ווי די ביליגע שוואמען, ווי דאס ווילדע גראז ארום דעם גוטען זאפטיגען גרינצייג אין גארטען, אזוי וואקסען זיי אויס און קריכען ארויף אויף די אמת'דיגע פלאנצען. קלעטערען זיי אויפן קאפ און שפיצען זיך און רייסען זיך. ווי זיי וואלטען געווען די באלעבאטים, די שומרים פונ'ם גארטען; ווי זיי וואלטען געווען דא, וואס פערהיטען די גיטע געוויקסען פון ביין און שלעכטס און אין אמת'ען זענען זיי די אמת'ע „דארענס און וועג", וואס לאזען דער ליטעראַטור נישט וואקסען, נאטירליך, שטערען און שטעכען און טוען אן שאדען, מאכען ענג און דריקען און נעמען צו אומזיסטען ארט נעבען די, ביי וועלכע זיי ווילען זיך ווארימען און זיך רייבען אקסעל און אקסעל — — —

קיין איינענטליכע תרופה אנטקעגען אזעלכע אומגעבעטענע גאסט סטראפטשעס אדער כלי קודש א'ז דער ליטעראַטור איז נישטא און זיי נעהמען ערנסט דארף מען אויך נישט, ווייל אין תוך רעדט זייער עצם נישטיגקייט א'ז'ים פון צווישען זייערע שרייבעכצען, זייער נישט־ערנסטקייט גיט זיי אויס, און זייער גאנצען חוזק, איז שוין איבעריג אפילו אויף זיי אנצוווייזען מיט'ן פינגער, זיי האבען אבער אפט אזעלכע בייזע מינוטען אויף זיך וואס זיי הויבען זיך או נעהמען צודערנסט, דאן רעגען זיי שוין אויף. עפעס הויבען זיי זיך או צו מישען צו אינטים און א'עלכע ערטער וואו זיי זענען פרעמד און אומאייגען, רעקלאמ'ט איז צייט אויף זיי א קוק טאן און — פערטרייבען א'ן זייער רוח אריין, אהין פונוואנען זיי זענען געקומען.

אט יאוועט זיך, למשל, א יוד מיט'ן נאמען מאלקין און פערנעהמט זיך צו לערנען יודישע שרייבער — ליטעראַטור. ער קען די ליטעראַרישע הלכה ווי אנ'אמת'ער מלמד, און האט שוין געשמעקט לייטעראַרישען טאבאק פון א סך פרעמדע פושקעלער, אזוי, אז ביי איהם האט זיך ענטוויקעלט א געשמאק אויף וועלכע די יודישע ליטעראַטור האט שוין לאנג ארויסגעקוקט. די מבינות זיינע איז שוין היבשלעך אנגעשימעלט, דאס האלט איהם אבער נישט אפ פון צו האלטען די גאו פערריסען ווי איינער וואס א'ז געקומען זאגען גרויסע דעות און: פסקענען הארבע שאלות האט ער זיך, אוועקגעזעצט לערנען א פרק „קולטור" [illegible] זיין, ווייסענבערג'ס ניי ערשינען ווערק „איבערגאנג". און ער פסקענט די קולטור־שאלות מיט ברייטליכער חוצפה. צוטרייבערענדיג ווייסענבערגס טאלאנט מיט אינטעליגענטישע קונסט־היפאטעזען א'ן פוך־סברות.

און אסור, אויב דעם ה' מאלקין וואלט געשאט זיך צו האלטען אביסעל קולטורעלער, ווען ער נעהמט זיך אביסעל שרייבען וועגען ווייסענבערג'ן אביסעל מעהר דרך ארץ פאר די מעלות פון א ווייסענבערג, ווען אפילו די קאסמעטיקס פון קולטור פעהלען אמאל פאר די וואויל־שמעקענדיגע נאלעכער זיינע.

איך ווייס נישט ווער, נאר עפעס א גרויסע שולד ליגט אויף עמיצען, דערמיט וואס יעדער יונגעל אדער יונגערמאנטשיק מיט דער פערטעל־אינטעליגענטישער פרעטענזיע אויף ליטעראַטור־קריטיק ווערט צוגעלאזען ווי א קולטור־פערזיגער אין דער יודישער ליטעראַטור. עס זענען זיכער דא ביי אונז אזעלכע וואס האבען גענוצט, אויף א ציניש־פאליטיקאנישען אופן, פערקלעפען די שיטערקייט פון זייער טאלאנט מיט „אידעיען" טענדענצען און גלאט אינטעליגענטישער דריטהאנטיגער חכמה, וועלכע זיי רופען קולטור, הינטערן וואנט פון דער דאזיגער „קולטור" בעהאלטען זיך אזעלכע אנעמישע לא יוצלח'ס, וואס וואלטען, אהן דעם דאזיגען פאלשען מיטעל, קיינמאל קיין תקומה נישט געהאט. אפילו ביי יענעם לעזער, צו וועלכען זיי רעדען מיט אזא אונטערשעצענדיגען טאן, נארען איהם מיט אט־די קולטור־פאקוס'ן און זייער ליידיגקייט ארויין.

דער ה' מאלקין וואלט זיך גענעגט אביסעלע פערטראכטען אויפ'ן גרויסען ווערט פון ווייסענבערג'ס שאפען אין דער ליטעראַטור. ביי אונז אין די פראגע, אפילו ביי די גרעסטע בעלעטריסטען אינזערע, היבשלעך פאר'ראמאנטישט, ווייסענבערג האט געבראכט מיט זיך דאס ווארט און בילד פון עכטער פלאסטיק, ער איז פון יענע דיכטער וואס די קינסטלערישע שטארקייט זייערע ליגט אין יענעם קלארען און זייגעם רעאליזם וואס קאן די צוגעוויי'טע קולטור נישט אזוי גרינג אננעהמען. דער אינערליכער שטארקער אמת קאן עס נישט סובל זיין. ווי שטארק טאלסטאי האט דאס דאזיגע ביקעלדיגע בעקעמפט, ער האט געזוכט פאר זיך א שיפע קולטור, ער האט זיך גע־גרויסט און געשטאלצט מיט'ן „פויערישען" וואס ער האט אין די גרונטען פון זיין שאפען אנגעמאסט, ער האט זיך פאר'ן אינטעליגענט און אינטעליגענטישען, וואס איז אזוי עלאסטיש־אויטעכט, שטארק געהיט און אזוי ווייניג געטרויט אין דעם, אין א צייט פון אזעלכע אנפאלען אויף ווייסענבערג'ן, ווען מען שרעקט אזוי די געגנו מיט „קולטור", וואג איך דאך זיך איינשטעלען און „בעהויפטען", אז אין ווייסענבערגס פראזע איז פערהאן עפעס טאלסטאי'שעס, עפעס אבעקטיוו־דורכזיכטיגעס. און האט אין זיך, יענע שטארקע עכטקייט וואס איז אזוי איינציג און אונזער גאנצער יודישער פראזע, ביאל־מחשבות האט זיך מיט ווייסענבערגס ערשיינען אין דער ליטעראַטור שטארק געפרייט. ער האט זיך דערפיהלט חשובער און פעסטער און געהויבענער מיט דעם דאזיגען מעכטיגען זייל. דאס פיהלט מען ארום פון יעדער שורה, וואס בעל־מחשבות האט געשריבען וועגען איהם. און עד היום זענען ווייסענבערגס ווערק, כאטש נישט קיין סך, א נייעס אין אונזער ליטעראַטור. — דער ברייטער ליכטיגער אפענער שליאך פון יענעם עכטען רעאליזם צו וועלכען די נייע, נייע, די עכטערע קינסטלער ביי אונז וועלען זיך נאך אומקעהרען. מיר האבען שוין צופיל אינטעליגענטישקייט און נעצערקעלטען ווערטער־ראמאנטיזם, צופיל פון דער דאזיגער „קולטור" וואס מאכט צוגענגליך יעדען האלב־אינטעליגענט אנצושרייבען אויף זיך א ראמאן מיט קולטור־פערגלאצענער און „ווירטואזישע" חנ'דלעך.

און ווייסענבערג'ס אויפהערען אויף א צייט ליגט א טיפערע סיבה, וואס איז פערבונדען מיט'ן גאנצען יודישען לעבען, וואס האט געליטען אינערליכע און אויסערליכע אויפרייסלונגען, די אינטעליגענטלעך האבען זיך שוין געגעבען אנ'עצה ווי די דאזיגע שפאלטען צו פערשמירען, מיט ליטעראַרישען ליים און קיט, זיי האבען מיט זייער כיטרעקייט פערשטאנען, אז מען קאן ביי אונז א סך אפנארען, ווייסענבערג האט די צוטרייסלונג געפיהלט און זיך ער איז געווען מיט'ן ווארצעל פערשטעקט אין דער ערד, וואס האט זיך געבראכען.

איצט, מיט זיין נייעם בוך „איבערגאנג" טרעט ווייסענבערג א'ויף צוריק אויף זיין אלט־נייעם וועג, און די קריטיק דארף איהם צוגעבען מוט און שטארקונג, ווייל קיין סך ווייסענבערגס האב'ן מיר נישט.

מיר האבען נאר איינעם. איינעם וואס איז א ברייטער, פעסטער שטאם מיט א מעכטיגען און אמת'ען טאלאנט.

אקראניץ־פערל פון תלמוד און מדרש

אמאל קריגט דער מענש בעצאהלט פאר'ן רעדען און אמאל פאר'ן — שווייגען. [זבחים לט'.]

* * *

דער צער פון מאן פון נישט בעפרידיגען זייגע געשלעכטס־ליידענשאפטען איז גרעסער, ווי דער צער פון דער פרוי. [ירושי כתובות פ.ה.]

* * *

האסטו פון דעם הירש די פעל אראפגעצויגען וועט די אראפגעצויגענע פעל שוין נישט קאנען צודעקען דעם גאנצען הירש. [גושי ב"ז]

* * *

אז דו וועסט זעהן, ווי א געוויסער ארטיקעל א'ז שטארק געפאלען, זאלסטו נעהמען מיט איהם האנדלען, ווייל צום סוף וועט ער מוזען שטייגען. [תנחומא משפטים ס"ה.]

* * *

אמאל ווערקט, ווייל מ'האט געענדערט דאס ארט, און אמאל ווערקט, ווייל מ'האט געענדערט דעם נאמען. [ירושי שבת פ' ו'.]

* * *

צדקה קאן מען געבען נאר לעבעדיגע און גמילת חסדים — סיי לעבעדיגע, סיי טויטע. צדקה קאן מען געבען נאר אר'מעלייט און גמילת חסדים — סיי אר'מעלייט און סיי רייכע. צדקה קאן מען טון נאר מיט געלד, אבער גמילת חסדים — סיי מיט געלד און סיי מיט'ן קערפער. [ירושי בבא בתרא]

* * *

די רייד פון דעם חכמים מויל
זענען א נחת צו הערען,
אבער דער נאר ווערט אויפגעגעסען
פון זיין אייגען מויל
ווען ער הויבט אן ריידען,
שמייכעלסטו און נעהמסט עס לייכט —
האלסט זייגע רייד פאר נישטיג, נאריש
צום סוף ווייזט זיך אבער ארויס,
אז זייגע הדשות
זענען אויך שעדליך און געפעהרליך.
[קהלת י' י"ב]

א מענש מוז עסען לכל הפחות איין מאל אין יאהר פון יעדע פרוכט וואס וואקסט. [ירושי סוף קידושין]

וועגען ר' אליעזר דערצעהלט דער מדרש, אז ער פלעגט בעזונדער קלויבען געלד, כדי ער זאל קאנען פון יעדע פרי פערזוכען. [א. ש.]

* * *

א בגד צו פערדעקען דיין גוף זאלסטו קויפען וואס א שייערען, אויפ'ן עסען זאלסטו צופיל געלד נישט א'יסגעבען. [בבא מציעא נ"ב]

* * *

אמאל גיט מען א משכן, וואס מ'דארף האבען אויף איהם א משכן. [סוכה כ"ו]

* * *

די נאכט בעגלייט דעם טאג און דער טאג בעגלייט די נאכט. [שבת כ"ג]

* * *

אר'מקייט איז געגליכען צום טו'ט. [נדרים ד']

* * *

די פרוי ווערט גרוי'ס צוליב איהר מאן, אבער זי ווערט נישט קליין צוליב איהם. [כתובות מ"ח]

דער רמב"ם זאגט וועגען דעם: אויב א פרוי דארף אנזויגען איהר קינד, אבער ווייל איהר מאן איז אנ'עושר פאסט נישט פאר איהר, זי אליין זאל אנזויגען דאס קינד, מוז דער מאן דינגען א נאם, וואס זאל דאס קינד אנזויגען, ווייל — די פרוי גרויסט זיך צוליב איהר מאן. אבער זי ווערט נישט קליין צוליב איהם". [א. ש.]

* * *

א פערקערהטע וועלט האב איך געזעהן: די, וואס דארפען זיין פון אונטען, זענען גאר פון אויבען; וואס דארפען זיין פון אויבען, זענען גאר פון אונטען. [פסחים נ.]

* * *

פיל מענשען מאכען דעם עיקר פאר א נעבען־זאך און די נעבענזאך פאר א עיקר. [תנחומי מטות ס' ח]

געזאמעלט דורך: **אברהם שלעזינגער**

דער בעל־יועץ

(משל)

פון אליעזר שטיינבערג

ניט א טאג, נישט צוויי — א גאנצע וואך
זיצט ר' מייזעלע אין מויזענלאך
און ער טראכט און טראכט פסדר.
(טראכטען קען א יעדער!)
זיבען טעג און זיבען נעכט געטראכט
און דערנאך ערשט אנ'אסיפה ער געמאכט.
צעהן מנינים מייז בכבודיגע זיך צונויפגעקומען
און צו הערען זיצט מען מיכן און מזומן.
און ר' מייזעל, אונזער מויז,
הויבט זיך אויף און הוסט זיך אויס,
און ער זאגט: „רבותי, הערט!
כ'האב געקלערט און אויסגעקלערט:
אלע צרות נאר פון שנאה!
און די שנאה? נישט אומזיסט! פון קנאה, זאג איך אייך, פון קנאה!
נו, בכן, ווי טאג איז קלאר,
מחמת וואס עס הענגט דאס לעבען אויף א האר
און די קאץ א בייזער ווארעם, ווילד —
א פערדראס, א ווערטאג איהר: א מויז א שנעק
זאל האבען אזא לאנגען עק!
(פארט א חוצפה! זאגט אייך, וואס איהר ווילט!)
על כן, ברידערלעך, עצתי: שמארקט די הערצער
און די עקען מאכט אייך קערצער!
נו, אודאי, יא א ביסעלע א ווייטיק,
אבער נייטיק!
קערצט איהר אונטער אייך די עקען —
פונ'ם קאטערס פיסקעל פוטער וועט איהר לעקען!
ווי איהר זעהט מיך לעבען! נישט אזוי א ביס — א ק
טוט נישט מעהר די קאץ!"
שאקלען זקנים מיט די קעפלעך: „יא א סברה! ...
אוי, די עקען! ... אוי א צרה איז מיט זיי, א צרה!
וואס'זשע טוט מען? די כפרה!
הייד געפליקט און הייד געביסען!
אלע עקען אפגעריסען!
פטור!"
און א חכם עתיק דארט פערהאנען, ראט ער:
שוין דערלאנגען א בקשה גלייך צום שווארצען קאטער,
ציהען זאל אויף זיי געבאד ער,
ער, געזונד און שטארק זאל זיין און בליהען,
זאל מצד רחמנות און צוליב א מצוה זאך בעמיהען
זיינע הויכגעשעצטע, שארפגעשפיצטע צייהן —
זאל אפרייסען זייערע עקען טאקע ער אליין!
(ס'איז א שכל:
מ'דארף דעם רשע טון א שמייכעל!
וואס איהר לאכט? מהיכי תיתי, לאכט!
נאר געוויינט נאר האבען אלע מייז דארט יענער נאכט!
מ'איז געוואויר געווארען (נישט פאר אייך געדאכט, געליטענע!)
אך און ווי! א קאץ האט פיינט א מויז אפילו א בעשניטענע!
בלינדע בעטלערס, דרייט א קלאג אויף אלע קאטערינקעס
און פערשרייבט זאס, פרומע שרייבערס, מיט'ן גראם אין אלטען פנקס:
מיזעל מייזעל־מויז!
מעג דיין עק זיין גרויס,
מעג ער זיין אפילו קליין,
בלייבט דער קאטער — קאטער און די ציינדלעך זיינע — ציין

הומאר — דער קונדס — סאַטירע
צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

פאָליטיק פון דער וואָך

וואס הערט זיך אין דער פאָליטיק?
געהען ארום דיפלאמאטען און פאליטיקער פערשמאייעט, פערהאוועט און פרעגען איינער דעם אנדערען, וואס עס רערט זיך אין דער פאליטיק.
דער הערבסט שניידט זיך שוין ארייז אין די לאנד־קארטען פון דער וועלט, און דאך שוין די זעכסטע צייט מען זאל אנהויבען פאליטיקעווען און דא זעהט מען נאך גאר נישט.
דייטשלאנד האט עפעס יא אנגעהויבען זיך צו בריקעווען האט עפעס יא געמאכט אנאנשטעל ווי זי וואלט געוואלט מאכען פאליטישע האָפּקעס, נאר עס איז עפעס אין מיטען דרינען קאליע געווארען.
ענגלאנד האט א פערדרייטען קאפ מיט אינדיען פאלעסטינע, עגיפטען.
אמעריקא האט צרות פון דער וואלסטריט.
פראנקרייך איז פערנומען מיט א פאן־אייראפּער פלאן.
איז געבליבען די איינציגע פוילען, וואס זאל מאכען די וועלט־פאליטיק, נעהמט זי און מאכט גאר סיים־וואהלען.
איז טאקע נישטא ווער עס זאל זיך ארומקוקען אויף דער וועלט־פאליטיק.
סיידען דער „קונדס“.

פרייער בעלעמער

אין צוזאמענהאנג מיט די פארשטעהענדע וואהלען צום סיים און סענאט, האבען מיר אפגעהאלטען בעראטונגען און בעשלאסען נישט צו שליסען קיין שום בלאק מיט קיינעם; צו געהן זעלבסטשטענדיג צו די וואהלען און ארויסצושטעלען די לאזונג: צו שאפען וואס מעהר קליינהענדלער־פעראיינען.
מיט אונזערע בעשלוסען בעקאנען מיר די ברייטע מאסען קליינהענדלערישע יודישע עפענטליכקייט.
די פערוואלטונגען
פון די קליינהענדלער־פעראיינען.

אפענע ווענדונג צום מאַרשאלעק פילסודסקי

ס'האט זיך בעוויזען אין די צייטונגען, אז א הער מאַרשאַלעק קלויבט זיך צו ענדערען די קאנסטיטוציע פער אנגען מיר פון א"ה, צו ענדערען די קאנסטיטוציע אויף א אופן, אז איך מיר זאגענדליכע זאלען קאנען האבען וואהל־רעכט.
עס איז נישט קיין וואונדער, אז מיר, וואס ערפילען אלע בירגערליכע פליכטען, זאלען בערויבט ווערען פון דער בירגער־פליכט, — צו וועהלען רעפּוטאטען און סענאטארען.
אין דער האפנונג, אז איהר וועט נעהמען אין אכט אונזער גערעכטען פערלאנג, בלייבען מיר
מיט גרויס כבוד
„צוקונפט“
„יוגענד“
„טור“

די פאסט איז נישט פינקטליך

דער ארטיסט נאטאן פון דער ווילנער טרופּע, האט זיך פערקלאגט אז די פוילישע פאסט איז נישט פינקטליך און פערשפעטיגט זיך מיט'ן צושטעלען די בריף.
אויף דער פראגע פארוואס ער מיינט אזוי, האט נאטאן געענטפערט:
שוין צוויי חדשים ווי איך האב אנגעשיקט צו ליינהארדען א בריף ער זאל מיך אנגאזשירען און ביז איצט האב איך נאך נישט קיין תשובה.

וואס ער מאַכט

— וואס מאכט איהר?
— איך מאך א שלעכטען איינדרוק.

קאַפּיטאַל און ארבייט

יונה: וואס איז דער חילוק צווישען קאפיטאל און ארבייט?
שלמה: למשל, איך לייה דיר א פינפערל.
יונה: יאָ.
שלמה: דאס איז קאפיטאל.
יונה: און וואס איז ארבייט
שלמה: ווען איך וויל ביי דיר צוריקקריגען דעם פינפערל.

מיטגעפיהל

דערמיט דריקען מיר אויס מיטגעפיהל אלע פערזאָנען, וועלכע האָבען געטראָגען ביי זיך דעפּוטאַטען־לעגעטימאַציעס און דער אונבארמהנותדיגען טויט פון סיים האָט ביי זיי ארויסגעריסען זייערע דעפּוטאַטען־טיטולען.
פערוואַלטונג און מיטגלידער פון
„מנחמי אבלים“

געיעג נאך דער נייער פרנסה

זיי אלע לויפען שוין און שרייען: — געוואַלד, מיר ווילען ווערען דעפּוטאַטען!

ריח פון וואהלען

(וואַד־קלאַנגען)

ס'שמעקט מיט וואהלען אין דער לופטען,
ס'שלאגט א ריח אין דער נאָז —
ווייל דער יושב־עליון וויל עס,
ס'זיל אזוי דער „באלעבאָס“...

מיט דעם גאנצען לאנד צוזאמען,
ס'האט דער „אַלטער“, ווי איך זעה,
אָפּגעפּטרט שוין דאס אלטע,
ווי מען זאגט, דעם סיים וו'רעָ...

און פון דעם איז עס דאס דופטען,
וואס עס הופט אין לאנד אצינד.
מיט דעם ריח פון די וואהלען,
מיט פּארטייקאמף און מיט ווינט...

וואהלען־וואהלען באלד עליך!
חמור, פוקס און ציגען־באָק
גרייטען זיך צו די אסיפות
און צו גיין באַנאַנד — און־בלאָק...

אז זמען שארפט שוין דאס כלי־זיין,
זינגער שלייפען זיך אויף גלאנץ.
גיין וועט עולם צו די וואהלען,
ווי, א שטייגער, צו א טאַנץ...

או, בתופים ובמחולות
ענדיג איך אצינד מיין ליד,
ווייל דער „גולם“ פון די „ווילנער“
גייט דאך מיט די וועהלער מיט..

דער צושראקענער ישוב'ניק

א דייכער ישוב'ניק, אבער א גרויסער עם־הארץ, און א גרויסער פראסטאק, איז געווען אין שטאט און געהערט, ווי יודען רעדען, אז משיח קומט גאר אין גיכען. פרעגט דער ישוב'ניק ביי די שטאטישע יודען:
— נו, וואס וועט שוין זיין, אז משיח וועט יא קומען?
— וועלען אלע יודען מוזען איבערלאזען האב און פאָק און אוועקגעהן נאך ארץ־ישראל — דערצעהלט מען דעם ישוב'ניק, וואס עס וועט זיין, ווען משיח וועט קומען. איז דעם ישוב'ניק געווארען פינסטער אין די אויגען, ווארום ער האט פערמאגט א רייכען מאַיאָנטעק, און דאס איבערלאזען, מיר נישט־דיר־נישט, און אוועקלאזען זיך דער זרח־ווייס וואוהין, איז איהם גאנ'שט געווען צום הארצען. איז ער געקומען צו לויפען אהיים א צום־טויט־דערשראָקענער, און געזאגט צו זיין ווייב:
— ווייסט ווייב, וואס איך האב געהערט אין שטאט?
— וואס פרעגט די ישוב'ניצע.
— משיח קומט — ענטפערט דער ישוב'ניק.
— נו, וואס האט דאס מיט אונז צו טון?
און דער ישוב'ניק דערצעהלט זיין ווייב:
— ס'וועט זיין אך און וועה צו אונזערע קעפּ. מ'וועט, פערשטעהסט מיך, מוזען איבערלאזען אונזער גאנץ האב און גוטס אויף הפקר און אריבערפעקלען זיך קיין ארץ־ישראל.
האט דעם ישוב'ניק'ס ווייב אוועקגעמאכט מיט דער האנד און געטרייסט און בערוהיגט איהר צושראָקענעם מאַן:
— ווייס איך וואס! מיר האבען א גאט אין הימעל. מיר האבען איבערגעלעבט פרעגן המן'ס. וועלען מיר איבערלעבען משיח'ן אויך.

א קאַרגער

יערעס יאהר, פערצעהן נאך פאר מיין געבורטסטאג האב איך מיט מיין ווייב אט דעם געשפרעך:
מיין ווייב: יאָ, וואס זאל איך דיר געבען צו דיין געבורטס־טאג.
איך: איך וויל גארנישט קיין פרעזענט.
מיין ווייב: עס איז א וואונדערבארע זאך, דו וועסט געווים נישט טרעפען, א זעלטענע זאך, א יאָ, עס טוט דיר שוין הנאה.
איך: ס'טוט מיר הנאה.
מיין ווייב: אבער דו ביזט דעם פרעזענט נישט ווערט. דו ביזט א שלעכטער, דו ביזט א קארגער.
איך: פארוואס בין איך א שלעכטער? נעה איך מיט דיר דען נישט תמיד ?פערנאכלעסיג איך דיך?
מיין ווייב: חלילה, דאס קאן איך נישט זאגען.
איך: און פארוואס בין איך א קארגער? פעהלט דען דיר עפעס קליידער. שיך?
מיין ווייב: ניין.
איך: נא פארוואס בין איך א שלעכטער און א קארגער? שיק איך דיך דען נישט יעדען זומער אויף דאטשע? גיב איך דיר דען נישט גענוג אויף לעבען?
מיין ווייב: ווער בעקלאגט זיך דען אויף? וועלכע זאכען.
איך: פארוואס־זשע בין איך א שלעכטער און א קארגער?
מיין ווייב: אוודאי ביזטו א שלעכטער און א קארגער. דו האסט מיר נאך אפילו נישט געגעבען דאס געלד דיר צו קויפען דעם געבורטסטאג־פרעזענט.

טיף געבראכען שטעהען מיר ביים פרישען קבר פון יונג־פערשטארבענעם
סיים נ"ע
מיר בעקלאגען זיין פריהצייטיגען טויט און אונזערע פערלוירענע פענסיעס.
אין נאָמען פון אַלע אין טיפען טרויער און פרנסה'לאָזע געבליבענע געוו. דעפּוטאַטען
דער סיים־מאַרשאַלעק

ווער ווייס ווי עס מאכט זיך

עני: וועסטו היינט זיין, פעני, אין דער היים?
פעני: ניין, איך געה אוים מיט א בחור.
עני: וועסטו זיך לאנג פערזאמען?
פעני: איך ווייס נישט, איך געה מיט איהם היינט דאס ערשטע מאל.

ער ווינטשט זיך שוין גארנישט

חיים: זרח, דו בזט דאך עפעס א ווינצלינג אויג, זאג מיר גלייך אויפ'ן אָרט א וויץ.
זרח: דו בזט א גרויסער נאַר.
חיים: דאס איז, אבער, דאך קיין וויץ נישט.
זרח: עס איז טאקע נישט קיין וויץ, איך מיין דאס גאנץ ערנסט.

מעלדונג

מיר זענען מודיע אלע אָפּגעקומענע דעפּוטאַטען, אז זיי קאָנען זיך צו אונז ווענדען נאך
מיטאגען און שבת־מאלצייטען
ביז זיי וועלען זיך דער־שלאָגען צו נייע פרנסות.
„תומכי אורכים“
„בית לחם“

אַ גוטער מיטעל

ווייב: איך וועל טאנצען אויף דיין קבר ווען דו וועסט שטארבען! אז אזוי פיינט האב איך דיך!
מאן: אבער דו זאלסט האלטען ווארט! איך וועל זיך הייסען בעגראבען אין ים!

אויפפאָדערונג

איך פאָדער אויף מיינע וועהלער זיי זאלען מיר צוריקצאהלען פאַר דעם באַהן־בילעט וואָס איך האָב געמוזט אויסקויפען, צוריקפאָהרענדיג פון צאָפּאָט, אין טאָג' ווען דער סיים איז פונאַנדערגעלאָזט געוואָרען.
איך בין דאָך נישט מחויב צו פאָהרען פון צאָפּאָט אויף מיינע הוצאות.
געוו. דעפּוטאַט

איך קען...

איך קען א יוד מיט'ן נאמען גרויסמאן, האט איהר נאך אזא קארליק נישט געזעהן.
איך קען א מענש מיט'ן נאמען קליינמאן, איז ער הויך ווי עוג מלך הבשן.
איך קען איינעם א רייכמאן, און איז ער א גרויסער קבצן שבקבצנים.
איך קען א מיידעל מיט'ן נאמען שיינדעל, איז זי מיאוס ווי דער טויט.
און איינע מיט'ן נאמען טייבעל, איז זי גרויזאם, ווי א ווילדע חיה.
און פערקעהרט, די יודענע מיט'ן נאמען חיה, איז זי שטיל, ווי א טייבעל.
איך קען איינעם א שרייער, הייסט ער שטיל־מאן, און א שטיל יודעל, וואס הייסט שרייער.
איך קען א יודענע מיט א זויער פנים, הייסט זי זיסער. אפגעהיטען זאל מען, אז זי גיט א טופע מיט'ן פיסעל.
איך קען א מיידעל מיט'ן נאמען ראזע, איז זי דאר, ווי א לולב, א"געטרוקענט, גרין און אפגעצעהרט.

סייזער.

מענדעלסאָנ'ס „פּראָוואָזשיטעלסטוואָ"

ווי אזוי האט דער גרויסער יודישער דענקער בעקומען וואוינרעכט אין בערלין

אין אַ דייטשער זאַמלונג „מעשה'לעך פון פרידריך דעם גרויסען", אַרויסגעגעבען אינ'ם יאָהר 1788 און 1792 פונ'ם בעריהמטען בערלינער בוכהענדלער און ליטעראַט פריץ ניקאָליי, איז בעשריבען, ווי אזוי דער פילאָזאָף מענדעלזאָן האט בעקומען וואוינרעכט אין בערלין. פריץ ניקאָלייס הויז איז געווען אַ בית־ועד פאר דער בערלינער אינטעליגענץ און געלעהרטע וועלט, וואו מענדעלזאָן האט דאָס ערשטע מאָל בעגעגענט דעם מאַרקיז ד'אַרזשאַן, וועלכער שפּילט אַ גרויסע ראָלע אין דער [illegible] דערצעהלונג.

צווישען די גאָר נאָהענטע מקורבים פון פרידריך דעם גרויסען האט זיך געפונען דער פראַנצויזישער שריפטשטעלער און פילאָזאָף מאַרקיז ד'אַרזשאַן, וועלכער האט געוואוינט אין בערלין, אַזוי ווי משה מענדעלזאָן איז אויך געווען אַ יוצא ונכנס ביי פרידריכען, האט זיך דער מאַרקיז — אומגעפעהר אין יאָהר 1760 — געהנטער בעקאַנט מיט דעם גייסטרייכען יוד, ביידע זענען באַלד געוואָרען גרויסע ידידים.

דורך אַ צופאַל איז דער מאַרקיז אַמאָל פון אַ דריטער פּערזאָן געוואויר געוואָרען, אַז מענדעלזאָן — אַדער ווי ער פלעגט איהם רופען „דער פאַרטרעפליכער מאָזעס" — האט נישט קיין וואוינרעכט אין בערלין, נאָר ער געניסט פונ'ם „שוצפּריווילעגיום", אַלס אַנגעשטעלטער ביי דער אַלמנה בערנהאַרד. אין ווען די פרוי בערנהאַרד זאָל איהם אַמאָל אָפּזאָגען פון איהר דינסט און מענדעלזאָן זאָל נישט באַלד געפינען אַן אַנדערן „שוצהערן", אין וועמענס דינסט ער זאָל ווערען אויפגענומען, מוז ער אָפּאַרט פערלאַזען בערלין. דער אידעלער גוטהאַרציגער מאַרקיז האט פשוט נישט געקענט פערשטעהן. ערשטענס, אַז אין פרידריכ'ס, דעם גענִיאַלען רעגענטס, לאַנד זאָלען הערשען אַזעלכע נישט טאָלעראַנטע געזעצען, אין צווייטענס, אַז מען זאָל אין דעם פאַל פאַר אַזאַ פיל זאַך, אַזאַ גרויסען דענקער ווי מענדעלזאָן, נישט מאַכען קיין שום אויסנאַהם. אַנ'אויפגערעגטער איז דער מאַרקיז אַוועקגעלאָפען צו מענדעלזאָנען און האט איהם געפרעגט, צי עס איז טאַקע אמת, אַז ער איז יעדען מאָמענט אונטערוואָרפען דער געפאַהר אויף אַזאַ ניקרינגען אופן בעהאַנדעלט צו ווערען. מענדעלזאָן האט דאָס בעשטעטיגט און האט באַלד, ווי זיין שטייגער איז געווען, אַ רוהיגען בנעימות'דיגען טאָן צוגעגעבען:

— סאָקראַטעס האט זיין פריינד קריטאָן איבערצייגט, אַז דער חכם איז מחויב זיך צו לאָזען אומברענגען, ווען די געזעצען פונ'ם לאַנד פאָדערען אַזעלכעס. איך בעטראַכט, אַלזאָ, די געזעצען פון דעם לאַנד, וואו איך וואוין, פאַר גענוג מילד, ווען די העכסטע שטראָף פאַר מיר איז אַרויסגעטריבען צו ווערען פון בערלין, אינ'ם פאַל ווען איך זאָל, חלילה, נישט באַלד בעקומען אַן אַנדערען „שוצהערן", וועמענס משרת איך זאָל קאָנען זיין.

דער מאַרקיז, אויסער זיך איבער דעם אומרעכט, האט בעשלאָסען דעם יודישען פילאָזאָף אַרויסצוהעלפען פון דער שענדליכער לאַגע. און אַזוי ווי ער איז געווען זעהר אינטים בעפריינדעט מיט דעם קעניג, איז ער ביי זיך געווען זיכער, אַז ער וועט אַלץ פועל'ן, בפרט ווען עס האַנדעלט זיך אין אַ זאַך פאַר מענדעלזאָנען, וועלכען דער קעניג אַליין, בכבודו ובעצמו, האט זעהר געשעצט און געעהרט.

עס איז געווען אין דער צייט פון 7־יעהריגען קריג, און אַזוי ווי דער קעניג איז דאַן געווען אויפ'ן שלאַכטפעלד, האט דער מאַרקיז ספּעציעל וועגען דעם געוואָלט שרייבען צום קעניג, נאָר גוטע פריינד האָבען איהם דערפון אָפּגעהאַלטען, ווייל מען האט איינגעזעהען, אַז עס איז נישט די ריכטיגע צייט דערפאַר. ענדליך איז דער פרידען געשלאָסען געוואָרען און דער קעניג איז אַלס זיגער אהיימגעקומען. דער מאַרקיז האט באַלד פערלאַנגט פון מענדעלזאָנען, אַז ער זאָל אָנשרייבען אַ פּיטע צום קעניג, און ער אַליין, דער מאַרקיז, וועט עס פּערזענליך דעם קעניג איבערגעבען. מענדעלזאָן האט זיך דערפון אָפּגעזאָגט און האט בעמערקט:

עס טוט מיר וועה צו פערלאַנגען דאָס רעכט פאַר דער עקזיסטענץ, וואָס איז דאָס זעלבסטפערשטענדליכע רעכט פון יעדען מענשליכען בירגער. ווען דער שטאַט האט אָבער אַ געוויסע אורזאַכע, אַז נאָר אַ בעשטימטע צאָהל מענשען פון מיין פאָלק זאָלען דאָ וואוינען, וואָס פאַר אַ פּריווילעגיע קען איך האָבען געגען מיינע ברידער און פערלאַנגען צו זיין אַן אויסנאַהם?

אינצווישען האָבען איהם אָבער זיינע פריינד שטאַרק צוגערעדט, אַז ער איז מחויב צוליב פאַמיליע, דעם דאָזיגען שריט צו טון, און מענדעלזאָן האט אָנגעשריבען די פּיטע, וועלכע לייגט זיך אין ווערטליכער איבערזעצונג כהאי לשנא:

„צו זיין מאַיעסטעט, דעם גנעדיגען קעניג!

זייט מיין פריהסטע יוגענד וואוין איך אינ'ם לאַנד פון אייער מאַיעסטעט, און וועלכען איך וויל מיך אויך אויף שטענדיג בעזעצען. היות איך בין אָבער אַן אויסלענדער און איך בעזיץ נישט דעם, לויט'ן רעגלאַמענט פאַרגעשריבענעם פערמעגען, דעריום דערלויב איך מיר זעהר הכנע'דיג צו בעטען, אַז: — אייער קעניגליכע מאַיעסטעט זאָל גנעדיג בעווילִיגען, מיר און מיינע קינדער צו שענקען אייער אַלערהעכסטען שוץ, ווי אויך די פריהייטען, וואָס אייערע אונטערטאַנען געניסען. וואָס שייך מאַנגעל אין פערמעגען, האָף איך דעם דאָזיגען חסרון ממלא צו זיין מיט דעם, וואָס איך בין עוסק אין וויסענשאַפט, פון וועלכער איך האב אַ בעזונדערע זכיה, וואָס אייער מאַיעסטעט איז דערפון אַזוי שטאַרק נהנה".—

אין די לעצטע פּאָר שורות פון דער פּיטע קען מען לייכט מערקען, ווי מענדעלזאָן אַפּעלירט דאָ מעהר צום דענקער פרידריך, איידער צום קעניג פרידריך. דער מאַרקיז האט די פּיטע פערזענליך איבערגעגעבען דעם קעניג, וועלכער האט איהם פערשפּראָכען, אַז מענדעלזאָנס פּיטע וועט בעווילִיגט ווערען.

דאָס איז געווען אין מאָנאַט אַפּריל 1763. עס איז געווען מערקווירדיג, אַז פרידריך דער גרויסער, וועלכער האט מענדעלזאָנען אַזוי אָפט צו זיך איינגעלאַדען אין שלאָס אַריין, און מיט וועמען ער האט זיך שטונדענלאַנג מפלפל געווען איבער פילאָזאָפישע און ליטעראַרישע פּראָבלעמען, זאָל די פּיטע נישט בעווילִיגט ווערען. און נאָך מעהר: פרידריך האט עס אפילו נישט פאַר נויטיג געפונען „זיין גייסטעס פערוואַנדטען פריינד" איבערהויפּט צו ענטפערן אויף זיין פּיטע. דער מאַרקיז ד'אַרזשאַן, וועלכער איז שוין געוואָרען אומגעדולדיג, וואָס עס קומט נאָך אַלץ קיין תשובה פון שלאָס, האט זיך ענטשלאָסען אין מאָנאַט יולי 1763 נאָך אַמאָל וועגען דעם, ביים קעניג צו אינטערווענירען. ווי מיר האָבען שוין אויבען בעמערקט, איז דער קעניג מיט דעם מאַרקיז געווען זעהר אינטים בעפריינדעט, און דער מאַרקיז האט זיך אַלזאָ דערלויבט ענערגיש אויפצוטרעטען. באַלד ווי דער מאַרקיז איז נאָר געקומען צום קעניג, האט ער אַנגעגעבען, ער אַנגערעגטער גע־טענה'ט:

„סיר, איהר זענט דאָך אימער געוואוינט וואָרט צו האַלטען, איהר ווייסט גאַנץ גוט, אַז איך בעט פון אייך קיינמאָל נישט קיין טובה, נאָר איין איינציג מאָל האב איך פון אייך עפּעס פערלאַנגט, נישט חלילה פאַר מיר, נאָר פאַר דעם איידעלסטען און ווירדיגסטען מענש, מיט וועלכען אייער מאַיעסטעט איז אויך גוט בעפריינדעט. איהר האט מיר פערשפּראָכען און טראָצדעם האט איהר אייער וואָרט נישט געהאַלטען, היתכן, ווי שיקט זיך דאָס?.."

דער קעניג האט איהם געפרובט צו בערוהיגען, אַז מענדעלזאָן האט שוין בעקומען דאָס „שוצפּריווילעגיום". דער מאַרקיז האט זיך אָבער נישט געלאָזט איינרעדען קיין מעשיות און האט ענערגיש פערלאַנגט, אַז דאָס זאָל ערלעדיגט ווערען. אינ'ם שלאָס האט עס דאַן געהייסען, אַז דורך עפּעס אַ נישט אויפגעקלערטע מיספערשטענדניש איז מענדעלזאָנס פּיטע פערלוירען געגאַנגען און דער קעניג האט געזאָגט, אַ מענדעלזאָן זאָל נאָכאַמאָל אָנשרייבען אַ פּיטע, וועלכע וועט תיכף ערלעדיגט ווערען.

— „גוט, סיר, האט דער מאַרקיז געענטפערט, איך וועל אייך נאָכאַמאָל דערלאַנגען אַ פּיטע פון מענדעלזאָנען, נאָר איך בעט אייך, אַז איהר זאָלט עס ווידער נישט פערלירען.

אויף דעם צווייטיגליכען פערלאַנג פונ'ם מאַרקיז האט מענדעלזאָן אָנגעשריבען אַ צווייטע פּיטע, און דער מאַרקיז האט אונטער זיין אייגענעם נאָמען צוגעשריבען אויף פראַנצויזיש די זעהר שאַרפזיניגע בעמערקונג:

„אַ פילאָזאָף, אַ שלעכטער קאַטאָליק, איז זיך משתדל ביי אַ פילאָזאָף אַ שלעכטען פּראָטעסטאַנט צו געבען דאָס פּריווילעגיום צו אַ פילאָזאָף אַ שלעכטען יוד. ס'איז אין דעם גאַנצען ענין פערהאַן אַזוי פיל פילאָזאָפיע, אַז עס איז גאַרנישט קיין קלער, אַז די פּיטע זאָל נישט בעשטעטיגט ווערען".

ענדליך האט מענדעלזאָן דעם 26־טען אָקטאָבער 1763 בעקומען דאָס פּריווילעגיום, מיט וועלכען ער האט זיך דערווייל נאָך נישט געקענט בענוצען, ווייל די „שאַרושענקאַסע" האט פון איהם פערלאַנגט טויזענד רייכסטאַלער. דאָס איז געווען אַ פאַרגעשריבענע טאַקסע. ערשט מיט אַ יאָהר שפּעטער האט איהם פרידריך געשענקט די טאַקסע, און דעם קעניגס פריינד איז געוואָרען אַ פרייער בירגער פון בערלין...

נאָך אַ כאַראַקטעריסטישע זאַך: מענדעלסאָן האט געבעטען אַז דאָס „שוצפּריווילעגיום" זאָל זיין פאַר איהם און פאַר זיינע קינדער, און דער קעניג האט נאָר בעשטעטיגט פאַר איהם אַליין. אינ'ם יאָהר 1779 האט מענדעלסאָן ווידער געשיקט אַ פּיטע צום קעניג, וואו ער שרייבט „אַז מחמת גרויס ליבשאַפט צו זיינע קינדער, בעט ער, אַ דאָס פּריווילעגיום זאָל אויך אויף זיי חל זיין". דער קעניג האט דאָס קאַטעגאָריש אָפּגעוואָרפען. נאָר נאָך מענדעלזאָנס טויט, האט מענדעלזאָנס אַלמנה אינ'ם יאָהר 1787 בעקומען דאָס פּריווילעגיום פאַר די קינדער פון פרידריך'ס נאָכפאָלגער קעניג פרידריך ווילהעלם דער צווייטער.

ז. זילבערשטיין

די וואַהל־קאַמפּאַניע ווערט געעפענט

(ענדע פון דער 5־טע זייט).

די פריהערדיגע וואַהלען און איבער די ציוניסטען וועלען נאָר אויסשטרעקען די הענד פאַר אַנ'אַלגעמיינעם יודישען בלאָק, וועלען זיי דעם פערשלאַג אָננעהמען. דעם אויסגאַנג פון די לעצטע וואַהלען געדענקען אויך די ציוניסטען און אויב זיי וועלען אָפּשאַצען די לאַגע איצט פון זייער נאַציאָנאַלען שטאַנדפּונקט, וועלען זיי אויך קומען צום פועל־יוצא, אַז אַנ'אַלגעמיינער יודישער בלאָק דאַרף געשאַפען ווערען אין גאַנץ פּוילען מיט גאַליציען.

ווי געזאָגט, איז פאָראויסצוזעהן, אַז ביי די וואַהלען צום איצטיגען סיים וועלען פאַרטרעטען גרויסע בלאָקען — סאַנאַציע, צענטראָלעוו, ענדעקעס, מינדערהייטען, אפשר אַ יודישער בלאָק אין פּוילען. די קליינע גרופּען וועלען צורייבען ווערען. דאָס זעלבע אויך די פּ.פּ.ס. קליינינקע גרופּען ביי יודען, צי דאָס וועט זיין פאָלקס־פּאַרטיי, צי דאָס וועלען זיין די גרופּען, וואָס וועלען זיך וועלען בעהאַלטען אונטער דער פירמע פון „ווירטשאַפטליכע" אָרגאַניזאַציעס. זאָל צושטאַנד קומען דער בלאָק פון ציוניסטען און אגודה, וועלען זיי מוזען מיטגעהן.

אויף דער יודישער אַרבייטער־גאַס איז די לאַגע אַ טרויעריגע — ס'איז דאָ וועדער אַ קנאַפּע אויסזיכט, אַז אויך אין דעם סיים זאָלען זיי בעקומען אַ פערטרעטער. בעת די וואַהלען צום 1—8־טען סיים איז געווען אַ זיכערע מעגליכקייט אַריינצוקומען אין סיים, ווען בונד וואָלט געשלאָסען אַ בלאָק מיט די לינקע פּועלי־ציון. בונד האט שטאַרק געגלויבט אין זיינע אייגענע שאַנסען, און ס'זענען פערלוירען געגאַנגען 3—2 זיכערע מאַנדאַטען. בונד האט שטאַרק געגלויבט, אַז ער וועט איצט אַריינקומען אין סיים דורך אַ בלאָק מיט פּ.פּ.ס.; אָבער אויב עס וועט צושטאַנד קומען דער צענטראָלעוו, איז דער פאַל — אויסגעשלאָסען: פּ.פּ.ס. וועט זיך נישט ענטשליסען צו פירען אין סיים אַ יודישען סאָציאַליסט, און בונד, הגם ער איז אַריינגעטראָטען אין צווייטען אינטערנאַציאָנאַל, וועט נישט דערצידיען זיך געהן צו די סיים־וואַהלען אין דער געזעלשאַפט פון קאַרפּאַנטי, וויטאָס און רעכטע נ.פּ.ר.

בלייבט אָבער — ווידעראַמאָל אַ בלאָק מיט לינקע פּועלי־ציון. די בעציהונגען צווישען די פּאַרטייען האָבען זיך פאַר דער צייט פערשאַרפט, אויך די פּאָליטישע דיפערענצען צווישען די פּאַרטייען זענען שטאַרקער געוואָרען בפרט נאָכ'ן אַריינטרעטען פון בונד אין צווייטען אינטערנאַציאָנאַל, אָבער ביי דער סיטואַציע, וואָס שאַפט זיך איצט, איז דאָס דער איינציגער אויסוועג פאַר ביידען.

אַזוי זעהט אויס די לאַגע אויף דער יודישער גאַס אין אָנהויב פון דער וואַהל־קאַמפּאַניע. די סיטואַציע וועט מיט יעדען טאָג ווערען קלאָהרער.

י. הינדעס.

מיין דעוויז איז:
געשמאַק, ריין, פריש
ווילט איהר עסען אַנ'אמת
נאַהרהאַפטען, פרישען,
און געשמאַקהאַפטען
מיטאָג
פאַר צוגענגליכען פרייז — דאַן קומט
אין כשר'ן רעסטאָראַן
פון הערמאַן לעווינסקי
ווסכאָדניאַ 39, פראָנט, 2־טער שטאָק

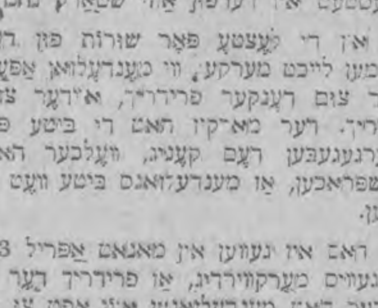

היינט און פאלגענדע טעג!
דאָס ליד פון די נאַטור־כּחות
גרויסע דראַמע, געבויט אויף די שטאַרקסטע און שטאַרקע איבערלעבענישען פון די „טראַמפּס".
די שענסטע מעקסיקאַנערין
LUPE VELEZ
טרעט אויף אין אַ רייה האַרציגע, סענטימענטאַלע לידער. אַ כאָר זינגט דאָס בעריהמטע „ליד פון די וועלף". אין די איבריגע הויפּטראָלען
GARY COOPER
און דער נישט־פערגעסענער
LOUIS WOLHEIM
אָנהויב 5.30 נאָכמ. שבת און זונטאָג 2 נאָכמ.

די פערשאַלטענע ירושה

25) גרויסער ראָמאַן פון ליידענשאַפט ליבע און פערברעכען.

ביי יעדען מענשען זענען דאָ קליינע שוואַכקייטען. אַזוי, למשל, האט גוטערמאַן געהאַלטען, אַז ער האט נישט נאָר אַ דעמאָנישען אויסזעהן, נאָר אויך אַ דעמאָנישע נשמה.

ס'קאָן זיין, אַז דערמיט דערקלערט זיך די בעפרידיגונג, וועלכע דער אַלטער האט געהאַט ביים געדאַנק, אַז אַפילו מערה, וועלכע איז [illegible] געווען אין זיינע געשעפטען, האט [illegible] נעקאָנט פערשטעהן, און איהם געהאַלטען פאַר אַ געהיימניספולע פּערזאָן.

איצט האט ער איבערגעלעבט איינע פון די שווערסטע מאָמענטען אין זיין לעבען.

זיין כיטרער שפּיציגער שכל, דער איינציגער בעלעבטער דינער, האט איהם אונטערגעזאָגט, אַז זיינע מוראַס האָבען אַ פעסטען לאָגישען גרונד — ד. ה. אַז עמיצער פערנעהמט זיך אויף זיין וואָלשטאַנד, בעגעהענדיג [illegible] פערברעכענס אינ'ם „גוטער־מאַן־הויז".

ס'איז זעהר מעגליך, אַז דער דאָזיגער מענש איז — מאַקס אפּמאַן, וועלכער רופט זיך אַן דאַווידזאָן, און אַז דזשעקאָבס וואָלט אפשר געקאָנט עפּיס וויסען וועגען דעם דערצעהלטען, מיט וואָס פאַר אַ צוועק מאַקס אַפּמאַן בעגעהט זיינע אומזיניגע פערברעכענס.

פערטראַכטערהייד, האט גוטערמאַן שטודירט זיין האַנד: ס'האט זיך אויסגעוויזען, אַז איידער ער קלייבט זיך אַרום אין קאַמף, וויל ער זיך איבערצייגען וועמענס הענט עס וועלען שטאַרקער זיין אין דעם דאָזיגען קאַמף נישט אויף לעבען נאָר אויף טויט.

אין די הענד פון זיינע געגנער איז געווען אַ גרויסער פּלוס — דער טעראָר.

זיינע שונאים האָבען, אמת, אַ סך געוואוסט, אָבער נישט אַלץ.

זיי האָבען נישט געוואוסט, אַז ער ווייסט וועגען דעם דזשעי קאַבסען.

גוטערמאַן האט נאָך אַמאָל נאָכקאָנטראָלירט דעם מעכאַניזם פון זיין רעוואָלווער, און אַנטעפּאַנירענדיג פריהער, אַז ער גייט אַוועק אויף אַ וויזיט צו דזשעקאָבסן.

דעם דינסט־מאַן האט ער געטראָפען ליגען אויף אַ קאַנאַפּע און לייענען אַ צייטונג.

פון צייט צו צייט האט ער צוגעזופּט אַ ביסעל ביער פונ'ם פלעשעלע, וואָס איז געשטאַנען לעם איהם אויף דער פּאָדלאָגע.

לעם איהם איז אויך שווייגענדיג געזעסען אַן עלטערע פרוי און האט עפּיס אויסגענייט.

ווען גוטערמאַן איז אַריין אין צימער, האט זי אַ קוק געטאָן אויף איהם נישט איבעריג פרייענדליך.

דזשעקאָבס האט נאָך עפּיס אַ מאָגעפּעזיאַו, אַ מי טעלעפאָנירט, געשריבען עפּיס מיט גרויס התמדה ביים טיש.

1

— אַ גוטער ברודער!.. עס פרעהט מיך ווער איך צו זעהן! — האט דזשעקאָבס אויסגעשריען אויפשטעהענדיג, כדי מקבל פנים צו זיין דעם גאַסט.

— גוט, וואָס איהר זענט געקומען, וועל איך טאַקי שיקען נאָך אַ פלעשעלע ביער!..

— זעהר פיין, — האט גוטערמאַן געענטפערט — אָבער צי וואָלט איך מיט אייך געקאָנט רעדען פנים אל פנים?

— אַהאַ!.. אין מיין שלאָפצימער!.. איינשטיין קען אָבער וועט אונז נישט שאַטען!!

אויפ'ן קול, הא'ה, האט דזשעקאָבס איינגערופען די דינסט.

ער האט איהר שוין געוואָלט שיקען נאָך ביער, נאָר גוטערמאַן האט זי אָפּגעשטעלט מיט אַ האַנד־באַוועגונג און בעפּוילען:

— ברענגט, זייט אַזוי גוט, אַ פלעשעל קאָניאַק און גוטען ליקער... און נאָט אייך געלד!

דזשעקאָבס האט געשמייכעלט, אָבער עס האט איהם די מעשה שטאַרק הנאה געטוהן, וואָס [illegible] קענען מאַכען די ריכטיגע [illegible] און —

און צעהן מינוט שפּעטער זענען זיי ביידע טאַקי געזעסען אין דזשעקאָבס'עס שלאָפצימער און זיך איינער דעם צווייטען מכבד געווען מיט אַ גלאָז נאָך אַ גלאָז...

גוטערמאַן האט אויך מכבד געווען דזשעקאָבסן מיט אַ ציגאַר, און יענער האט אויסגעגלאָצט אַ פּאָר גרויסע אויגען, ווען ער האט דעריהרט די עכטע האַוואַנער מאַרקע.

— אָט דאָס הייסט אַ ציגאַר!.. פערשטעהט איהר מיך, ווי איהר זעהט מיך לעבען, בין איך דאָך אַ גרויסער אַנהענגער פון אַ ריכטיגען זופּ, און אַ פייגע ציה פון רויך... און אויב עס וועט זיין, ווי איך בין זיך משער, וועל איך „מעגיצעמס" האָבען — אַ דאָס אַ יענץ! איי, ברודערל!! דאַמאַלסט וועל איך זיך נישט זשאַלעווען אָנצוטון אַ שטיקעל פערנעגען, פערשטעהט איהר מיך?.. אָבער וואָס, ליבער פריינד... איהר האט געזאָגט, אַז איהר ווילט מיט מיר וועגען עפּיס רעדען?!.. אַלזאָ, וועגען וואָס האַנדעלט זיך?

— איך האָב זיך אינפאָרמירט וועגען אייער ענין. לויט ווי איך האב אייך צוגעזאָגט, ווען מיר האָבען געשמועסט: איך מיין, וועגען זימערס ירושה; און וועגען זיינע בעפּולמעכטיגטע אַדוואָקאַטען. אַלזאָ דער ענין געפינט זיך אין רשות פון דעם אַדוואָקאַט־ביוראָ פון די שטיינמאַנס — זעהר און זעהר אָרנטליכע מענשען!

— כ'פערשטעה! — האט דזשעקאָבס אַ זאָג געטאָן, אָראָפּשלינגענדיג דערביי זיין גלעזעל קאָניאַק, וועלכען גוטערמאַן האט ווידער אָנגעפילט — איך פערשטעה... זעהר אָרנטליכע מענשען... אָבער ווי פיל נעהמען זיי פאַר זייער אַדוואָקאַטען דעם עסק?..

מיט אַנ'אומשולדיגער מינע האט גוטערמאַן אַ פרעג געטאָן:

— איז דער יונגער געווען אַ רייכער מענש?!

דזשעקאָבס איז אויפגעשפּרונגען, פאָכענדיג מיט די הענד און בלינצלענדיג מיט זיינע קליינע שלויערישע אייגעלעך:

— וואָס ווילט איהר דערמיט זאָגען?

(פאָרזעצונג קומט)

דער כעלמער „גולם“

אלעגענדע
פון משה פיינקינד

די פאנטאזיע פון עפעס א כלומרשט בעשעפעניש און געשטאלט פון א לייםענעם „גולם“ האט זיך אזוי צושפילט אויף דער יודישער גאס, אז אפילו אונזער כעלם האט געמוזט האבען און האט אויסגעחלומט אנ׳אייגענעם „גולם“.

ר׳ אליהו כעלעמער א תיימישער בעל מקובל האט איהם געשאפען („שם הגדולים“ כ׳ קס״ג), ער האט זיך פארקוקט אויפ׳ן מהר״ל פון פראג און אויך מיט אזא „גולם“ אין פארם פון געשטאלט, מוכה געווען זיין שמאש.

אבער ער איז איהם גיראר נישט אזוי געראטען ווי דער מהר״ל׳ס „גולם“, זאגט מען, ער איז דאך נישט געווען געקנעטען מער אחד, פון איין שטיק ליים. און דאן האט דער כעלעמער בעל מקובל נישט אריינגעלעגט דעם שם מפורש הינטער דער צונג פון זיין גולם, ווי דער מהר״ל הקדוש האט עס מעד טון, נאר ער האט איהם אויפגעקלעפט אויף דעם שטערן; פארוואס ער האט אזוי געטון, הייסט מען נישט, א קשיא אויף א בעל מקובל — א כעלעמער...

האך האט כעלם געשמט מיט זיין גולם אזוי ווי בכלל מיט איהרע כעלעמער מעשהלעך...

דער כעלעמער „גולם“ איז אויך געווען געגנוגפיפיג, א דרייסטער בחור, א וואונק מיט׳ן אויג און א קלאפ מיט׳ן ציבעק פון דער ליולקע פון זיין שעפער איז געווען גענוג דעם „גולם“ היהרעווודיג צו מאכען און אז ער זאל פארשטעהן; ווענן וואס עס האנדעלט זיך און וואס ער האט צו פארריכטען.

די מורא פאר׳ן „גולם“ איז געווען אין דער שמאט אויסטערליש גרויס; אומעטום איז ער געווען, אין יעדען ווינקעל האבען די כעלעמער איהם געזעהן. אומעטום האט ער אלץ אונטערגעהארכט, און קוים האט ער עפעס א פיפעל געהערט, אדער עפעס געזעהן, האט ער. דער כעלעמער גולם באלד צוגעטראגען זיין תיליגען האר...

ביידעם אלעם איז דער כעלעמער „גולם“ אינגאנצען שטום געווען ווי דער פראגער „גולם“. דאך נישט אזוי געפעהרליך ווי יענער.

דעם שם המפורש וואס ער האט געהאט, זאגט מען, איז געווען אביסעל מטושטש, דעריבער האט ער נישט געהאט דעם כוח הרמז, ווי דעם מהר״ל׳ס גולם... האך האט ער אויסגעפיהרט אלע שליחות׳ן פון זיין בעל בית, געלאפען איבער שטאק און שטיין, געבראכט נתבעים צום בית דין צדק, אויסגעהערט אלע טענות, ווי ער וואלט עפעס פארשטאנען, און האט זיך געגאנגען זיין וועגס און זיין רוהה אריין. אויף דעם בארג שמות, וועלכער האט זיך געפונען אויפ׳ן פאציאט פון שטאט־בית־המדרש. דארט, אין בית־דין שטיבעל האט דער כעלעמער גולם געהאט זיין מקום מנוחה. ווען מען האט איהם געברויכט, האט ר׳ לייבקע דער בית־דין־שמש, דריי קלעפ געגעבען מיט ר׳ אליהו׳ס שטעקען אויף דער לייטער וואס האט געפיהרט צום פאציאט און דער גולם איז שוין וואכעדיג געווארען, אראפגעקומען צו שפרינגען פון בארג שמות און זיך געשטעלט פאר זיין האר׳ס רעכטער האנד.

מען דערצעהלט זיך פערשידענע פאנטאסטישע באבא־מעשיות פון יענעם „גולם“ אבער צוליב דעם, וואס מען קאן זייער אמת נישט דערגעהן, אזוי ווי מען קאן איבערהויפט נישט דערגעהן דעם אמת פון די כעלעמער מעשיות אזוי וויל איך נאר דא איבערגעבען אט וואס:

ס׳האט זיך אטמעלט געווענדעט א יונגער מאן, א חתן, פון א קליין שטעטעל צום כעלעמער בית־דין, וועגען פטורים, טענהדיג אז די כלה געפעהלט איהם נישט, זי געהט ארום בייטאג און ביינאכט צעשויבערט די האר, שמוציג א.אז.וו.

דאס מיידעל, די כלה האט אבער דערקלערט דעם בית דין צדק אז נישט דאס איז די סיבה צוליב וואס איהר חתן וויל זי אוועקווארפען, נאר ער ליבט זיך מיט אנ׳אנדער מיידעל און זי רעדט איהם אפ פון איהר.

דער כעלעמער גולם וועלכער האט דאס אלע אויסגעהערט, האט דעם חתנ׳ס געליבטע אויפגעזוכט און זי געבראכט פאר׳ן בית דין.

איהרע האר זענען געווען צושויבערט דאס פנים פערשמירט מיט סאזשעס, דאס קלייד פארשאהרעט. דער גולם האט זי געבראכט אין אזא מעמד, אז ס׳האט זיך געקעלט אויף איהר א קוק צו טון.

דערזעהענדיג איצט אזא מנוולת פאר די אויגען, האט דאס בית דין נישט געוואלט געבען דעם חתן פטורים און געמוזט חתונה האבען מיט דער ערשטער כלה, וועלכע איז נישט מיאוסער פון זיין געליבטע...

3

דער דאזיגער גולם איז אבער באלד פון כעלם פערשוואונדען געווארען גלייכצייטיג מיט זיין שעפער דערוועהענדיג אז ער קאן חתוב מאכען א וועלט האט ער פון איהם פאר׳ן טויט אראפגענומען דעם שם המפורש פון שטערן און איז געווארן צוריק א שטיק ליידם...

פלייבענדיג פערייתומט אהן א „גולם“ האט כעלם בעשלאסען בהסכם פולם צו שאפען א נייעם „גולם“ און אזוי ווי קיין לייםענער גולם האט קיינער נישט געקאנט שאפען האט מען די דאזיגע ראלע איבערגעגעבען ר׳ לייבקען. אלם ממלא מקומו.

ר׳ לייבקע גולם, ווי מען האט איהם דאן שוין גערופען האט זיך גענומען ארנוזנג צו מאכען אין דער שטאט.

פארטאגס פלעגט ער יאגען די כעלעמער צו דער השכמה, פארנאכט צו מנחה, מעריב, פרייטאג פארנאכט דעם עולם די קלייטען, די ווארשטאטען, א. אז. וו.

מחמת ער האט אנגעטון דעם עולם גרויסע ענויים זענען די כעלעמער געלאפען צום בית־דין צדק אויף איהם זיך קלאגען.

דער בית דין האט לייבקע גולם געפאדערט צו א דין־תורה.

— יא גולם, אבער ווי קומט עס צו אזא מין חוצפה!?.. האט דער בעלייד.טער עולם געטענהט— ווי קומט עס, אז א גולם זאל „סאמאוואלארנע“ זיין און טון זיך, וואס ער וויל.

און דאס בית דין איז זיך געזעסען דריי טעג און דריי נעכט און מעין געווען אין דער דין תורה. אפשאפען דעם גולם האט דאס בית דין נישט געקענט רעצידירען ווי יקאז. א.א כרך ווי כעלם לעבען און עקזיסטירען אהן א „גולם“? און צווייטענס, האט שוין ר׳ לייבקע געהאט דערויף א חזקה... מילא, איז טאקע נאך גרויסע שקלא וטריה געפאלען דער פסק דין צו מאכען דעם גולם א שטרענגען „ויגאוואר“ (פארוואורף) אבער ער זאל אין כעלם שוין גולם׳ן ביז זיין ענדע...

צילען, אויפגאבען, און מעטאדען פון דער ארבייטס־שול

אין צוזאמענהאנג מיט׳ן אנהויב פון נייעם שול־יאהר, האבען מיר געהאט א געשפרעך מיט׳ן דירעקטאר פון דער ערשטער יודישער גימנאזיע, ביי דער געזעלשאפט פון יודישע מיטעל־שולען, הי א. פערלמאן, וועגען די צילען, אויפגאבען און מעטאדען פון דער ארבייטס־שול, וואס איז איינגעפיהרט אין לאדזער יודישען גימנאזיום.

הר. פערלמאן האט אונז געגעבען פאלגענדע אויפקלערונגען:

— יעדע ריכטונג, האט זיך איהר בעזונדערע בעציהונג צו דער ערציהונגס־פראגע און יעדע ריכטונג שטעלט זיך אויך אנדערע אויפגאבען. אויך אין דער פעדאגאגיק קעמפען צווישען זיך פערשידענע שיטות. אונזער יודיש־גימנאזיום האט אנגענומען די שיטה פון דער ארבייטס־שול, וואס איז די פראקטישסטע און נוצליכסטע אין דער ערציהונג.

אין דער ארבייטס־שול, ווערט דער שווער־פונקט פון די למודים איבערגעטראגען פון לעהרער אויף די שילער. דער לעהרער איז מעהר אינסטרוקטאר ווי לעהרער. דער אונטערשיד איז, וואס אין דער נישט־ארבייטס־שול, איז דער לעהרער, דער פארטראגער און דער שילער מוז ארבייטען אין דערהיים און ווידערהאלען, וואס דער לעהרער האט איהם פארגעטראגען. אין דער ארבייטס־שול אבער איז דער לעהרער נאר א וועגווייזער און דער שילער מוז אליין ארבייטען אויפ׳ן ארט אין שול, און אליין אויסגעפונען, אויף א פראקטישען אופן, דאס, וואס איהם איז נויטיג.

לעקציעס זענען ווייניג. נאטור — וויסענשאפט, למשל, ווערט געלערנט נישט פון ביכער, נאר אין לאבאראטאריום און אויף די גאסען. צו דעם צוועק האבען מיר, ביים גימנאזיום, א באטאנישען גארטען, אינסעקטען, וואו די שילער ארבייטען א גאנץ יאהר. די דאזיגע ארבייט איז זייער ליכטיג. דאס זעלבע איז מיט אנדערע וויסענשאפטען, וואס ווערען געלערנט אין ספעציעל צוגעגרייטע לאבוראטאריומס און אויף אויספלוגען. דאס בוך אליין ווערט די שילער איבערפליסיג. אין דורך דער טבעיער נאטור דערגרייכען זיי נישט אזוי פיל, ווי דורך דעם לעבעדיגען לעבען, מיט וועלכע די ארבייטס־שול שטעלט זיי אין ענגער פערבינדונג.

דאס לערנען למשל פוילישע געאגראפיע נישט אין דער קלאס ביים טיש, נאר אין דער ספעציעל איינגעארדנעטער מעטעראלאגישע סטאציע, וואו די שילער בעאבאכטען אליין פון נאטור, איז א גרויסע פערלייכטערונג פאר זייער לימוד. דאס לערנען איז נישט אבסטראקט, נאר בילדליך און לעבעדיג. אפילו וועגען ביהגען לערנען די שילער איז די איינגעארדנעטע ביהגען־שטאנגען: מאטעמאטיק לערנט מען אין גאס, אין פעלד, אויף שאסעען. אלץ, וואס מען זעהט, הייסט פאר די שילער אלס געגענשטאנדען מאטעמאטיש זיך אויסצובילדען. דער לעהרער גיט אנווייזונגען און די שילער בעקומען מעגליכקייטען אליין צו מאכען די מאטעמאטישע אויסרעכנונגען איבער די געזעהענע געגענשטענדע, די שילער ווערען אזוי

געשפרעך מיט׳ן דירעקטאר א. פערלמאן

א״ם נעהנטער פערבינדונג מיט לעבען, און דער צוועקמעסיגקייט פון די פערשידענארטיגע בוי־קאנסטרוקציעס, לערנען די שילער און גאס די גאמעטרישע זייט פון מאטעמאטיק. די שילער בעקומען פון די לעהרער אין גאס די פראקטישע אויפגאבען, וואס זיי דארפען איינהייקען און בעארבייטען דאס אליין.

מען בעמיהט זיך אלץ ארויסצובעקומען פון די שילער דורך צייכענען. בכלל ווערט געלעגט פיל אכט אויף האנד־ארבייט. פעדהאן ביי דער גימנאזיע ווארקשטאטען פון שלעסעריי, שלאסעריי, בוכבינדעריי. אין די אנפאנגס־קלאסען ארבייטען די שילער מיט ליים און פאפיר. מיר פערטרעטען דעם שטאנדפונקט, אז מענשען דריקען אויס זייערע געדאנקען נישט אזוי פיל דורך רעדען, ווי דורך טאטען, דורך מעשים. דורך די ביכער ווערען די הענד פערנאכלעסיגט, וואס מעהר די אינטעליגענץ איז פערטיפט אין די ביכער אלין מעהר ווערען זייערע הענד פערנאכלעסיגט, די הענד זענען די בעסטע אויסדריקס־מיטלען פון דענקען פון די שילער. די ארבייטס־שול דערגרייכט די פיזישע און גייסטיגע אנטוויקלונג פון די שילער דורך ארבייט.

די אלע געגענשטענדען, וועגען וועלכע די שילער לערנען, מוזען זיי זעהען. דאס דערגרייכט מען דורך די אויספליגען און די בעטרעפענדע ערטער, וואס זענען צוגעפאסט צו די למודים. עס ווערט געצילט ביי יעדער געלעגענהייט די שילער אריינצווארפען אין עפעס אנ ארבייט. א גרויסע ראלע שפילט דאס צייכענען, ביי וואס עס ווייזען זיך ארויס פיל טאלאנטען. מען שטרעבט נישט צו צווינגען די שילער צו ווערען קינסטלער, נאר ארויסצורופען די פעהיגקייט און טאלאנט ביי די שילער וואס בעזיצען אעלכעס, ביי די אנדערע ווידער ווערט ארויסגערופען און אנטוויקעלט דער חשק צו ארבייט.

ליטעראטור ווערט אויך געלערנט נישט פליין אין בוך. דעם אינהאלט פון א בעשטימטע ערצעהלונג, זוכט מען פיהרען אויס אין לעבען דורך אויספלוג, די שילער זעהען פריהער די אלע פאקטען, וועגען וועלכע די וועלען שפעטער לערנען: דורך דער בעאבאכטונג זאמעלט זיך ביי די צעגליך גענויע איינדריקען־מאטעריאל, וואס ווערט אין קלאס בעארבייט מיט דער הילף פון דער ערצעהלונג, וואס ווערט פארגעלעזען.

דורך די האנד־ארבייטען און אויספליגען, בעקומט מען לייכטער די גוטע גייסטיגע אנטוויקלונג פון די שילער.

אין די העכערע קלאסען ווערען נאך מעהר אנגעווענדעט די מעטאדען פון ארבייט. דארט האבען שוין די שילער פיל מעהר אויסגאבען און מעגליכקייט צו האנד־ארבייטען. מיט דער ארבייט דערגרייכען זיי זייער זעלבסטשטענדיגקייט.

דער לימוד פון געשיכטע ווערט געלערנט אויף אזא אופן, אז דער שילער בעקומט געשיכטליכע קוועלען פון וועלכע ער דארף בעארבייטען די בעטרעפענדע געשיכטע. די שילער לערנען געשיכטע און די ארטיגען אין די ביבליאטעקען, אויף לערנען, למשל, פוילישע געשיכטע, ווידערן געמאכט אויספליגען אין די בעדייטענדסטע ערטער פון לאנד, וואו עס ווערען, אויף די ערטער, גרייטמעלט מאטעריאלען פאר דער געשיכטע וואס מען קלייבט זיך לערנען.

אויף צו אנטוויקלען ביי די שילער דאס געזעלשאפט ליכע זענען די ארגאניזירט און א זעלבסטפערוואלטונג, וואס פיהרט אן מיטט אלע ענינ׳ם פון דער שול. יעדע קלאס האט איהר פערוואלטונג, וועלכע האט פערטרעטער אין דער צענטראלע און די צענטראלע פון די שילער ארבייט צוזאמען מיט׳ן שול־ראט. דאס בעוואוסטזיין פאר קאאפעראציע, ווערט ביי די שילער אנטוויקעלט דורך קאאפעראטיווע איינריכטונגען. א זעלבסטהילף־ארגאניזאציע אנטוויקעלט ביי די שילער דאס געפיהל פאר געגענזייטיגער הילף. עס ווערט אייך געוואהנט פאר דער אנטוויקלונג פון טעאטראלער קונסט, צו דעם צוועק ארבייט א דראמאטישער קרייז אין וועלכען עס ווערען אויסגעפערטיגט אלע עלעמענטען פון א טעאטראלער אויפפיהרונג.

ווי מיר זעהן, איז די ארבייטס־שול אנגעהענעמטען, אמצוועקמעסיגסטער פאר די שילער. אונזער גימנאזיום גיט איצט אויך אויס א גרעסער ווערק געווידמעט די פראבלעמען פון ארבייטס־שול. די ראלע פון פראבלעמען בעגרינדען: ד״ר פרענקעל, ד״ר פאלעק, ד״ר פינעס, ד״ר. פערלמאן און לובאשיצקי.

מיר האלטען, אז נאר די מעטאדען און סטיל פון דער ארבייטס־שול, זענען בכוח צו דערגרייכען א גוט־גייסטיג און פיזיש־אנטוויקעלטען דור.

ב.

צנים פחים בדרך עקש.
שומר נפשו ירחק מהם.
תקעו בחודש שופר. בכסה ליום חגנו. כי חוק לישראל הוא משפט.
איבער דעם זאלסט קומען אין דער אלטער בעוו.
רעכטסקאנסולענטען־ביורא פון ה׳
מאנעלא, פיעטריקאווער 17
זאכאדניא 52) טעל. 79־148.
וואו עס ווערט שנעל און פינקטליך ערלעדיגט, געוויסענהאפט געשריבען אלערליי ביטעס: ציווילע, קארנע, האנדלאווע, אפעלאציעס, אדוואלאניעס, קלאוזולעס, זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעדט אין פוילען, וועגען דירות אין אורזשנד רעזיעמפשי, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען. בעמערקונג: קלאוזולעס און זאבעזפיעטשעניעס ווערען ערלעדיגט במשך פון 24 שעה.
מיט אכטונג ד. מאנעלא,
פעטריקאווער 17.

עלטערן!
אין זיין נאכמיטאג חדר־שולע ווערען אנגענומען קינדער וואס לערנען אין פאוושעכנע שולע צו לערנען: עברי, חומש, רש״י, תנ״ך, משניות, גמרא היסטאריע, רעדען און שרייבען העבראאיש און יודישע בריות זעלבסט צוזאמענשטעלען, ס׳ווערען אויך נכנען אנגענומען אנפאנגער וואו ס׳ווערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך דאווענען. א שפראך רעדיגעיעזע ערציהונג! צוגענגליכע פרייזען.
איינשרייבען טעגליך 2 ביז 8 אווענד.
יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאץ ווארנאשטשי (נעבן שטאט 6 גרויער אסיציע, רעכטס, 2. שט.

אין דער 7־קלאסיגער קנאבען־שולע
פון נ. פיינהויז, זאוואדזקא 26
ווערען אנגענומען קינדער אין עלטער פון 5 יאהר.
בעמערקונג: די שולע עקזיסטירט שוין 37 יאהר און אויסער די אלגעמיינע למודים, וואס ווערען גרינדליך געלערנט לויט דעם רעגירונגס־פראגראם צייכנעט זי זיך אויס מיט איהר גרויסען פראגראם פון אלע יודישע למודים.
די לייטונג.

דאס ערשטע מיידעל
פון ניקאלאי באגדאנאוו

.48

— 21־טען יאנואר

איך בין געקומען און גלייך שטארק איינגעשלאפען. איך האב זיך אויפגעכאפט אין מיטען נאכט אין דער פינסטער פון עפעס א גליק, וואס האט מיך פערפילט. לאנג האב איך זיך נישט געקאנט כאפען וואס איז מיט מיר, ענדליך האב איך זיך דערמאנט — דער טערמלין פון מיין היילען זיך האט זיך געענדיגט, און מיר איז געווארען אזוי גרינג, אזוי לייכט, אז מיר האט זיך אויסגעדוכט, אז עס זענען נישטא קיין וועגט אין מיין צימער. מיר האט זיך גערוכט, אז איך האב זיך דערוויטערט אין א ריזיגער שטרעקע און איך טראג זיך אין א נישט געזעהענער וועלט. מיינע אויגען זענען אפען און פאמעליך טראכט איך און חלום.

יא, אט דאס געפיהל פון גליק, און דאס פרישע געזונט, וואס האט מיר פערפולט. איך טאפ זיך אן און איך פיהל דורך דער שטייפער הויט דעם זאפט פון אונטער דער קארע פון עפעלבוים אין פריהלינג. וואו האט זיך אהינגעטון די צוקראכענקייט און דאס פאסקודנע געפיהל פון עפעס קלעפעריקעס, וואס האט געשטערט גיין און ערוועקט א שלעכט געפיהל צו זיך אליין?

איך ליג און פיהל אין זיך א גרויסען געדראנג צום לעבען און ליבע. איך האב גערעדט וועגען אויסדערוויילטע, אבער נישט וועגען בעשערטען. אויף וועלכע זעם ווארטען די קליינבירגערינס, נייז, מיר הויכט זיך, אז מיינער וועט זיין אנ׳אויסדערוועהלטער, א חבר און מיין לעבען, זיך טיילען מיט געפיהלען און פערלאנגען און געדאנקען.

ווער וועט ער זיין? פון דער פינסטערניש שווימען ארויס פאר מיר בעקאנטע פנים׳ער.

אקסענאוו... אנ׳עקעל, א חית און נאך א פערוואנדערטע חיה, אט ווי אזוי איך האב איהם גיזעהן.

פאטאפיטש, אנ׳אויסגערעכנטער, א טרוקענער און איך אין די אויגען איז פינסטערניש, אזש א שרעק.

קאסטיצקי, א רהמנות׳דיגער, ער האט מיך געכאפט, אזוי ווי מען כאפט אנ׳אומערווארטעט שטיקעלע גליק, וועלכעס איז אויסגעפאלען אויף ז ז ז״ל, און מיך געוואלט איינהאלטען מיט אלע כחות.

אט אלעכין. ער איז נישט קיין שיינקער, נאר אין זיין שארף אויסגעטיילטען פראפיל, שטענדיג אויסגעשטרעקט פאראויס, איז געווען עפעס א שיינקייט, ווען איך שטעה נאהענט, זעה איך דעם פראפיל שטענדיג געווענדעט צו מיר און א גרייטקייט שטארבען פאר מיר. זיינע אינטערעסאנטע אויגען זענען עפעס לויכטענדע. אזוי ווי זיי וואלטען אלץ און אלעמען געפרעגט — וואס, צו וואס, צוליב וואס? אזוי ווי קליינע קינדער, וואס האבען זיך נאך וואס בעקענט מיט וועלטער און וויסען נישט זייער בעדייטונג.

ווען צווישען אונז וואלט פריהער גארנישט געשעהן. וואלט איך איהם געקאנט ליב האבען. נאר נייז, קיינער פון זיי וועט נישט זיין מיין אויסדערוועהלטער. איך קען איהם גיט, אבער ער וועט קומען. נישט מארגען און נישט איבערמארגען, עס מאכט נישט אויס, אז נישט איך גיב, איך וועל אויף איהם ווארטען.

די גאנצע נאכט בין איך געלעגען און ערווארטונג פון עפעס גרויסעס, אויסערגעוועהנליכעס, עפעס וואס איז נאך קיינמאל נישט געשעהען.

אט האט זיך שוין פערענדיגט סאניעס טאגבוך. זי האט נישט בעוויזען איהם צו ענדיגען צוליב פערשטענדליכע טעמים. ליבע סאניע, ווען איך וואלט געשריבען דיין ראמאן, וואלט איך דיר געלאזט לעבען, איך וואלט דיר פאר א מאן געגעבען דיין געליבטען העלד און איך וואלט אנגעקוואלען, ווי אזוי דו וואלסט געארבייט, געקעמפט, געהארעוועט דיין קינד. אבער צום בעדויערען. דיין ראמאן האט אנגעשריבען דאס לעבען אליין. און מיר איז פערבליבען נאר פערפעגט ליכען אלעסינס ענטרעקונג און דיינע, צוויי בעזונדערע, פערשיידענע ראמאנטישע געשיכטעס.

אצט זעה איך, אז מיט דער פערעפענטליכונג האט זיך בעקומען א ניי אומערווארטעט ווערק.

אלעכין, אויב די לעבסט — און דיין פעקעל וואס די האסט צוגעשיקט פון פראגט, איז דאך נישט געווען קיין שום ידיעה וועגען דיין טויט; איך בין האפט זיך פערלארען אין כאאס פון דער מלחמה און דו ווערסט צופעליג איבערלייענען דעם בוך, — לאמיר זיך טרעפען.

מיר וועלען רעדען וועגען איהר, וועגען זיבעאין וועגען לעבען. (סוף).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

סעפטעמבער
זון-אויפגאנג 4.42
זון-אונטערגאנג 6.31
ליכט-צינדען: 6,2

פרייטאג
5
יב
אלול תר"ץ

רעגיסטראציע פון יאהר-גאנג 1912

היינט פרייטאג דעם 5 סעפטעמבער דאר-פען זיך אין דער פאליציי-מיליטערישער אפטיי-לונג ביים מאגיסטראט (פיעטרקאווער 212) רעגיסטרירען די געבוירענע אין 1912 יאהר וועל-כע וואוינען אויפ'ן שטח פון 2 פאל ציי-קאמ-סאריאט און זייערע פאמיליען-נעמען הויבען זיך אן אויף

A B C D E F G H Ch I J K L Ł M N

און די וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 7 קאמי-סאריאט מיט די פאמיליען-נעמען אויף

W Z Ż

מארגען שבת פון 2 פאליציי-קאמיסאריאט פון O ביז'ן סוף

און פון 8 פאליציי-קאמיסאריאט —

A B C D E F G

ביים רעגיסטרירען זיך דארף מען מיטברענ-גען א פאס, א מעטריקע אדער אן אנדער דאק-מענט; א שיל צייגניש. האנדווערקער דארפען אויך צושטעלען א צעך-צייגניש.

פערזאנען, וואס קענען נישט בעווייזען זייער אנגעהעריגקייט צו א פרעמדער מלוכה מוזען זיך אויך רעגיסטרירען.

פערשידענעס

(פ) צוליב דעם, וואס אין ווארשא ווענגען נאך נישט איינגעפערטיגט געווארען די ארבייטען ביים נייעם טע-לעפאן - קאבעל לאדז — ווארשא, וועט דער קאבעל אנהויבען פונקציאנירען ערשט ענדע סעפטעמבער.

(—) אין אינזער דינסטאג'דיגען נומער האבען מיר מיטגעטיילט וועגען ארעסט פון א בוכהאלטער אין א זגערזשער קאאפעראטיווער באנק פאר בענעהן מיט בלויבען מיר ווערען געבעטען מיטצוטיילען, אז דער דאזיגער פאל איז פארגעקומען נישט אין דער ייִדי-שער פאלקס-באנק אין זגערזש.

פערזענליכעס

גע-מען איז צוריקגעקומען פון אורלויב און דא-ארבעטער. מען זיך אנגט דער פיזעס פון דער יאדזער קהלה-בעהאלטונג ראטמאן ל. מינצבערג.

פון ארבייטס-געריכט

(פ) העלענא מישאלסקא איז געווען א קעלנערין אין דער "כלאדנאזלאטקא" און האט געארבייט פאר 25 זל. א וואך מיט קעסט יעדער ארבייטס-טאג איז געווען פון 8 פריה ביז 12 ביינאכט. איינמאל האט זי געבעטען אהיים אויף 2 שעה, זי האט עס בעקומען און ווען זי האט פערשפעטיגט אויף א שעה האט מען איהר אפגעזאגט פון פאסטען און נישט בע-צאהלט פאר צוויי וואכען קינדיגונג און נישט פאר איבערשעהן.

מישאלסקא האט אנגעקלאגט די פירמע אין ארבייטס-געריכט און דאס געריכט האט איהר צוגעשפראכען דריי הונדערט 22 זל. מיט 10 פראצ. און מיט געריכטס-קאסטען.

אבצייכען-טאג לטובת דעם קק"ל

ווי בעקאנט, האט דער היגער קק"ל-קאמיטעט בעשלאסען א עהרליכען איינצוארדנען דעם 16-טען ה. ח. א אבצייכען-טאג לטובת דעם יודישען נאציאנאל-פאנד דאס בארא איז שוין צוגעטרעטען צו מאכען אלע נויטיגע פארבערייטונגען צו דער זאמלונג.

הכנות צו די וואהלען צום סיים און סענאט

באנקראטניקעס וועלען נישט האבען קיין וואהל-רעכט

(פ) נעכטען נאכמיטאג האט די שטעטישע סטאטיסטיק פערענדיגט די פערטיילונג פון דער שטאט אויף שטים-ראיאנען. ס'זענען פעסטגעשטעלט געווארען

165 וואהל-ראיאנען

אזוי, אז גאנצע גאסען-בלאקען וועלען בילדען ראיאנען, דערביי האט מען זיך בעמיהט ביים איינטיילען די ראיאנען אפהיטען, אז די וואס שטימען אין'ם ראיאן זאלען געהערען צום זעלבען פאליציי-קאמיסאריאט.

די דורכשניטליכע צאהל פון די שטים-בערעכטיגטע אין ראיאן איז 2000, הגם אין איינציגע ראיאנען שוואנקען פערהעלטעניס פון 1600 ביז 2300. די שטעטישע סטאטיסטיק האט זיך אנגעווארפען אויף א ריי שוועריקייטען ביים פעסטשטעלען די ראיאנען, ווייל ווי ס'האט זיך ארויסגעשטעלט זענען אין לאדז פעהר און פיל נאמען און נעמען.

היינטיגען מאנטאג וועט דער פלאן קארעגירט ווערען אין מאנטאג וועט ער איבערגעשיקט ווערען צום דרוק. דינסטאג וועלען שוין די פלאקאטען אויסגע-האנגען ווערען אין שטאט.

ווייטערע פראוויזארישע אויסרעכענונגען וועלען איז לאדז זיין

340 טויזענד שטים בערעכטיגטע

צו די סיים וואהלען.

(2) בעת די פריהעריגע וואהלען איז לאדז געווען איינגעטיילט אויף 199 וואהל-ראיאנען און די ארבייט אין די וואהל-לאקאלען איז געווען שטארק בע-שווערט צוליב דער צו גרויסער צאהל וועהלער. א רעדוקציע וועט זיך דעריבער היינט ווענדען צו דער סטאטיסטיק מיט דער ביטע, אז

די צאהל וואהל-ראיאנען זאל פער-גרעסערט ווערען

(2) ווי בעקאנט פערלירען לויט'ן ארטיקעל 3 פון דער וואהל-ארדינאציע, זעהר פיל פיגער פאר פערשידענע פערבערעכענס זייער וואהל-רעכט.

דער מאגיסטראט וועלכער שטעלט צוזאמען די וועהלער-רשימות האט נישט אין זיין בעזיץ די רשימות פון די דאזיגע פערזאנען, ער האט זיך דעריבער געווענדעט צו דער ענטשפרעכענדער מאכט, אז כ'זאל איהם צוגעשטעלט ווערען אן ענטשפרע-כענדע רשימה.

מיט אנ'ענהנליכע ווענדונג האט דער מאגיסטראט איבערגעשיקט צום אויספארשונגס-אמט.

(ב) נעכטען האט דער אויספארשונגס-אמט אנגעהויבען צוזאמענצושטעלען די רשימות פון די פערזאנען וועלכע האבען פערלוירען זייער וואהל-רעכט צום סיים.

צווישען אנדערען

פערלירען באנקראטירטע סוחרים זייער וואהל-רעכט

די גאנצע צייט, וואס דער באנקראט דויערט. דאס האנדעלס-געריכט שטעלט צוזאמען א רשימה פון די באנקראטירטע סוחרים און וועט די רשימה איבערשיקען דעם מאגיסטראט.

אין שטאטראט ווערט געארבייט ביים צוזאמענ-שטעלען די ליסטע פון די מיטגלידער פאר די ראיאנ-וואהל-ביוראס. די מיטגלידער פון די קאמיסיעס וועלען בעקומען בעצאהלט פאר זייער ארבייט, אויב זיי וועלען בעדארפען, אז זיי האבען מאטעריעל געלי-טען צוליב דער ארבייט אין די קאמיסיעס. אפזאגען זיך פון די ארבייטען אין די קאמיסיעס טאר קיינער נישט; פאר'ן אפזאגען זיך דראהט אן אדמיניסטראַ-טיווע שטראף.

די ארבייט אין די ראיאנען וועט דויערן פונ'ם 27. סעפטעמבער ביז'ן 11. אקטאבער און דאן פונ'ם 4. ביז'ן 9. נאוועמבער און אין די טעג פון די וואהלען.

2 וואהל-קאמיסארען

(—) נעכטען האט דער פרעזידענט פון זקרזשעוו-ער געריכט בעלושעווסקי רעדאלטען פון ווארשא א בריף פון וויצע-פרעזעס פון אפעלאציאנס-געריכט, ריכטער אזסקי, אז ער זאל אנשטעלען 2 קאנדידאטען פון די לאדזער ריכטער אויף וואהל-קאמיסארען פאר לאדז און פאר לאדזער פאוויאט. דעמזעלבען טאג האט ער ארויסגעשיקט אן ענטפער, אין וועלכען ער שלאגט פאר אלס קאמיסאר פאר'ן וואהל-קרייז לאדז, דעם ריכטער קארוויך-קאראטקעוויטש, און אלס קאמיסאר פאר'ן וואהל-קרייז לאדזער פאוויאט דעם וויצע-פרעזעס פון לאדזער קרייז-געריכט זשולקעווסקי. די נאמינאציע-דעקרעטען פאר די ביידע ריכטער אלס וואהל קאמיסארען וועלען וואהרשיינליך אונטער-געשריבען ווערען היינט און זיי וועלען אנקומען קיין לאדז שבת ד. 6. ד. ח.

(—) די פערטיילונג פון דער לאדזער וואהל-ראיאנען וועט אויף

וואהל-קרייזען

וועט זיין די זעלבע, ווי בעת די לעצטע וואהלען צום סיים, לאדז שטאט וועט בעקומען דעם נומער 13; דער קרייז „לאדז פאוויאט" וועט בעקומען דעם נומער 14 און צו איהם וועלען געהערען די פאוויאטען: לאדז, לאסק, און שעראדז דעם 15. קרייז וועלען בילדען די פאוויאטען: קאנין, קאלא, סלופצי און לענטשיץ; קרייז 16 — פאוויאטען: קאליש, טורעק און וועלון; קרייז 17 — פאוויאטען ראדאמסק און טשענסטאכאו (טשענסטאכאו געהערט צו דער קעלצער וואיעוואדשאפט); קרייז 18 — פאוויאטען בושעוישין און פעטריקאוו.

בעת די וואהלען צום סענאט בילדעט די גאנצע לאדזער וואיעוואדשאפט איין קרייז מיט'ן זיץ פון דער וואהל-קאמיסיע אין לאדז, אזוי ווי בעת די פריהערי-גע וואהלען וועלען די קרייז-וואהל-קאמיסיעס אמ-טירען אין די לאקאלען פון די קרייז-געריכטען פאר די קרייזען 13 און 14 אין לאדז; 16 — אין קאליש; 17 און טשענסטאכאו 18 — אין פעטריקאוו, בנוגע דעם קרייז 15 וועט דעציזירען די הויפט-וואהל-קאמיסיע. דער וואהל-קרייז לאדז וועהלט 7 דעפוטאטען; דער קרייז 14 — 6 דעפוטאטען. סענאטארען וועהלט די גאנצע וואיעוואדשאפט — 8.

דער לאדזער סטאראסטע ריכראלעוויטש האט פאר א פרעסע-פארשטעהער דערצעהלט וועגען די וואהל-ארבייטען ביי אונז אין שטאט. די ארבייטען געהען אן אן פערשנעלערטע טעמפא, מ'מוז שוין פאר-בערייטען די וועהלער רשימות. די שטעטישע סטאטיסטיק האט באלד טאקע דערלעגירט אין מאגיסטראט עטליכע בעאמטע, וועלכע וועלען בראש מיט'ן לייטער דעניס אין דעם פערכאנאל, וואס דער מאגיסטראט האט דערצו בעשטימט זיך פערנעמען מיט'ן פאר-ערטיילען די שטאט אויף וואהל-ראיאנען, די ארבייט וועט פארקומען אויך ביינאכט.

ביז איצט זענען נאך נישט אנגעמאלדען געווא-רען קיין שום מיטינגען און צוזאמענהאנג מיט די וואהלען, ווען אלע מעלדונגען וועלען אנקומען ווער-דען זיי ארויסגענומען ווערען, די נויטיגע פעראורדנונגען

פלאוועק און שווישאלסקי קומען נישט קיין לאדז

(א) נעכטען האבען זיך פערשפרייט קלאנגען, אז אין צוזאמענהאנג מיט דער וואהל - אקציע, זאל קיין לאדז קומען צופאהרען די פיהרער פון דער מאנאטע די געוועזענע פרעמיערען פלאוועק און שווישאלסקי, די ידיעה האט זיך ארויסגעוויזען פאר פאלש. דאגעגען איז פון לאדז ארויסגעפאהרען קיין ווארשא נאך אנגסטרוקציעס קאפיטאן ליפינסקי.

ווי בעקאנט זענען אויפ'ן 14. ה. ח. אין לאדז בעשטימט געווארען א קאנגרעס פון די צענטראלער פארטייען פון דער לאדזער וואיעוואדשאפט. אין צו-זאמענהאנג דערמיט, האט דער צענטראל-קאמיטעט פון דער רעגירונגס-בלאק פארגעלעגט פון ב.ב.ב. פעראנדירענט, א דער ראיאנצו זאמענפאהר פון דער פראקציע, וואס איז געווען בעשטימט אויף דעם 5. אקטאבער זאל פארקומען דעמזעלבען טאג ד. ח. ה. 14. סעפטעמבער די דאזיגע פעראנדערונג ווערט מאטי-ווירט דורכדעם, וואס צוליב'ן פונאנדערלאזען דעם סיים, דארפען די ארבייטן צוגעאיילט ווערען.

(ב) קומענדיגען דינסטאג וועט פארקומען אין שטאטראט א זיצונג פון סעניארען-קאנווענט, אויף דער זיצונג וועט מען פעסטשטעלען די ליסטע פון מיט-גלידער פאר די ראיאן-וואהל-ביוראס. די רשימה וועט בעשטעטיגט ווערען אויף דער האנערשטאגיגער זיצונג פון שטאטראט.

ווי ס'איז פאראויסצוזעהן וועלען די הוצאות אויף די וואהלען צום סיים און סענאט בעטרעפען אנ'ערך 200 טויזענד זל. פון דער דאזיגער סומע ווע-לען געדעקט ווערען די ארבייטס-לוינען פאר די קאמיסיע מיטגלידער, די אויסגאבען אויף בעקאנטמאכונגען, פלאקאטען, שרייב-מאטעריאל, צונויפשטע-לען די רשימות פון די וועהלער, דרוק-זאכען א. א. וו. אזא סומע פיגורירט אין בודזשעט אויף וואהלען צום שטאטראט, ווי ס'זעהט אויס וועט זי אבער היינטיגס יאהר פערברויכט ווערען אויף די וואהלען צום סיים און סענאט.

מאגיסטראט ביי דער ארבייט

(ע) ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט האט דער וואהל-רעפעראט פון דער שטעטישער סטאראסטווע איינגעטיילט די שטאט אויף 165 וואהל-ראיאנען מיט דער צאהל פון 1650 ביז 2750 וועהלער אין א ראיאן די דאזיגע צאהל וועהלער איז זעהר גרויס פאר איין ראיאן און ס'שאפט זיך א געפאהר, אז א טייל וועהלער וועט נישט האבען די פיזישע מעגליכקייט אויסצו-נוצען זייער וואהל-רעכט.

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון מאגיסטראט איז דעריבער בעשלאסען געווארען צו אינטערווענירען אין דער פיאנע ביי דער אדמיניסטראטיווער מאכט. נעכטען האט וויצע-פרעזידענט וואלינסקי אינטער-ווענירט ביים שטעטישען סטאראסט, וועלכער האט ערקלערט, אז ער וועט דעם ענין בעטראכטען און וועט וועגען די עווענטועלע פעראנדערונגען היינט מודיע זיין דעם מאגיסטראט.

דערצו דארף מען בעמערקען, אז בעת די וואהלען צום סיים אין 1928 י. איז די שטאט איינגע-טיילט געווארען אויף 199 וואהל-ראיאנען מיט 1200 —1900 וועהלער, דערביי איז אין פיל ראיאנען די אבשטימונג פערענדיגט געווארען 11 א זייגער ביינאכט הגם די וואהל-לאקאלען זענען געשלאסען געווארען 9 א זייגער אין אוונט.

מ'זוכט קרעדיטען אויסצופערטיגען די הייזער אויף פאלעסיע

(פ) נעכטען איז אויף קאנסטאנטינער פאלעסיע גע-קומען אן איינספעקציע-קאמיס'ע פון דער וואיעוואדשאפט כדי דורכצוזעהן א קאנטראלע פון די ארבייטען אויף דער פאלעסיע ביי די בוי-ארבייטען. די קאמיסיע איז בעשטאנען פון די לייטער פון זעלבסטפערוואל-טונגס-אפטיילונג ביי דער וואיעוואדשאפט עליאש, אינ-זשעניער קאזלאווסקי, דירעקטאר פון עפענטליכע ארבייטען אינזש. הענדעלאנד די האבען בעגלייט עלעקטריקער די אינזש. יאסט און שעדעשעווסקי און די בוי-אונ-טערנעמער מילער און עפטיינשניידער. די קאמיסיע האט געפונען אלץ אין דער בעסטער ארדנונג זי האט אבער אנגעוויזען, אז מ'וואלט געדארפט אויסבויען די איינ-גענדיגטע הייזער אויף א מעניער, כדי איינאנדער דאס פ"דעמס. ווייטער האט די קאמיסיע אויסגעדריקט איהר וואונטש, אז די ארבייטען זאלען געפיהרט ווערען אין א שנעלערען טעמפא, די אינטערנעהמער האבען אבער ערקלערט, אז די נישט גענוגענדע קרעדיטען לאזען נישט בעשעפטיגען מעהר ווי 400 ארבייטער, בעת ס'וואלט געקענט זיין בעשעפטיגט 800 ארבייטער.

צום סוף איז בעשלאסען געווארען צוזאמענצו-רופען אין וואיעוואדשאפט א קאנפערענץ מיט די מא-גיסטראט פערטרעטער כדי איינצוארדענען די פראגע וועגען א צושוס פאר דער שטאט קרעדיטען, וואס זאל מעגליך מאכען דאס אויספערטיגען די איבעריגע 12 הייזער.

געצ'סמ'ט אויס ליבע

(2) די 21 יאהריגע מארטע יאנדרע פון דאלע-פראבאשעוויטש היגטער לאדז האט זיך געליבט מיט'ן 26 יאהריגען אסקאר וועלקע, וואס האט געארבייט אין א גוט בשכנות. דעם מערעלס פאטער איז דער שידוך נישט געפעלען געווען און ער האט געשמיצט דעם ליבען אדראטאר פון זיין טאכטער יאהאן בעיר-סער און האט בעשטימט די חתונה פון זיין טאכטער מיט פערסערען אויף היינטיגען חודש.

ווען מארטא האט זיך דערפון דערוואוסט, האט זי איבערגעלאזט די עלטערען א בריוועל, אז זי וועט זיך זיכער נעמען דאס לעבען, איידער מסכים זיין אויף דער חתונה מיט פערסערען און איז אוועקגעלאפען פון דער היים. זי איז אנגעקומען קיין זגערזש, דארט האט זי געזוכט א גאנצען טאג ארבייט און ווען זי האט נישט בעקומען, האט זי ביינאכט געטרונקען סם און אויסגעטריקנט. מ'האט איהר אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל.

לתקנת-עגונות

די יודישע קהלה אין זגערזש פולין, מעלדעט, אז אויף אירטיגען בית-עלמין זענען געקומען לקבר ישראל פאלגענדע יודען:

1) משה פעסלער פון לאדז זיבען און צוואנציג יאהר אלט א רוסישער געפאנגענער; 2) הירש ראזענבלום 61 י. א. געשט. 1920 פון לאדז; 3) ישראל ביבער פון טשענסטאכאו 21 י. א. געשטארבען 1919, 4) אברהם פינקעלשטיין 22 י. א. געשט. 1920.

די זגערזשער קהלה אפעלירט צו די קרובים פון די נפטרים זיי זאלען געדענקען צו קומען און שטעלען מצבות אויף די דערמאנטע קברים, וועלכע זענען נישט ארומגעצוימט און נישט אונטערגעמויערט, ווי-דען מיט דער צייט פונאנדערגעפאלען און אוועק ארום פערגעסען.

דער ראבינאט האלט פאר זיין חוב פון זיין זייט אונטערצושטיצען די בעטע וועגען פון דער זגערזשער קהלה.

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאנא 25. טעל. 126-87
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע, עלע ארם אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אן פון 8 — 2 נאכמ. און פון 6 — 9 אוונט

שבת, דעם 6 טען סעפטעמבער 1930, 3 א זייגער נאכמיטאג
בענעפיס פון סימפאנישען ארקעסטער
פראגראם: פון 3—8 א זייגער גרויסע קינדער-פערוויילונג אונטער דער לייטונג פון פרעכלאקעס, קינדער-זינג, קאנקורסען מיט פרייזען. פון 5 — 10 קאנצערט פון סימפ. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון TEODOR RYDER
8 א זייגער אויפטריטען פון גלענצענדען געזאנגען כאר פון ה' ZELMAN
8 א זייגער דאנסינג.

PARK
Helenów

1-טער קלאנג-פילם-קינא-טעאטער אין לאדז
"SPLENDID"
היינט און פאלגענדע טעג!
Marcela Albani
Charle W. Kayser
Oskar Homolka א. א.
אין דער טראגעדיע פון אונשולדיג פערמשפט'ן א. ג.
„מאסקעס"
אונגעהייערע אינהאלט! רייבע אויסשטאטונג! פאסצינירענדער אינהאלט! גלענצענדע שפילען!
אויפער'ן פראגראם: צייכען-קלאנג קאמעדיע
פרייזען פון די פלעצער 1, 2, 3 זל.
אנהויב פון די סעאנסען: 4, 6, 8 און 10 אוו.

„לאדזער פראוואקאטארען“

די געשיכטע פון טרויעריג-בעריהמטען לאדזער פראוואקאטאר נח

(המשך).

נח האט פון זיין ארבייט אין דער פאליציי טמעט גארנישט געהאט, א חוץ די ציגאר און מויל און די הארושקע, מיט וועלכער ער האט געקענט פאהרען, ווען ער האט געוואלט האט ער קיינמאל קיין גראשען ביי דער נשמה נישט געהאט, זיין מלאכה האט ער געטאן אלס ספארט, אלס האוארד, אלס מאניע פון א קראנקען מענשען.

ס'האבען זיך געפינען עטליכע מענשען, וועלכע האבען געוואלט נח'ן פראוואצירען, אז ער זאל געת מען „לאפובקע“, ראן זאל מען איהם אויסגעבען פאר דער מאכט און אזוי־אריום וואלט מען אפשר נעקענט פון איהם פטור ווערען. דער ראיגער פרוב האט זיך אבער געענדיגט זעהר טראגיש נישט פאר נח'ען, נאר פאר די, וועלכע האבען דעם ראיגען עקספערימענט געוואלט מאכען. געזען איז אויף דעם אופן: אין א טאג ווען נח'ען איז איינגעפאלען זיך צו לאזען איבער די גאסען מיט גרויס רעש און געפילדער האבען די עטליכע מענשען גענומען א יונגענמאן, וועלכער האט זיך דערמאלט ארומגעדרעהט איבער די לאדזער גאסען, א האלב־משוגע'נער און א האלבער אידיאט און איהם אוועקגעשטעלט אזוי, אז ער זאל נישט ענטלויפען, כדי ער זאל אריינפאלען אלס א רעסטירטיר פאליטישער פערברעכער אין נח'ס האנד. דער ערשטער טייל פון דער ראזיגער אימפרעזע האט זיך גלענצענד איינגעגעבען. נח'ל איז נישט געווען קיין איבערקלויבער, ווען ער איז מיט זיי דראושקע ארורכגעפלויגען די גאס, וועלכער איז אין איין, רגע געווארען לעדיג, און האט אנגעטראפען אויף א יונגענמאן, וועלכער איז געשטאנען און ציטיש געשמיכעלט, האט נח איהם געכאפט ווי א געבראטענס. די קאזאקען האבען דעם „פערברעכער“ אפגעפיהרט אין ארעסט. פון דארט האט מען איהם געפיהרט ווייטער אין טורמע, צו פערשידענע פערהערען און אויספארשונגען. דער יונגערמאן איז דער גאנצער ענין נעפעלען געווארען. ביי אלע פערהערען און אויספארשונגען האט ער גארנישט געענטפערט, נאר געשמייכעלט אזוי, ווי ער וואלט געלאכט פון די, און וועמענס הענד ער האט זיך געפינען. סוף כל סוף האט מען איהם אפגעפיהרט אין טורמע אויף מילשאגאס. און וואס נח'ל האט אלץ בעשולדיגט דעם גאנץ אונבעקאנטען פאר איהם, משוגענעם, האט קיינער נישט געוואוסט.

ווען די עטליכע יונגעלייט, וואס האבען פארטראכט דעם גאנצען פלאן האבען געזעהן, אז נח האט זיך געלאזט אריינציהען און האט דעם משוגענעם אויף פעסט איינגעזעצט, זענען זיי צוגעטרעטען דעם פלאן צו פערענדיגען. איינער פון זיי, וואס האט גוט געקענט נח'ן פון אלטע ציטען, און וועלכער איז שוין דורך נח'ן געזעסען אין פערלויף פון א חודש צייט, איז אוועק צו נח'ן און ביי איהם נעפעטען, אז ער זאל אפלאזען דעם יונגענמאן, וועלכער ער האט מיט עטליכע טעג צוריק ארעסטירט. לכתחילה האט נח אפילו נישט געוואוסט וועגען וועמען ס'האנדעלט זיך, נאר האט געמאכט דעם אנשטעל, אז ער קען נישט בעפרייען א יונגען מענשען, ווי ער האט זיך אויסגעדריקט. שפעטער ערשט האט מען נח'ן געגעבען צו פערשטעהען, אז דאס איז נישט קיין „וואשנער העכט“ ווי ער מיינט, אבער... א חוץ מזה, קען ער גוט פערדינען, אויב ער וועט איהם תיכף בעפרייען. נח האט זיך נעררעהט ווי א ווארם, נישט וויסענדיג, וואס ער האט צו טון. די אפטיקא, וואס מ'האט איהם צו־געזאגט האט איהם שטארק געלאקט, ער האט אבער וועלט אויס, מורא געהאט צו פערלירען די „קאריערע“. סוף כל סוף איז מען אדורכגעקומען אויף 100 רובעל און פערזיכערט, אז צוזאמענגענומען אין דערזעלבער צייט וועט דער ארעסטירטער שוין זיין אינ־דערהיים.

דער, וואס האט געגעבען דאס געלד, א שטיקעל „מאכער“ ביי פאליציי איז גלייך אוועק צו א אנדערם סקען נאטשאלניק און איהם דערצעהלט די גאנצע געשיכטע. כדי דער נאטשאלניק איז דערין גלויבען האט דער „מאכער“ פערזיכערט, אז נאך היינט וועט נח'ל אנהויבען בעמיהונגען צו בעפרייען דעם משוגע־נעם און דאס וועט דין א בעווייז, אז אלץ, וואס דער „מאכער“ האט דערצעהלט איז אמת.

דער נאטשאלניק האט אויסגעהערט די געשיכטע און צוגעזאגט, אז ער וועט דעם ענין אליין אויספאר־שען, דערווייל האט דער נאטשאלניק געווארט, אז נח'ל זאל אנהויבען בעמיהען, אז דער ארעס־טירטער זאל בעפרייט ווערען. ס'איז אבער אוועק א טאג, צוויי און א גאנצע וואך. נח האט וועגען דעם ענין קיין ווארט נישט גערערט. דער נאטשאלניק האט דערביי נעהאלטען די גאנצע מעשה פאר א בלבול און איהם אוועקגעלייגט. דערווייל האבען די „אונטער־נעהמער“ פון פלאן געזעהן, אז דער ארעסטירטער יאמערט זיך נישט, זיי האבען אפגעווארט א וואך צייט און ווען אלץ איז געבליבען ביים אלטען, איז דער געבער פון געלד אוועק צו נח'ן פרעגען איהם, וואס איז די מעשה, וואס ער האט גענומען געלד און האלט נישט זיין צואָג. נח האט זיך געמאכט נעפארט. נישט ער ווייס וועגען געלד און נישט ער ווייסט זענען עפעס אנ'ארעסטירטען און כדי צו בעווייזען זיין גערעכטיגקייט, האט דער אונפערשעהמטער „וואריאט“ גלייך אויף ארט פערהאלטען דעם יונגענמאן און איהם אנגעקלאגט, אז ער האט איהם געוואלט מאכען א בלבול. ס'האט געקאסט זעהר פיל מיה, ביז דער יונגערמאן איז נאך 3 חדשים ארעסט בעפרייט גע־ווארען.

שפעטער האט זיך ארויסגעשטעלט, אז נח'ל האט קיין שום אהנונג נישט געהאט, אז מ'האט איהם געוואלט פראוואצירען אדער אריינציהען אין אנ'אפערע. ער האט פשוט אין זיין אונפערשעמטהייט געוואלט דעם ארעסטאנט האלטען און דאס געלט צונעהמען, און האט ער אויך געטון און ס'איז ארויס־געקומען איהם טובה און אנדערע לרעה. קיין שום סוף האט מען אזא אויף נח'ען נישט געקענט רעדער ווארטען.

י. דאן.

(המשך קומט).

ראדיא-פראגראם

פרייטאג ד. 5 סעפטעמבער

11.58 צייטסיגנאל פון ווארשא און העינאל פון מאר אצקען טורעם אין קראקא, 12.05 גראמאפאן פליטען, 13.15 טאג־פראגראם, קינא־ און טעאטער־רעפערטואר, 16.15 קאמוניקאט פון הויפטראט פון מוזיקער און געזאנג־פעראיינען, 16.30 גראמאפאן פליטען, 17.10 קאמוניקאט פון פוילישען פערבאנד פון די קורץ־פליטען, 18.00 קאנצערט (טאנץ־מוזיק), 19.00 פערשידענעס, 19.20 גראמאפאן פלייטען, 19.45 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, פראגראם אויף מארגען, קאמוניקאטען, צייט סיגנאל פון ווארשא, סיגנאל, פון ווארשא, 20.00 נאך־ריאדיאש־רנאל, 20.15 סימפאנישער קאנצערט, 22.00 פעליעטאן, 22.15 קאמוניקאטען, 23.00 וואונשקאנ־צערט פון גראמאפאן פליטען.

שבת ד. 6 סעפטעמבער

11.58 צייטסיגנאל פון ווארשא און העינאל פון מאר אצקען טורעם אין קראקא, 12.05 גראמאפאן פליטען, 13.15 טאג־פראגראם, קינא־ און טעאטער־רעפערטואר, 16.15 אינפארמאציעס פון קאאפעראטיווען פערבאנד, 16.20 גראמאפאן פליטען, 16.30 פאסטקעסטעל, 17.00 קינדער פראגראם, 18.00 נאטעסדינסט פון „אסטרא בראמא“ אין ווילנא, 19.00 פערשידענעס, 19.20 גראמאפאן פליטען, 19.30 פעליעטאן, 19.45 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, פראגראם אויף מארגען, קאמוניקאטען, צייטסיגנאל פון ווארשא, 20.00 ראדיאשורנאל, 20.15 לייכטע מוזיק, 22.00 פעליעטאן, 22.15 קאמוניקאטען, טאנץ־מוזיק.

מעלדונג

פערשרייבט אייך אלס לעזער אין דער יודישער פאלקס־ביבליאטעק א. ג. פון א. ד. גורדון איז לאזין שענקעוויטשא דריי פינף.

די יודישע פאלקס־ביבליאטעק א. ג. פון א. ד. גורדון איז איינע פון די גרעסטע ביבליאטעקען אין אונזער שטאט.

די בעזיצט 6 טויזענד העבראאישע, יודישע, פוילישע און דייטשע ביכער, און די נייעסטע אין־ישראלדיגע און ארטיגע אויסגאבען, ווי אויך א ספעציעלע אפטיילונג פאר אנבייגער איז העברעאיש, פאר ארבייטסלאזע און שילער א גרויסע הנחה די ביבליאטעק איז עפענט 4 מאל וועכענטליך, זונטאג דינסטאג, דאנערשטאג און שבת פון 8 ביז 10 אין אווענד.

פון „השומר הלאומי“ אין לאדז.

אין צוזאמענהאנג מיט דער גרינדונג פון דער סקויטען ארגאניזאציע ה„שומר־ה־אומי“ אין לאדז ווערט מיטגעטיילט, דאס די ווייטערדיגע איינשרייבונ־גען פון מיטגלידער אין עלטער פון 11—19 יאהר ווע־רען אנגענומען טעגליך (אויסער פרייטאג) פון 7.30—10 אווענד אין דעם סעקרעטאריאט פון ה„שומר הלאומי“, אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגא־ניזאציע, צעגעלניאנא 4. 18354

תשרי-אקציע פון קרן קימת

צוליב די בעפארשטעהענדע ימים נוראים וועט אייך היי יאהר פארקומען די טראדיציאנעלע תשרי־זאמלונג פון קרן קימת, צוליבער אנדערע זאמלונגען וועט אייך דאס מאל איינגעארדענט ווערען דאס שי־טען פון ראש-השנה וואונשען צו בעקאנטע, די געמע־פון די שפענדער וועלען פערפעטליכט ווערען ערב ראש-השנה אין דער היגער יודישער פרעסע.

די אקציע הויבט זיך אן אין די נאהענטסטע טעג.

ארעסטען

1 [ב] אין לאקאל פונ'ם ביי־פעראיין אויף זאמען־האף 17 זענען ארעסטירט געווארען מרדכי זבאראור סקי, וואלענטי סימאיעק, וולאדיסלאו פינטשאק, ראמאן ליביך, זיגאן קרינסקי, אנטאני שקודלאיעק, וולא־דיסלאוו דאנעצקי און אדאם סטאשאק. די ארעסטירטע האבען בשעת׳ געהערט צו דער אבאזיציע אין טעק־סטיל-פעראיין, ווען זיי זענען פון דארט אויסגעשלא־סען געווארען האבען זיי געגרינדעט אנ׳אייגענעם פעראיין. בעת דער רעוויזיע האט די פאליציי געפונען פיל קאמפראמיטירענדען מאטעריאל.

די ווילנער טרופע (אנפ. מ. מזאה) איז זאל „פילהארמאניע“

פון רינסנאג אן שפילט די „ווילנער“ אין פיל־הארמאניע. די בינע אין פילהארמאניע איז געווא־רען טעכניש איבערגעארבייט און אזוי צוגעפאסט, אז די פארשטעלונגען געהען אדורך מיט'ן פולען קינסטלערישען גלאנץ און פראכט נישט געמינערט א האר, פונקט ווי אין שטאטטעאטער. אין דער בע־גייסטערטער אנגעפילטער זאל נעהמט ווייטער אויף מיט רוישיגע אפלאדיסמענטען אלע אנטיילנעהמער אין דער וואונדערפולער פארשטעלונג פון לייוויקס „גולם“.

נישט קוקענדיג אויף דעם אלץ וואקסענדען דער פאלג פון „גולם“ און די אנפיהרונג פון טרופע דאך געצוואונגען, לויט דער אינטערווענץ פון די היגע קולטורעלע אינסטיטוציעס און טעאטער־ליבהאבער דעם רעפערטואר פערשידענארטיג צו בייטען, כדי צו געבען די מעגליכקייט צו געניסען פון די פארשטעלונ־גען ביי די „ווילנער“ אויך יענע, וואס זענען געווען אויף זומער־וואוינונג און האבען די „ווילנער“ שפיי־לען נאך נישט געזעהען.

היינט, פרייטאג, ווערט געשפילט צום 17־טען מאל מ. ליפשיץ'ס וואונדערפולע קאמעדיע „א מעשה מטי הערשעלע אסטראפאלער“. מארגען שבת דריי פארשטעלונגען: 12 א זייגער צו פאפולערע פרייזען „דער זינגער פון זיין טרויער“ פון אסיפ דימאוו. 4 א זייגער בייטאג „שיילאק“ פון וויליאם שעקספיר און 9 אין אווענד צום 306 מאל „קדוש השם“.

וויכטיג פאר דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג!

די ערשטע לאדזער גוט בע־קאנטע פאבריק פון שאמאט אייוועז און קוכען מאכט בעקאנט, אז צום קומענדען סעזאן האבען מיר ערצפענט די פאבריק אויף

וופאדניא 50

אין בעזיצט שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון די נייסט-מאדערנע

שאמאט-אייוועז און קוכען

לויט די נייעסטע מאדעלען און געגען לאנג־יעהריגע גאראנטיע.

בעמערקונג: ס'ווערען אנגענומען אלער־ליי בעשטעלונגען ווי אויך רעפע־טורען. פינקטליכע אויספיהרונג. קומט און איבערציייגט אייך. מיט אכטונג

בירענבערג, לאדז, וופאדניא 50

אפטייקען

היינטיגע נאכט דיזשורען

(2) ליפעין (פיעטריקאווער 193), מילער (פיעט־ריקאווער 46), גראשקאווסקי (11 ליסטאפאד 15), פערעלמאן (ציגעלגאס 64), ניעוויאראווסקי (לימא־נאווסקי 57), יאנקעלעוויטש (אלטער מארק 9).

פעראדנונג בנוגע לעהרער פון מיטעל שולען

דאס שול־קוראטאריום טיילט מיט, אז די גיעז־רער, וואס האבען אנגעהויבען צו אונטעריכטען אין די מיטעל־שולען פאר'ן יאהר טויזענד ניינהונדערט דריי און צוואנציג און האבען ביז איצט נישט איינגעהאל־טען די נויטיגע עקזאמענס וועלען היי־יאהר נישט טארען אונטעריכטען.

רעגולירען די גאסען-בעוועגונג

[–] די שטעטישע סטאראסטווע האט ארויסגעגע־בען א פעראדנונג, אז ס'זאלען שטרענגער אפגעהיט אלע די גאסען: ביי די הויפט ראגען דארף מען אריבערגעהן ווערען די פארשטעלטען וועגען דער גאסען־בעוועגונג נישט שיף, נאר אונטער א גלייכע ליניע, מ'טאר נישט אראפגעהן פון טראטואר ביי די טראמוואי־סטאציעס, און בכלל טאר מען נישט איבערלאזען קיין קינדער אהן אויפזיכט.

פאר עובר זיין די פעראדנונג, וועט מען שטרענג בעשטראפט ווערען.

הויז-וועכטער ווילען נאך נישט קיין 50 גר. פאר עפענען ביינאכט ס'טויער

דער פעראיין פון קריסטליכע הויז־וועכטער בעט אונז מיטצוטיילען, אז די פעראיינען האבען נישט אנ־גענומען קיין בעשלוס וועגען נעהמען פאר עפענען דעם טויער 50 גר. אזא פארשלאג איז געווען מצד איניגע מיטגלידער. די פערוואלטונגען פון די פעראיינען וועלען די פראגע רעגולירען דורך אנ'אפמאך מיט די מאס־געבענדע פאקטארען.

איבערגעפאהרען א זקן

[ב] אויף רוג פיעטרקאווער און פאלודניאווא איז דורך א אויטא איבערגעפאהרען געווארען דער חייט און זעכציג־יאהריגער איציק פראסט (פילסודסקי 65) ביים פאלען האט ער זיך פערוואונדעט דעם קאפ. פאגאטאוויע האט איהם ערטיילט הילף. געגען דעם שולדיגען שאופער קאשמער נארסטא (שענקעוויטש 28) האט די פאליציי צוזאמענגעשטעלט א פראטאקאל.

בלוטוואלונגען

הערץ-בעקלעמונג, אטעם-נויט, מורא - נעפיהל, נערווען-רייצבארקייט, מיגרענע, שווינדל, שלאפלאזיקייט קענען דורכ'ן געברויך פון נאטירליכען ביטער - וואסער

Franciszka Józefa

אזט בעזייטיגט ווערען.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סך אר-אפטעקשנעס

גרונדשטיין לייגונג פון די הייזער פון וואוינונג-קאאפ. „אונזער היים“

זונטאג קומט פאר א פייערליכער גרונדשטיין־לייגונג פון די הייזער פון יודישער וואוינונגס־קאאפ. „אונזער היים“.

צו דער פייערונג זענען איינגעלאדענט געווארען פארשטעהער פון דער מאכט, פון קאמונאלע איינריכ־טונגען, יודישע אינסטיטוציעס, האנדווערקער־פעראיינען און צעכען. ס'ווערען אויך דערווארט דעלעגא־ציעס פון ווארשא און פון א רייהע האנדווערקער־פעראיינען פון דער פראווינץ.

פון „מרכז עברי“

מוצאי-שבת אווענד קומט פאר אין לאקאל פון דער ציונ. ארג. א פארלעזונג פון סטוד. א. הערצבערג, אר"ט: „בערדיטשעווסקי און אחד־העם“.

בענעפיס פון סימפאנישען ארקעסטער

שבת, 3 א זייגער נאכמיטאג קומט פאר אין פארק העלענאוו דער בענעפיס פון לאדזער סימפא־נישען ארקעסטער, אונטער דער לייטונג פון דיר. רירער. אין פראגראם איז אויך פארזיכט זעהען א גרויסע קינדער־פערוויילונג, דאנסינג און אינטערסאנטען פון א כאר אונטער דער אנפיהרונג פון דיר. זעל־מאן א. אנה.

קלאנג-פילם-טעאטער Casino

שווין היינט פרעמיערע פון רעוואלאציאנס־פראגראם

BUSTER KEATON

דער אומפערגעסליכער שפעסער פון קאמישע ראלען, דער קעניג פון הומאר, דער ליבלינג פון לאדזער פובל. אין זיין נייער קרעאציע י.נ.

„חתונה אויף צו להכעיס“

אונגעוועהנליכער הומאר! געלעכטער ביז טרעהרען!

אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבען.

אנהייב פון די פעאנסן 4.30, 6, 8 און 10 אווענט. זונטאג פריהמארגען פון 12 ביז 3 נאכמיטאג נידריגסטע פרייזען!

אויסערגעוועהנליכע איבערראשונג פאר לאדז און אומגעגענד!

די פאפולערע און קאנקורענצלאזע פארפומעריע פירמע ד. מארקוס אין לאדז, פיעטריקאווער 59, טעל. 128-02, האט פארגעבריים איבעראשענדע סורפריזען פאר דער געעהרטער קונדשאפט. יעדער קונדע בעקומט ביים קלענסטען איינקויף געגצלך גראטיס א שטיק טואלעט-זייף מיט א שאכטעל שוה־פאסטע. אויסערדעם ווערען אלע קאסמעטישע אר־טיקלען בערעכענט צו שטרענגע פאבריקס-פרייזען. ווער עס קויפט ביי מיר איינמאל, בלייבט אויף שטענדיג מיין קונדע. געדענקט די אדרעס.

Dr. J. Makowski

קינדער־קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

8 צעגעלניאנא 8, טעל. 150-02.

Dr. med.

IGNACY MARGOLIS

ספעציאליסט פאר אויגן־קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

נעהמט אן פון 1—2 נאכמ. און פון 5—7 אווענד

אל. קאשטשושקי 21

2 טויער, טעל. 165-17.

Do Wiadomości Rodziców i Młodzieży!

8 klas. GIMNAZJUM ŻEŃSKIE **KLARY WOLFSONOWEJ**

i przedszkole „Świat Dziecięcy" POMORSKA 18 (w morg. ogrodzie)

— komunikuje: —

1. Klasa 8-ma otwarta.
2. Prawa na bieżący rok szkolny 1930/31 gimnazjum spodziewa się otrzymać w najbliższym czasie.
3. Pracownie fizyczna, chemiczna i przyrodnicza, zostały urządzone.
4. Lokal szkolny znacznie powiększony.
5. Wszystkie klasy od A do 8 włącznie są czynne.
6. Do przedszkola i klas A, B i C przyjmowani są również i chłopcy dla których zakres przedmiot. judaist. przyst. do wymagań rodziców
7. Na wychowanie zwraca się specjalną uwagę.
8. Dzieci przedszkola i klas A, B i C z dalszych dzielnic mogą być **przyprowadzane do szkoły i odprowadzane do domu przez** specjalnego funkcjonarjusza szkolnego.
9. Wysokość opłaty za naukę dostos. do obecnych ciężkich warunk.

UWAGA: Ponieważ w bieżącym roku szkolnym upływa 30-lecie pracy przełożonej na niwie pedagogicznej Gimnazjum przeznacza dwa bezpłatne miejsca dla uczenic klasy 4 niezamożnych, a zdolnych, jako stypendjun im. b.p. Izraela Wolfsona.

Zapisy przyjmuje kancelarja Gimn. codziennie oprócz świąt od 9 do 1-ej i od 5 do 7-ej.

Początek lekcyj dn 3 września o g. 8 m. 30

וויכטיג פאר שניידער-מייסטער און קאנפעקציאנערן!

מיר טיילן מיט, אז צוליב דער בעקוועמליכקייט פאר דער געעהרטער קונדשאפט האבען מיר איבערגעטראגען אין א פערגרעסערטן לאקאל אין זעלבן הויף פראנט דאס 3-טע געוועלב אונזער

שניידער-צודאטען-געשעפט

וואו מיר בעזיצען אויף לאגער צום **ווינטער-סעזאן** א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע

פאלטאן-פוטערס	אלפאגאס	סאמט-קעלנער
סאטינען,	זיידענע פוטערס	ספעציעל אפטיילונג פון
וואטעל נעז,	ראסקהאר	דאמען
וויקטאריעס,	קעפער	הערען
ביזק	קרוזע	קינדער
ערמעל-פוטער	מושלין	קנעפ
וולאשגאסא	לייווענד	גארנע

קומט און איבערצייגט אייך! מיט אכטונג

BAZAR KRAWIECKI 8 נאוואמיעסקא 8

פראנט - געוועלב

אין הויף ווי עס געפינט זיך דאס טוך-לאגער פון בנימין מאראטא

בעמ.: פאר בעסטעלטע שניידער ספעציעלע רצבאט.

GIMNAZJUM ŻEŃSKIE

Eug. Jaszuńskiej-Zeligmanowej

ul. Południowej 18, Tel. 168-82

איינשרייבונגען פון קאנדידאטקעס טעגליך פון 10–12 און פון 5–7 נאכמיטאג. ביים גימנאזיום א פארשולע „Dom Milusinskich" פאר קינדער פון 4 יאהר אן. אין פאריגן שול-יאהר האבען די מאטוראל-עקזאמענס געגעבען א רעזולטאט פון 100%

7-kl. Szkoła

dla żyd. inteligencji (Zakład Freblowski)

RACENELSON-NACHUMOW

ul. POMORSKA 20 tel. (183-40). Zapisy w godz. od 4–7 p p

7-קל. שולע און פרעבלש'לע פאר קינדער פון יוד. אינטעליגענץ

קאצענעלזאן = נאחומאב

פאמארסקא 20 טעל. 183-40. איינשרייבונגען פון 4 ביז 7 נאכמיטאג

די שולקאנצעלאריע נעהמט אן איינשרייבונגען פון קנאבען און מעדכען וואס זענען אין שולצוואנג. אין פאָרבערייטונגס-קלאס (A^0) ווערען אנגענומען קינדער פון $5^1/_2$ יאהר. אין פרעבלשולע (שפיל-שול) קינדער פון 3-7 יאהר

די אונטעררי‌כטס-שפראך אין שולע, ווי אויך אין פרעבלשולע איז פויליש. פיר קנאבען א פערגרעסערטער קורס פון העברעאיש און אלע למודי-קודש אינטער דער פערזענליכער הנהגה פון

ר' יעקב בנימין קאצענעלזאן

פיר מעדכען א ספעציעלער קורס פון טענץ, ריטמיק, פלאסטיק לויטן פראגראם פון טאנץ-שולען פאר קינדער אונטער פאכמענישער ליימונג

פיר פיזיש שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמיטעלטע ווירד ערעפנט א נאכמיטאג שולע — ביז 50% ביליגער — נאכמיטאג פרעבלשולע

8-קלאסיגעס מעדכען-גימנאזיום

מיט 3 פארבערייטונגס קלאסען (A. B. C.) מיט פולע רעכט פון רעגירונגס-גימנאזיעס (קאטעגאריע A.)

MARJI HOCHSTEINOWEJ Wólczańska 23

Telef. 214-27.

די קאנצעלאריע איז אפען אין די שול שטונדען.

בעמערקונג: ביים גימנאזיום א פאר-שולע „קינדער-היים" פאר מעדכען און קנאבען פון 4 יאהר אן. די בעשעפטיגונג אין דיזער פארשולע איז פאר און נאכמיטאג.

Dr. med. **J. Szmerłowski**

Akuszer ginekolog

האט בעניים די אויפנאהמען

פיעטריקאווער 17

נעמט אן פון 4—7 אווענד.

Dr. Z. Rakowski

ספ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה

9 קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 127-81.

שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5 - 7. נעמט אויך אן אין לעמשניצע זגערושער 17 פון 10—11 און פון 2—5.

Dr.

MORTKOWICZ

Cegelniana 14

Powrócił.

Dr.

HELLER

ספעציאליסט פאר הויט וענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע.

נאווראט 2 טעל. 79-89.

נעמט אן ביז 10 פריה אי פון 4—8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיטאג פאר אונבעמיטעלטע לעמשניצע-פרייזען.

Dr. med.

W. Eychner

גינעקאלאג אקושער

זגערזשער 11

טעלעפאן 72–134

נעמט אן אינדערהיים פון 2-3 פ. מ. פון 7-9 נ. מ

אין קליניק „סאנאטא" אגראדאווא 10 פון 12–1

DR. ADAM

GROSGLIK

Al Kościuszki 27

tel. 151-78

צוריקגעקעהרט

הויט און וענערישע קראנקהייטען און ריכטהייליאינסט. נעמט אן פון 4 – 7 אווענד.

DR. MED.

ANTONI

MILLER

Łódź, Targowa 3

front I piętro tel. 206-34

Choroby wewnętrzne i zakaźne.

Godz. przyjęć 8 — $9^1/_2$ rano i od 7 – $8^1/_2$ wiecz.

Dr. med.

A. BANASZ

ספע. י ל-ארצט פאר נירען און בלאז קראנקה,

וואולטשאנסקא 23

טעל. 139 88

נעהמט אן פון 3–4 נ"מ.

אלטע גיטארען און פידלען

קויף איך און רעפעריר אויך איינגאנצען צופאלענע, מוזיק-אינסטרומענטען-ביורא **J. Höhne**

Aleksandrowska 64.

דאס בעוואוסטע ארטאדאקסישע

חדר „בית תורה"

זשעראמסקיעגא 9 (זאוואדזקא 48)

איז פערזעהן מיט מלמדים מומחים און לעהרער ספעציאליסטען עס ווערט געלערנט עברי, חומש, רש"י גמרא מיט תוספת אין אויך לשון קודש. עס איז אויך איינגעארדענט א ספעציעלע קלאס פאר אנפענגער פון 5 יעהריגע קינדער, די צופרידענהייט איז געזיכערט. די פרייזען שפאט ביליג.

תלמודים ווערען אנגענומען פון 8 פרה ביז 7 נ.מ

די ליי טונג

„PRACA"

פרויען-פאך-קורסען ביי דער געזעלשן צו פערשפרייטען פאך - קענטנישע.

אין לאדז, וואולטשאנסקא 21

מאכט דערמיט בעקאנט, אז ס'ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אויף פאלגענדע אפטיילונגען:

1) דאמען-שניידעריי 2) שטיקעריי
3) וועשעריי 4) אנדוראציעס
5) גארבעטען 6) מאניקיור
7) היטען-פוצעריי

דער סעקרעטאריאט ערטיילט אינפארמאציעס טעגליך פון 9–1 נאכמ. און פון 3–7 אווענד.

קלאנג-פילם-טעאטער

„MIMOZA"

ul. Kilińskiego 178.

היינט צום לעצטען מאל!

גרויסער עראטישער פילם, וועלכער איז אין עפענטליכע פערהאנדלונגען אויף דאס טעמע „געהער די נאכט נאך דער חתונה צום מאן"? א דראמע פונ'ם לעבען פון די אמעריקאנער מיליאנערען א. ג.

דאס רעכט פון מאן

אין די הויפטראלען:

Billie Dove | Rod la Rocque

אויסערן פראגראם: קלאנג-רעוועלאציע-צוגאבע.

נעכסטער פראגראם: „זינגענדער לץ".

7-קל. מענער-שולע (z pr. szk. państw.) פון

ש. שולדענריין

29 פאלודניאווא 29

עם גן-ילדים איז די געוואונשענע שולע פאר קינדער, וואס די עלטערן ווילען זיי געבען צוזאמען מיט וועלטליכע בילדונג א שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג און גרינדליכע לעהרע אין תנ"ך, העברעאיש ווי אויך אין תלמוד. דאס לעהר-פערסאנאל בעשטעהט פון די בעסטע פעדאגאגישע קרעפטען, אין פארבערייטונגס-קלאס ווערען אנגענומען שילער פון 5 און א האלב יאהר אהן שום קענטעניש.

איינשרייבען טעגליך אין אלע קלאסען פון 9 ביז 2 און פון 4 ביז 6 נ.מ.

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיסן

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם כוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנת דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גוטע היל-באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראפעסארען מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשע פראפעסאר-דאקטאר בראכבערטונג בעזונדערן זיכער דעם שטארקטען און געפעהרליכסטען

ברוך, אויך פאר הויקערס לייזונגען מיט הייל-גארטען און אפאראטען פאר פערקרומטע פוס און פלאט-פוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קינסטליכע גוטע פיס און הענט, גוטע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.

עמפפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד.

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT Crtoped von Lemberg

Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter

בעמערקונג: דאס ערזעניגע ערשטען פון די קראנקע איז אנגבעציונג גוטונג דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר בארענטש, פראפ. ד"ר י. מארישלער, פראפ. ד"ר ב. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע. מיר נעהמען אויך אן טערויזבערטע פון דער קראנקן-קאסע

דאנקזאגונג.

דעם נעעהרטען ה' דיר. י. ראפאפארט, ספעצ. פאר ברוך-לײדענדע און לאדזש וואלטשאנסקא 10, טעל. 221-77 פראנט, פארט פאר דער גוטער אינטערעסאנטער הילף און רעדען מיך דעם ערשט מאג ראש השנה פון דעם שטערען און פאר מיין לעבן געפעהרליכן ברוך, פאר דעם היימענשאפטליכען אנלעגן פון דעם באנדאזש פון זיין מעטאדע דאנק איך אויף דעם וועג הערצליך און עמפפעהל איהם דערווייל פאר אלע ברוך-ליידענדע

Dr. M. Minzer, N. lekarz kolejowy K. Chorych.

אין דער 7 קל. שולע

פון ש. זשעלאנקא

פילסודסקיעגא (ווסכאדניא) 68/70

ווערען אנגענומען שילער פון 6 יאהר אן און ווערען גרונדליך פארבערייטעט אין אלע הויכע מיטעל-שולען. א ספעציעל געוויכט ווערט געלייגט אויף אלע העברעאישע און רעליגיעזע למודים.

איינשרייבען טעגליך פון 8–2 און פון 4–6

בעמ: דורכגאנג אויך דורך פיעטריקאווער 44/46

Dr. Med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8-10 פארמ. 1–3 און פון 5–9 אוו. זונטאג און יום טוב פון 9–1 פארמ. בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

אנאליזען ערצטליכע

אנאליזען טעכנישע

נעהמט אן דאס כעמישע לאבאראטאריום פון

— D-ra chem. —

Eugenjusza RITTA

PIOTRKOWSKA 126.

דערמיט מאך איך בעקאנט מיין ג' קונדשאַפט, אז צום בעפארשטעהענדען הערבסט-סעזאָן איז מיין לאגער ווידער רייך פערזעהען מיט די נייעסטע פאסאנען דאַמען- און הערן-שיך, שילער און קינדער-שיך. די פרייזען זענען בילליג געהעכערט געווארען און בלייבען ווי ביז איצט און נעמליך:

Alfred Heine

ŁÓDŹ, POMORSKA 24

צופאָהר מיט טראַמוואַיען 4, 8 און 14.

דער פערקויף קומט פאר אויך אין די ביוראַלאַבער פון דער פירמע Dom Towarowy JULJUSZ ROZNER, Piotrkowska 98 i 160.

קינדער-שיך
לויט מאָס

מענער-שיך
36.50 און 32.50

דאמען-שיך
35.— ;32.50 ;29.50

LUNA

פרעכטיגע מוזיקאַל. אילוסטר. אויסגעפיהרט פון סימפ. ארקעסטער א. לייטונג פון ל. קאנטאר

אנהויב 4 א זייגער נ"מ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. שבת און זונטאג פון 12–3 זענען די פרייזען 50 ג. און 1 זל.

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויס קינא-מייסטערווערק, וואס איז ביז יעצט נאך נישט געזעהן געווארען. וואונדער פון דער קינא-טעכניק

„ווייסער גהינום"

אין די הויפטראָלען: דראמע פון ליבע, דרייסטקייט און אפּפערונג פון מענשען, וועלכע שפילען זיך מיט'ן טויט.

GUSTAW DIESEL, LENI RIEFENTAHL, ERNEST PATERSEN

אין דער בעוואוסטער פליהער UDET

זעמטליכע הנחה-קופאנען אונגילטיג.

קלאַנג-פילם-טעאטער Grand-Kino

אנהויב פון די סעאנסען: זונטאג 12, אין גוט. טעג 4, לעצטער סעאנס 10.15 פרייזען פון די פלעצער אויף די פריה-פארשטעלונגען פערקלע.ערט. הנחה-בילעטען און פאספארטוס א חוץ פאטליכע נישט גילטיג. | הויפט-ראָלען פון אפּלאָדיסמענטען האט זיך דערהערט איז זאל נאכן געזונג (!)

Ramon Novarro

אין דעם גרויסען קלאנג-זינגענדען פילם א. נ.

„POGANIN"

קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76.

צופאָהר מיט טראַמוואַיען: 5, 6, 8, 9 און 16.

אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 2 נאכמ. לעצטער סעאנס 10 אווענד.

היינט און פאלגענדע טעג!

מעכטיג מייסטערווערק פון ציוק-לעבען. קאמף פון לעבען און טויט ליבע און אייפערזוכט א. נ.

„4 טייוואלאנים"

מיט Janet Gaynor, Mary Duncan, Nancy Drexel, Charles Morton

סימפאָנ. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. טשודנאווסקי. פאספאַרטוס און הנחה-בילעטען שבת און זונטאג אונגילטיג.

אויסער'ן פראגראם: „אייזערנע מאסקעס" מיט Douglas Fairbanks

וואַרשאַווער רעווי-טעאטער „Chochlik"

אונטער דער לייטונג פון ארט. Jerzy Darski

Kino Spółdzielni

40 SIENKIEWICZA 40

היינט און פאלג. טעג פון רעווי № 6

„האנד ביי האנד" (Rączka w rączkę)

אין 2 טיילען—14 בילדער, פון Hemar, Tom, Krystjan, Kruk אנטייל נעהמען: J Darski, W. Boruński, N. Niksarski, Gorłówna, Z. Żukowska, I. Grzybowska, M. Popławski, J. Szyndler, mała Brońcia oraz Girlsy.

אין פראגראם: א. א. „Wilk morski", „Lopek — gen leman", „Ta czwarta", „Na dachu drapacza chmur"

רעזשי: W. Boruński Dyr. J. Darski קאמפאזיטאר: M. Popławski דעקאראַציעס: J. Szyndler W. Nowakowski: ---

ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' C. Kantor טעגליך 2 פארשטעלונגען 7.30 און 9.30 אווענד. פרייזען פון די פלעצער פון 1 ביז 2 זל.

קינא-טעאטער ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

(ביים פלאַץ קאָשטשעלנע)

פארשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער אונט. דער לייטונג פון ה' סטעפאנסקי

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע קראַטישע דראמע היינט און פאלגענדע טעג!

„פאר דעם אורטייל"

Olga Czechowa

אין דער הויפטראלע:

אויסער'ן פראגראם: CHARLIE CHAPLIN אלס פליהער.

רעווי-טעאטער „Dobry Wieczór"

אין דער געביידע פון קינא-טעאטער „BAJKA"

פראנציסקאנער 31a, רוג בושושינער

(צופאָהר מיט טראמוואַיען 1, 6 און 14.)

פון דער גרויסער פרעכטיגער רעווי פון געזאנג און טאַנץ אין 2 טיילען 18 בילדער א. נ.

היינט און פאלג. טעג!

„ווען ס'ווייב קומט צוריק"...

אין פראגראם: מקעטשען, אינסצעניזאציעס, סטראקציע-סאלאָ נומערן, באלעט, כארען א.ז.וו. איינציגע דעקאראציעס, קאסטיומע וויכט-עפעקטען. עס נעהמען אנטייל די ניי אנגאזשירטע ארטיסטען פון די ווארשאווער בינעס.

טעגליך 2 פארשטעלונגען: 30. 7 און 30. 9 אווענד שבת, זונטאג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אייגער.

פארפערקויף פון בילעטען אין דער ב"ר „Reklama Polska", פעטריקאווער 101 טעל. 89 126 טעגליך פון 11 פריה ביז 4 נ"מ.

APOLLO

סימפאָנ. ארקעסטער אונטער לייטונג פון א. בייגעלמאן

נעכסטער פראגראם: „ליבעפון א טשערקעס"

גרויסארטיג-אילוסטראציע אין דער אויסשטאטונג פון א רוסישען כאר

היינט און פאלג. טעג! 2 גרויסע פילמען! ערעפנונג פון הערבסט-סעזאן!

I.

אויפן פראנט קיין שום נייעס

מעכטיגע דראמע פון גרויסער ליבע פון א פרוי א שפיאנקע

אין די הויפט-ראלען:

זשאַרזש א'בריען, לואי מאראן

II.

פריהלינגס - פאראד

שאנזאנער-פילם, ג' בויט אויף געלעכטער א. ליבעס-אוונטורע

אין די הויפט-ראלען:

נאנסי דרעקסעל, דאוויד ראלינס

Odeon

סעזאן-דאפעלטער פראגראם!

1) דער אויסרופער

טראגעדיע פון א טאטער און געליבטען מיט'ן אנטייל פון Betty Compson i Milton Sills

2) די וואהנזיניגע פירשטין

אין די הויפטראלע Collen Moore

אכטונג! ארקעסטער אונטער דער לייטונג פו ה' ס. פיעטרושקא.

Wodewil

קינא „ERA"

פרי-אמר „פלאַרא" זאַווישא 22 (בעלוט)

אנהויב פון די פארשטעלונגען 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 12.30 א זייגער בייטאג.

פארשטארקטער ארקעסטער.

דער זאל איז מעכאניש ווענטלירט.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם!

1) טראגעדיע פון קענציגע הערצער

„לעצטער מאנארך"

מעכטיגע סענסאציאנעלע קאוובאיש דראמע

2) „די גאלדענע פערמע"

— אין 8 אקטען. —

קורצליך: „די אויסטערל" פון לינעס פון נינא פעטראנא.

אבאנעמענטס-פרייז: טאָג'ן טעקסט—18 גר. פרייזען און עב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען, אין טעקסט—40 גר. ... 4 ... 60— ... 8 ... 18— ... 10— מעטער. 100 פראצ. טייערער. אויסל. טעקסט—12 גר. ... נאך אויב שטאט 50 פראצ. טייערער.

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט אפטראגען א היים אויף דער פראווינץ 6 זל. א חודש אין אויסלאנד — 8 זל. פאר'ן אינהאלט פון די אנאנסען נישט פאראנטווארטליך די אדמיניסטראציע.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.